

İSTANBUL

İSTANBUL
POLİTİK ARAŞTIRMALAR
ENSTİTÜSÜ

ARAŞTIRMA RAPORU

İSTANBUL'DA SURIYELİ SIĞINMACILARA YÖNELİK TUTUMLAR

HAZİRAN 2020 - 011

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

ARAŞTIRMA RAPORU

İSTANBUL'DA
SURIYELİ
SIĞINMACILARA
YÖNELİK
TUTUMLAR

HAZİRAN 2020 - 011

**PROJE
KOORDİNATÖRLERİ**

**EDGAR ŞAR
NEZİH ONUR KURU**

IstanPol, bu çalışmanın
hazırlanmasındaki katkılarından
dolayı Friedrich-Ebert-Stiftung
Derneği Türkiye Temsilciliği'ne
teşekkür eder. www.festr.org

IstanPol, projenin her
aşamasındaki katkılarından ötürü
TÜSES ve Infakto'ya teşekkür
eder.

IstanPol (İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü) izni olmadan bu çalışmanın hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi, vs.) çoğaltılamaz.

Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarlara ait olup IstanPol'ün kurumsal görüşleri ile kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz

- 5 -

Yönetici Özeti

- 6 -

Giriş: Metropollerde Suriyelilere Yönelik Tutumlar ve
İstanbul Örneği

- 8 -

Çalışmanın Künyesi

- 14 -

Suriyelilere Yönelik Tutum ve Davranış Eğilimleri Üzerinde
Etkili İki Faktör: Partizanlık ve Temas

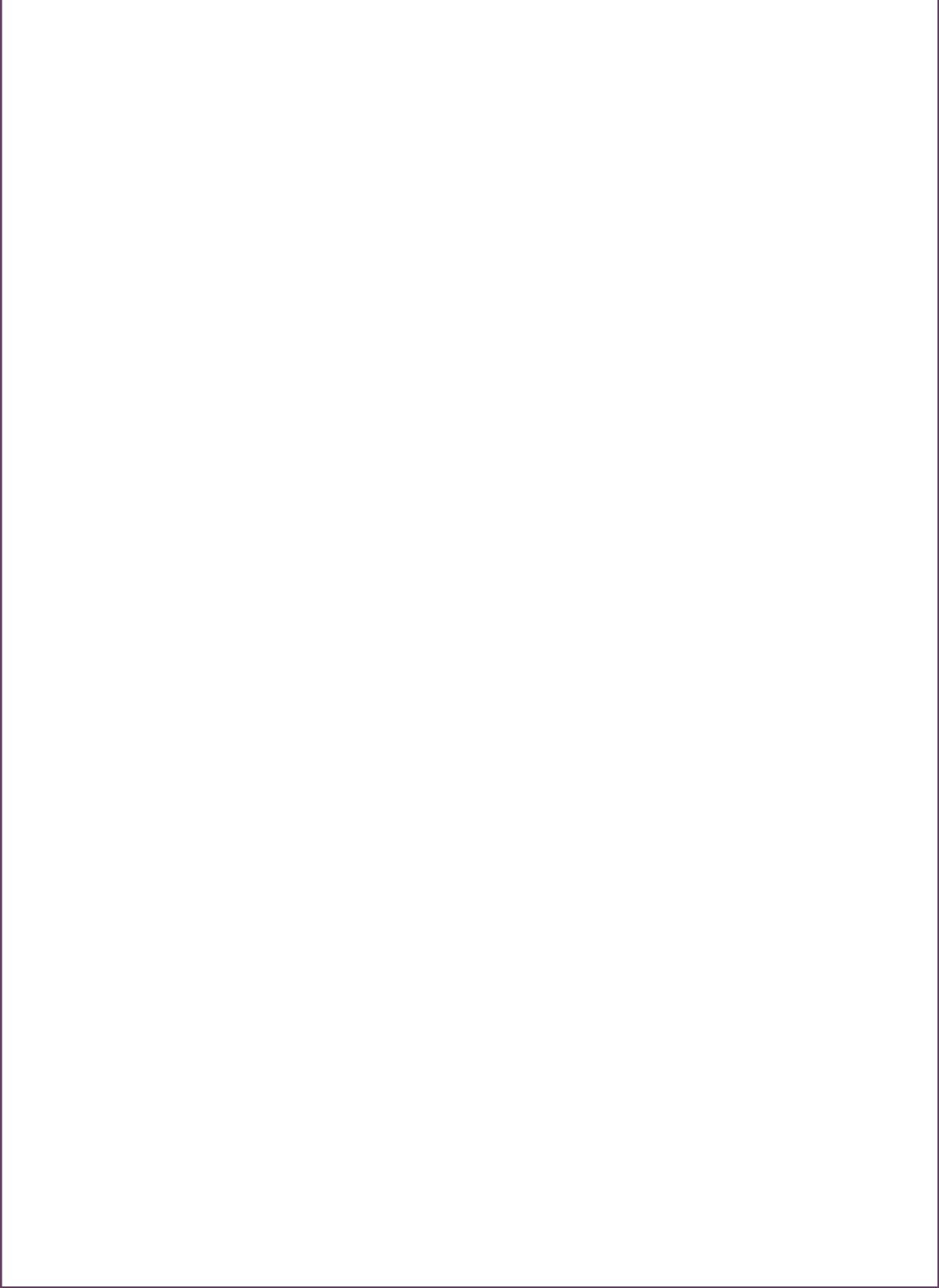
- 18 -

Suriyelilere Yönelik Tutum ve Davranış Eğilimleri

- 26 -

Sonuç

- 57 -

ÖNSÖZ

Suriye iç savaşı insanlık tarihinin en dramatik mülteci akınlarından birine yol açmış, 2011'den bu yana Suriye vatandaşlarının dörtte biri ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Suriyelilerin en çok göç ettiği ülke olan Türkiye'de sığınmacılar, en başta hoşgörü ve kardeşlik söylemiyle karşılanırsa da 2010'larda siyasi kutuplaşmaya, hızlı sosyal değişimlere ve ekonomik kötüleşmeye sahne olan ülkede Suriyelilerin geleceği önemli bir tartışma konusuna dönüşmüştür. Özellikle iç savaşta yaşanan belirsizlikle birlikte Suriyelilerin kalıcı olacaklarına dair inanç güçlenmiş ve Suriyelilere yönelik olumsuz tutum ve davranış eğilimlerinin önü açılmıştır. 2010'lu yıllarda yaşanan terör olaylarına paralel olarak gelişen güvenlik endişeleri, ekonomik olumsuzlukların sonunda yaşanan işgücü rekabeti ile dil ve kültür farklılıkları Suriyeli sığınmacıların öteki olarak görülmesine zemin hazırlamıştır.

Son yıllarda Suriyelilere yönelik olumsuz söylemlerin medya ve siyasette yaygınlaşması ve yaşanan şiddet olaylarında artış ile birlikte ev sahibi toplum ve Suriyeli mülteciler arasındaki gruplar arası ilişkiler üzerine yapılan araştırmalar daha önemli hale gelmiştir. İstanPol olarak, farklılıkların daha görünür bir biçimde birlikte var olduğu İstanbul gibi bir metropolde gruplar arası ilişkilerin bir parçası olarak vatandaşların Suriyelilere yaklaşımını ele alan bir araştırma yapmanın anlamlı olduğu düşüncesiyle başladığımız çalışmamızı tamamlamış bulunuyoruz. Suriyelilere yönelik tehdit algıları, duygular, önyargılar, kalıp yargılar ve şiddet olaylarına bakışı incelediğimiz bu çalışmanın, konuyla ilgili gelecek birçok araştırma için öncül olmasını umuyoruz.

Bu araştırmanın gerçekleşmesi için verdikleri tüm katkılardan ötürü Friedrich Ebert Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği ile TÜSES'e ve teşekkür ederiz. Anket çalışmasının İstanbul genelinde gerçekleştirilmesini sağlayan Infakto Araştırma'ya, Prof. Dr. Emre Erdoğan ve Güçlü Atılğan'a özverili katkıları için teşekkür ederiz. Çalışmada yöneltilen soruların ve anket deneyinin hazırlanma sürecinde eleştiri, öneri ve değerlendirmeleriyle katkı sunan Prof. Dr. Ali Çarkoğlu, Duygu Merve Uysal ve Dr. Öğr. Üyesi Sedef Turper Alışık'a içten teşekkürlerimizi sunarız. Son olarak Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne çalışmaya olan desteklerinden ötürü teşekkür ederiz.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Tarihte en büyük mülteci akınlarından biriyle sonuçlanan Suriye iç savaşında 5,6 milyon kişi ülkesini terk etmiştir. Ülkelerini terk eden Suriyelilerin yüzde 65'i (3,6 milyon) Türkiye'ye göç etmiştir. Göç İdaresi'nin verilerine göre İstanbul'da kayıtlı Suriyeli nüfusu 496 bindir. BM Uluslararası Göç Örgütü'nün Haziran-Temmuz 2019 döneminde gerçekleştirilen araştırmasına göre İstanbul'da kayıtlı ve kayıtsız toplam 963 bin Suriyeli göçmen yaşamaktadır. Bu yoğun göçmen akışı ve bunun yarattığı hareketlilikle meydana gelen değişimler İstanbul'da ev sahibi toplumun Suriyeli göçmenlere yönelik tutumlarını önemli bir konu haline getirmektedir.

Koronavirüs salgını çerçevesinde alınan tedbirler öncesinde Ocak ayında İstanbul nüfusunu temsil eden 1636 kişiyle yüz yüze mülakat yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmamızda vatandaşların Suriyelilere yönelik tutum ve davranış eğilimlerini değerlendirmek için birçok konuda sorular yöneltilmiştir. Katılımcılara sorulan sorular arasında İstanbul'un sorunları, Suriyelilerle ilgili tehdit algıları, hükümetin Suriyelilere yönelik tutumu, vatandaşlar ve Suriyelilerin sosyal statülerine dair algılar, Suriyelilere dair önyargı ve kalıp yargılar, Suriyelilere hissedilen duygular, Suriyelilere yönelik kolektif eylemlere katılma eğilimi, Suriyelilere yönelik politikalar, Suriyelilerle sosyal mesafe, Suriyelilere yönelik toplu şiddet olaylarına bakış, bu olayları onaylama ve katılma eğilimi yer almıştır.

Ayrıca Türkiye'de yüksek siyasal kutuplaşmayla beraber partizan kimliklerin güçlenmesinden ötürü bu konular parti tercihi kırılımlarına göre incelenmiştir. Suriyelilerle temasın gruplar arası ilişkilerdeki etkin rolüne binaen Suriyelilerle her gün temas edenler ve etmeyenlere dair bulgular kıyaslanmıştır.

İstanbul'un en büyük sorunu olarak Suriyelileri görenler (yüzde 10,5) üçüncü sırada gelmektedir. Katılımcıların yüzde 62'si park ve meydanlarda, yüzde 69'u

çarşı-pazar-AVM'de, yüzde 52'si oturduğu sokakta ve yüzde 44'ü çalıştığı yerde Suriyelilerle her gün karşılaştığını ifade etmiştir. Katılımcıların yüzde 17'si Suriyelilerle aynı binada yaşamaktadır. Fakat görüşülen İstanbulluların yüzde 78'i herhangi bir Suriyeliyle iletişim kurmamaktadır.

Suriyelilerle ilgili tehdit algıları arasında en düşük düzeydeki tehdit algıları yaşam tarzına dair tehdit algılarıdır (aile düzeyi 5,6 - ülke düzeyi 7,0). Suriyelilerin çoğunluğunun Sünni Müslüman olması yaşam tarzı endişelerini hafifletmektedir.

Aile düzeyinde güvenlik tehdit algısı ekonomik tehdit algısından daha yüksektir (6,5 ve 6,0). Ülke düzeyinde ise ekonomik kaygılar güvenliğin önündedir (7,9 ve 7,4). Yaşanan ekonomik kriz, artan işsizlik ve iş gücü rekabeti bu bulguyu açıklayabilecek nedenler arasındadır. İYİ Parti ve MHP seçmenleri arasında tehdit algıları ortalamanın üzerinde ve üst seviyededir.

Gelir seviyesine göre ekonomik tehdit algıları incelendiğinde gelir seviyesi arttıkça aileye yönelik ekonomik tehdit algı ortalaması azalmıştır. Ülkeye yönelik ekonomik tehdit algıları tüm gruplarda benzer seviyededir. Suriyelilerle her gün karşılaşılanlarda tehdit algıları daha

yüksektir. Buna karşılık Suriyelilerle iletişimi olanların tehdit algı ortalaması daha düşüktür.

İstanbul'da katılımcıların yüzde 78'i hükümetin Suriyelilere Türk vatandaşlarına davrandığından daha iyi davrandığını düşünmektedir. Bu oran İYİ Parti seçmeninde yüzde 99, CHP seçmeninde ise yüzde 82'ye ulaşmaktadır.

Suriyeliler toplumda giderek önyargıların hedefi olmuştur. Suriyeli göçmenlerin daha az yetenekli bir ırktan geldiği yargısına orta ve yüksek düzeyde katılma eğiliminin yüzde 49'u bulması endişe vericidir. Ayrıca Suriyelilerin savaş mağduru olmadığına inananların yüzde 36'ya varması da dikkatle incelenmesi gereken bir bulgudur. Milliyetçi parti seçmenleri (İYİ Parti ve MHP) diğer seçmenlere göre daha yüksek düzeyde önyargılıdır. Öte yandan Suriyeliler genel olarak medeni ve güvenilir olmayan, kavga ve suça meyilli bir topluluk olarak değerlendirilmektedir.

Suriyelilerle ilgili hissedilen duygular incelendiğinde katılımcılarda en çok hissedilen duygu endişeyken, en az hissedilen duygu nefrettir. Fakat yoğun öfke hissedenler yüzde 33'e, yoğun nefret hissedenler yüzde 24'e ulaşmıştır. Acıma duygusunu yoğun hissedenlerin (yüzde 35) yoğun endişe hissedenlerin gerisinde olması (yüzde 47) dikkate alınması gereken bir bulgudur.

Tehdit algıları, önyargılar ve negatif duygularla birlikte Suriyelilere yönelik kolektif eylemlere katılma eğilimini incelemenin önemi ortaya çıkmıştır. "Suriyelilere karşı toplu yürüyüş" eylemine yüksek katılma eğiliminde olanlar yüzde 34,3; "Suriyelilere karşı toplu imza" konusunda yüzde 42,6 seviyesindedir. Suriyelilere yönelik toplu maddi yardımlara yüksek derecede katılma

eğilimi yüzde 7,4'te kalmaktadır. MHP ve İYİ Parti seçmenleri toplu eylemlerde öne çıkmaktadır. Suriyelilerle her gün sokakta karşılaşanlarda Suriyelilere karşı eylemlere katılma eğilimi daha güçlüdür.

Suriyelilerin sığınmacılığının sona erdiği söylenerek Suriye'ye geri gönderilmeleri şeklindeki politika önerisine verilen yanıtların ortalaması 10 üzerinden 6 olarak gerçekleşirken, tüm parti seçmenlerinde 5'in üzerindedir. Uzun süreli oturum izni ve vatandaşlığa destek oldukça düşüktür.

Suriyelilerle komşuluk ve Suriyelileri akşam yemeğinde ağırlama eğilimi yüzde 50'de kalırken, sokakta her gün karşılaşanlarda bu oran yüzde 45'e gerilemektedir. Az ibadet edenlerde ve lise altı eğitim düzeyine sahip kişilerde sosyal mesafe daha yüksektir.

Çalışmada bireylerin kolektif şiddet eğilimini araştırmak için mahallede gerçekleşen dört toplu şiddet olay senaryosu üzerinden anket deneyi gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar suç tipi (taciz/yankesicilik) ve suç isnat edilen gencin kimliğine (mahalleli/Suriyeli) göre dört gruba ayrılmıştır. Toplu şiddete katılma eğilimi en çok suçlanan kişinin Suriyeli olarak tanıtıldığı iki olayda yüksektir. Ayrıca taciz olaylarındaki şiddet eğilimi yankesiciliğe göre daha fazladır. Suriyeli kişinin suçlandığı taciz senaryosunda yüksek düzeyde şiddet eğilimi gösterenlerin yüzde 35,9'a ulaşması taciz ya da tecavüz söylentisiyle yaşanan linç girişimlerinin ciddiyetini ortaya koymaktadır. Araştırmada katılımcılara suç isnat edilen kişilerin bu suçu işlemiş olduğuna ne derece inandıkları ve şiddeti ne derece onayladıkları sorulmuştur. Suriyelilerin ve taciz olayının yer aldığı senaryolarda kişiyi suçlu görme ve şiddeti onaylama eğilimi artmıştır.

GİRİŞ: METROPOLLERDE SURIYELİLERE YÖNELİK TUTUMLAR VE İSTANBUL ÖRNEĞİ

2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı'nda 115 bini sivil olmak üzere en az 380 bin kişinin hayatını kaybettiği tahmin edilmektedir. Bu sayı hapishanelerde hayatını kaybeden veya kendisinden haber alınamayan 100 bine yakın kişiyi kapsamamaktadır. Ayrıca 2011'den bu yana 7 milyon insan Suriye sınırları içinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır¹.

Suriye İç Savaşı'yla birlikte uluslararası kamuoyu, 2011'den bu yana insanlık tarihinin en büyük mülteci akımlarından birine şahit olmaktadır. Bu akımı "yakın tarihte görülen en büyük göç dalgası" olarak nitelendiren Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) verilerine göre 5 milyon 555 bin kişi bu süreçte ülkesinden ayrılmıştır. Bu veriler doğrultusunda Suriye vatandaşlarının yüzde 25'inden fazlasının ülkelerini terk etmek zorunda kaldığı anlaşılmaktadır.²

Türkiye Suriyeli sığınmacıların yüzde 64,4'üne ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye'de geçici koruma statüsü verilen Suriyeli

sayısı 3 milyon 583 bine ulaşmıştır. Bu sayı Türkiye nüfusunun yüzde 4,3'üne tekabül etmektedir. Daha

önceden Balkan ve Kafkas ülkeleri ile Irak'tan gelen mültecileri ağırlamış olsa da Türkiye ilk kez bu kadar büyük bir göç dalgasını tecrübe etmektedir.

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların demografik dağılımı incelendiğinde dezavantajlı kesimlerin payının yüksek olduğu görülmektedir.

Nitekim, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün paylaştığı verilere göre Türkiye'de 2010 yılında 40 bin 283 olarak kaydedilen toplam mülteci sayısı³, Birleşmiş Milletler'e bağlı Ekonomik ve Sosyal İşler Organizasyonu'nun (DESA) yayınladığı son rapora göre 2019 yılına gelindiğinde 5 milyon 700 bine ulaşmıştır.⁴

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların demografik dağılımı incelendiğinde dezavantajlı kesimlerin

payının yüksek olduğu görülmektedir. 17 Nisan 2020 tarihi itibarıyla 3 milyon 583 bin Suriyelinin 1 milyon

680 binini (yüzde 46,8) 0-18 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır. 0-18 yaş arası çocukların ve kadınların toplam sayısı 2 milyon 532 bin kişidir (yüzde 70,6). Yaş dağılımı incelendiğinde genç nüfus olarak tanımlanan 15-24 yaş aralığında 749 bin kişi bulunduğu görülmektedir. Suriyeli genç nüfusun toplam Suriyeli sayısındaki oranı yüzde 20,9 iken, Türkiye'nin genç nüfus oranı yüzde 15,8'dir.⁵ Genç nüfus oranındaki yükseklik, Suriyelilerin geleceği ve Türkiye'de sosyal yaşama uyumları konularının önemini daha da arttırmaktadır.

Türkiye'de geçici koruma statüsüne sahip Suriyeliler arasında erkeklerin sayısının kadınların sayısından 275 bin fazla olduğu görülmektedir. Suriyeliler arasında erkek-kadın sayısı arasındaki en büyük fark 74 bin kişi ile 19-24 yaş aralığındadır. Yaş sayısı arttıkça bu fark azalmakta, 55 üzeri yaş aralıklarında kadınların sayısının erkeklerinkinden fazla olduğu görülmektedir. Suriyeli genç erkeklerin Suriyeli kadınlardan daha görünür olması işgücü rekabeti ve güvenlik endişelerini artıran bir gelişmedir.⁶

Suriyeli sığınmacıların ikamet ettiği yerleşim birimleri değerlendirildiğinde, geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyelilerin sayısı 63 bin kişi iken, şehirlerde yaşayan Suriyeli sayısı 3 milyon 520 bin kişiye ulaşmaktadır. Buna göre Suriyelilerin yalnızca yüzde 1,77'si kamplarda yaşarken, şehirde yaşayan Suriyelilerin oranı yüzde 98,23 seviyesindedir.

Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin sayısının bu kadar büyük olması ve göçün çok hızlı gerçekleşmesi sosyal, kültürel ve ekonomik tartışmaları beraberinde getirmektedir. Suriyeliler ile Türk vatandaşları arasındaki ilişkilerde sosyal uyum madalyonun bir yüzüyken, diğer yüzü ise sosyal uyumsuzluk ve çatışmalıdır.

Suriyeli sığınmacılara geldikleri şehirlerde ilk olarak "misafir" gözüyle bakılsa da Suriye İç Savaşı'nın giderek

uzaması ile birlikte Suriyeli sığınmacıların kalıcı olacağı inancı, son bir yılda yaşanan ekonomik kötüleşmeyle de birlikte misafir söyleminin önüne geçmiştir.⁷

Dil engeli taraflar arasında iletişim kurulmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca vatandaşlara göre Suriyelilerin kalabalık bir şekilde göç etmeleri de mevcut sosyal düzeni değişime zorlayan bir gelişmedir.⁸ Sonuç olarak Suri-

yeliler, öteki grup olarak dışlanmakta, ekonomik kaynaklar ve güvenlik konusunda bir tehdit unsuru olarak görülmektedir. Ayrıca kültür ve yaşam biçimleri arasındaki farklılıklar da sosyal düzeni tehdit eden unsurlar olarak algılanmaktadır.

Türkiye örneğinde Suriyeli sığınmacıların ekonomik nedenlerle büyükşehirlerde kiraların düşük olduğu ve ucuz işgücü gerektiren istihdam fırsatlarına sahip

çevre ilçe ve mahallelere grup halinde yerleşmelerinin getirdiği sosyo-ekonomik ve kültürel değişiklikler de tehdit algılarının ve negatif duyguların yoğun bir şekilde hissedilmesine zemin hazırlamıştır.

Daha önceki çalışmalarda görüldüğü üzere vatandaşların Suriyelilere yönelik algıları, inanç, tutum ve davranış eğilimleri sosyal uyumsuzluk ve çatışma konusunda endişe yaratmaktadır.⁹ Vatandaşlar ve Suriyeliler arasında sosyal temasın olumsuz şartlarda gerçekleşmesi ve oluşan tehdit algılarıyla Suriyelilere yönelik önyargılar yaygınlaşmaktadır. Böylece birçok doğru bilinen yanlışlar üzerinden Suriyelilerin yardım edilmeyi hak etmedikleri yönünde olumsuz yargılar genel kabul görmektedir.¹⁰

Sosyal hoşgörüsüzlüğün yanında Suriyelilere yönelik siyasi hoşgörüsüzlük de artış göstermektedir. Suriyeli mültecilerin kamu hizmetlerinden yararlanmasını istemeyenler ve Türkiye'den gönderilmelerini destekleyenler çoğunluktadır. Bu konularda hoşgörüsüz fikirlerin ırkçılığa varacak derecede rahatça paylaşıldığı ve yayıldığı görülmektedir.¹¹

Suriyelilerin yaşadığı kentlerdeki sosyal çatışmanın endişe yaratan en görünür sonuçlarından biri şiddet olaylarıdır.

Reyhanlı'nın karşısında sınırın Suriye tarafında bulunan Kerame Köyü yakınlarında kurulan kamplarda yaşayan Suriyeliler - Aralık 2019 (Kaynak: AA)

Suriyelilerin yaşadığı kentlerdeki sosyal çatışmanın endişe yaratan en görünür sonuçlarından biri şiddet olaylarıdır. Suriyelilere yönelik tehdit algıları ve önyargıların yaygınlaşmasıyla birlikte küçük çaplı ve sıradan tartışmalar büyük kavgalara dönüşmekte, yayılan dedikodular kitlelerin Suriyelilere yönelik toplu şiddet olaylarına katılmasını kolaylaştırmaktadır. Uluslararası Kriz Grubu'nun yayınladığı rapora göre sadece 2017 yılında Suriyeliler ve Türk vatandaşları arasında 181 şiddet olayı yaşanmış ve bu olaylarda 35 kişi hayatını kaybetmiştir.¹²

2011'den bu yana gazete ve televizyon haberleri ile sosyal medyada, Suriyelilere yönelik linç girişimine varan 141 toplu şiddet olayı haberine yer verilmiştir. Dolayısıyla Suriyelilerin sosyal uyumu, toplumsal huzur ve güvenlik için son derece önem taşımaktadır. Bu konuda vatandaşların Suriyelilere yönelik tutum ve davranış eğilimlerini araştırmak hem ilişkilerin dinamiklerini anlamak hem de çözüm önerileri geliştirmek adına gereklidir.

Suriyeliler ve yerli halk arasında kültürel benzerliğin daha az olduğu İstanbul gibi sınır bölgesinde yer almayan büyükşehirlerde Türk vatandaşlarının Suriyelilere yönelik tutum ve davranış eğilimlerini araştırmak sosyal uyum dinamiklerini analiz etme hususunda büyük önem taşımaktadır.

İstanbul Türkiye genelinde en çok mültecinin ve Suriyelinin yaşadığı şehirdir. Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü'nün 2019 Haziran ve Temmuz aylarında İstanbul'un 960 mahallesinde yerel ve idari yetkililerle gerçekleştirdiği mülakatlara göre İstanbul'da 963 bin Suriyeli ve 679 bin diğer ülke vatandaşları olmak üzere 1 milyon 642 bin göçmen yaşamaktadır.¹³

Bu sayı İstanbul'da kayıtlı olmayan Suriyelileri de kapsamaktadır. Mülteciler Derneği'nin İl Göç İdaresi'nden aldığı bilgilere göre Haziran 2019'da İstanbul'da kayıtlı Suriyeli sayısı 546 bin olarak kayıtlara geçmiştir.¹⁴ Haziran'dan bu yana İçişleri Bakanlığı'nın politikalarının sıkılaşmasıyla birlikte İstanbul'da göçmen sayısı azalmıştır. Nisan 2020'de İstanbul'da halen kayıtlı 496 bin Suriyeli yaşamaktadır.¹⁵

İstanbul'da yaşayan Suriyeli nüfusunun kent nüfusuna oranı (yüzde 3,2) Türkiye ortalamasının biraz aşağısında kalsa da sığınmacıların belirli ilçelerde yoğunlaştığı gözükmemektedir. Suriyelilerin yoğun yaşadığı bölgelerde Suriyelilere yönelik tutum ve davranış eğilimlerinin önemi artmaktadır.¹⁶ Bu nedenle Suriyeli nüfusunun İstanbul ilçelerine ne şekilde dağıldığı incelenmiştir.

	2017 Suriyeli Sayısı	2019 Suriyeli Sayısı	2019-2017 Fark	İlçe Nüfusu	Nüfusa Oran (yüzde)
Esenyurt	29177	59163	29986	891.120	6,64
Bağcılar	37643	50917	13274	734.369	6,93
Küçükçekmece	38278	43302	5024	770.317	5,62
Sultangazi	31426	41358	9932	523.765	7,90
Esenler	22678	34319	11641	444.561	7,72
Fatih	30747	29558	-1189	436.539	6,77
Başakşehir	26424	26491	67	427.835	6,19
Avclar	19554	22717	3163	435.625	5,21
Sultanbeyli	22396	21480	-916	327.798	6,55
Zeytinburnu	25000	21410	-3590	284.935	7,51
Bahçelievler	17710	21181	3471	594.053	3,57
Gaziosmanpaşa	17709	20573	2864	487.046	4,22
Arnavutköy	17838	19826	1988	270.549	7,33
Kağıthane	14216	16853	2637	437.026	3,86
Ümraniye	14858	15866	1008	690.193	2,30
Güngören	12727	14236	1509	289.331	4,92
Sancaktepe	12072	12977	905	414.143	3,13
Beyoğlu	11841	12467	626	230.526	5,41
Eyüp	10779	10276	-503	383.909	2,68
Bayrampaşa	11004	9812	-1192	271.073	3,62
Şişli	15269	6690	-8579	274.289	2,44
Pendik	4951	6302	1351	693.599	0,91
Beylikdüzü	6728	3445	-3283	331.525	1,04
Tuzla	2794	2889	95	255.468	1,13
Büyükçekmece	5555	2827	-2728	247.736	1,14
Üsküdar	1987	2521	534	529.145	0,48
Bakırköy	2191	2177	-14	222.668	0,98
Beykoz	1947	2037	90	246.700	0,83
Maltepe	2230	2029	-201	497.034	0,41
Sarıyer	1754	1996	242	42.503	0,58
Silivri	2375	1987	-388	187.621	1,06
Çekmeköy	2309	1904	-405	251.937	0,76
Kartal	1773	1664	-109	461.155	0,36
Ataşehir	1436	1254	-182	416.318	0,30
Kadıköy	650	332	-318	458.638	0,07
Çatalca	428	322	-106	72.966	0,44
Şile	166	242	76	36.516	0,66
Adalar	167	113	-54	16.119	0,70
Beşiktaş	277	98	-179	181.074	0,05

İstanbul'da Suriyeli nüfusunun en yüksek olduğu ilçeler Esenyurt (59.163 kişi), Bağcılar (50.917 kişi), Küçükçekmece (43.302 kişi), Sultangazi (41.358 kişi), Esenler (34.319 kişi), Fatih (29.558 kişi), Başakşehir (26.491 kişi), Avcılar (22.717 kişi), Sultanbeyli (21480 kişi) ve Zeytinburnu'dur (21.410 kişi).

Suriyelilerin ilçe nüfusuna oranına göre ilçeler sıralandığında Sultangazi (yüzde 7,9), Esenler (yüzde 7,72), Zeytinburnu (yüzde 7,51), Arnavutköy (yüzde 7,33), Bağcılar (yüzde 6,93), Fatih (yüzde 6,77), Esenyurt (yüzde 6,64), Sultanbeyli (yüzde 6,55), Başakşehir (yüzde 6,19) ve Küçükçekmece (yüzde 5,62) öne çıkmaktadır.

İlçe	Ortalama Hane Geliri (TL)
Fatih	5281
Başakşehir	4513
İstanbul Ortalaması	4280
Avcılar	3662
Zeytinburnu	3644
Küçükçekmece	3567
Bağcılar	3197
Esenyurt	3024
Esenler	2847
Sultangazi	2187
Sultanbeyli	2172
Arnavutköy	2030

Suriyelilerin en çok yaşadığı ilk on ilçe arasında sadece Fatih ve Başakşehir İstanbul ortalama gelir seviyesinin üzerinde kalırken, İstanbul ortalamasına yakın gelir seviyesinde bulunan ilçeler Avcılar, Küçükçekmece ve Zeytinburnu'dur. Esenyurt, Bağcılar, Sultangazi, Esenler, Sultanbeyli ve Arnavutköy ise ortalama gelir seviyesi listesinin en altında yer almaktadır.

Ekonomik durumu görece iyi olan az sayıdaki Suriyelinin Fatih, Başakşehir gibi İslami hayat tarzıyla öne çıkan ilçelerde ve diğer ilçelerin site yerleşimi olan mahallelerinde yaşadığı daha önceki çalışmalar tarafından ortaya konmuştur.¹⁷ Öte yandan Suriyelilerin büyük bir kısmının İstanbul'un sonradan yapılaşan, kiralardan düşük olduğu ve ucuz işgücü gerektiren iş kollarının yoğunlaştığı uzak ve çevre ilçelerde yaşadığı anlaşılmaktadır.

İlçe	2017 Suriyeli Sayısı	2019 Suriyeli Sayısı	2019-2017 Fark
Esenyurt	29177	59163	29986
Bağcılar	37643	50917	13274
Esenler	22678	34319	11641
Sultangazi	31426	41358	9932
Sultanbeyli	22396	21480	-916
Fatih	30747	29558	-1189
Bayrampaşa	11004	9812	-1192
Büyükçekmece	5555	2827	-2728
Beylikdüzü	6728	3445	-3283
Zeytinburnu	25000	21410	-3590
Şişli	15269	6690	-8579

Ayrıca Suriyelilerin son iki yılda ekonomik şartların kötüleşmesiyle birlikte ucuz iş gücü ve düşük kira imkanları için Avrupa yakasının uzak ilçelerine göç ettikleri de görülmektedir. Suriyeli nüfusu Esenyurt, Bağcılar, Esenler ve Sultangazi ilçelerinde artarken, kiralardan komşu ilçelerine görece yüksek olduğu Şişli, Fatih, Bayrampaşa, Zeytinburnu, Büyükçekmece ve Beylikdüzü Suriyeli göçü vermiştir. Esenyurt, Bağcılar gibi ilçelere kıyasla ucuz iş gücü piyasasına görece uzakta konumlanan Sultanbeyli'de de Suriyeli nüfusunun azaldığı anlaşılmaktadır.¹⁸

Bu bilgiler ışığında İstanbul vatandaşlar ve Suriyeliler arasındaki ilişkiyi gözlemek için önemli bir örnek niteliği taşımaktadır. Suriye sınırında bulunan illerden farklı olarak İstanbul Suriyeliler ve vatandaşlar arasında kültürel farkın görünür olduğu bir şehirdir. Bu nedenle İstanbul'daki grup ilişkileri dinamiklerinin detaylı bir şekilde incelenmesi gerektiğini düşünüyoruz.¹⁹

Bunun yanında İstanbul çokkültürlülüğün hakim olduğu büyük bir metropoldür. İstanbul'a kayıtlı nüfusun yüzde 70'inden fazlasının nüfus kütüğünün İstanbul'da olmaması bunun bir göstergesidir.²⁰ İstanbulluluk kimliğinin oturmadığı ve güvenlik sorununun hissedildiği şehirde vatandaşlar ve Suriyeliler arasındaki ilişkinin bu açıdan incelenmesi önem arz etmektedir.²¹

Son dönemde artan ekonomik kötüleşme ve yükselen işsizlik İstanbul'u ülke genelinden daha kötü etkilemiştir. Yerel seçimlerde AKP'nin İstanbul'da kaybetmesine neden olan faktörler arasında sayılan bu gelişmenin Suriyeliler ve vatandaşlar arasındaki ilişkileri nasıl etkilediği de

önemli bir araştırma sorusudur.²² Ek olarak Suriyelilerle karşılaşan ve karşılaşmayan bireylerin ayrışıp ayrışmadığı da merak konusudur.

Son dönemde artan ekonomik kötüleşme ve yükselen işsizlik İstanbul'u ülke genelinden daha kötü etkilemiştir. Yerel seçimlerde AKP'nin İstanbul'da kaybetmesine neden olan faktörler arasında sayılan bu gelişmenin Suriyeliler ve vatandaşlar arasındaki ilişkileri nasıl etkilediği de önemli bir araştırma sorusudur.

Ayrıca İstanbul farklı grupların ve hayat tarzlarının birbiriyle çatıştığı ve bunun siyasal kutuplaşmaya yol açtığı bir mekân özelliği taşımaktadır.²³ Nitekim son yerel seçimlerin tekrar edilmesi süreci de İstanbul'daki kutuplaşmanın boyutlarını gözler önüne sermiştir. Bu noktada Suriye İç Savaşı ve göç krizi de muhalif aktörler ve hükümet arasında önemli bir ayrışma konusudur.²⁴ Vatandaşların bu önemli konuda Suriyelilere yönelik tutum ve eğilimlerini değerlendirmek gereklidir.

Bahsedilen kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasi nedenlerle birlikte İstanbul örneğini detaylı bir şekilde analiz etmenin önemi ortadadır. Bu nedenle çalışmada İstanbul'u temsil eden bir örneklem üzerinden Suriyelilere yönelik tutum ve davranış eğilimleri araştırılmıştır.

Bu çerçevede Suriyelilerle karşılaşma ve parti tercihleri üzerinden vatandaşların ne şekilde ayrıştığı sorusuna yanıt aranmıştır.

ÇALIŞMANIN KÜNYESİ

İstanbul genelinde yaptığımız anket çalışmasında 1636 kişiyle görüşülmüştür. Infakto Araştırma Şirketi tarafından Aralık 2019 ve Ocak 2020'de yürütülen anket çalışmamızda yüz yüze mülakat yöntemi tercih edilmiştir. Örneklem için seçilen mahallelerin İstanbul nüfustaki payına göre yeniden ağırlıklandırmasıyla birlikte 1636 kişiden oluşan örneklem İstanbul nüfusunu temsil etmektedir.

Anket kapsamında katılımcılara Türkiye ve İstanbul'un sorunları açık uçlu olarak sorulmuştur. Suriyelilere yönelik tutum ve davranış eğilimleri üzerinde etkili olduğu düşünülen iki faktör olan partizanlık ve Suriyelilerle karşılaşma sıklığı ile temasa dair sorular yöneltilmiştir.

Çalışmanın sonraki bölümlerinde detaylı olarak incelenecek olan Suriyelilere yönelik tutum ve davranış eğilimleriyle ilişkili olarak tehdit algıları, hükümetin Suriyelilere ve vatandaşlara karşı tutumu, Suriyeliler – vatandaşlar grup statüsü algısı farkı, Suriyelilere yönelik önyargılar, Suriyelilere yönelik kalıp yargılar, Suriyelilere hissedilen duygular, Suriyelilere yönelik toplu eylemler, Suriyelilere yönelik politikalar, sosyal mesafe ve Suriyelilere karşı şiddet eğilimi ve şiddeti onaylamaya dair sorular da anket çalışmasında yer almıştır. Ankette

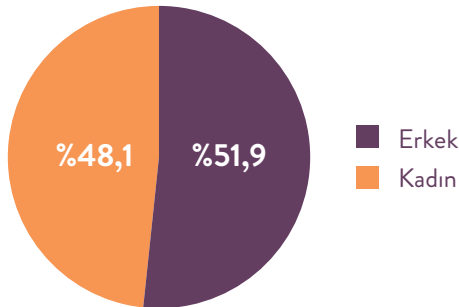
yapılmış olan deneyle birlikte vatandaşların iki ayrı suç tehdidine (yankesicilik, taciz suçlaması) yönelik tepkilerinin suçlu olduğu iddia edilen kişilerin kimliğine göre (Türk/Suriyeli) nasıl değiştiği gözlemlenmiştir.

Ankete katılan 1636 kişiden yüzde 48,1'i kadın (787 kişi), yüzde 51,9'u erkektir (849 kişi).

Ankete katılanların yaş dağılımı incelendiğinde İstanbul'da genç nüfusun en kalabalık kitle olduğu görülmektedir. Katılımcıların yüzde 38,8'i 18-34 yaş arasındadır. 35-49 yaş arasında yer alan orta yaş grubu kişilerin yüzde 35,5'ini oluşturmaktadır. 50 yaş ve üzerindeki kişiler ise yüzde 25,7'lik paya sahiptir. Örneklemde ortanca (medyan) yaş 38, ortalama yaş 39,4 olarak saptanmıştır.

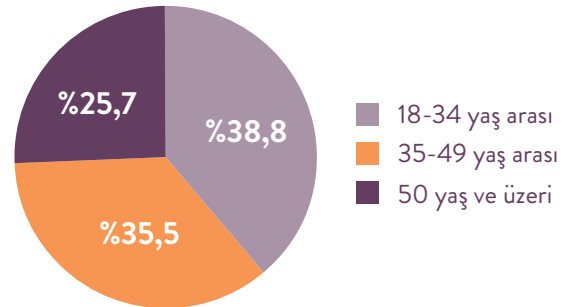
ŞEKİL 1: CİNSİYET

(N: 1.636)

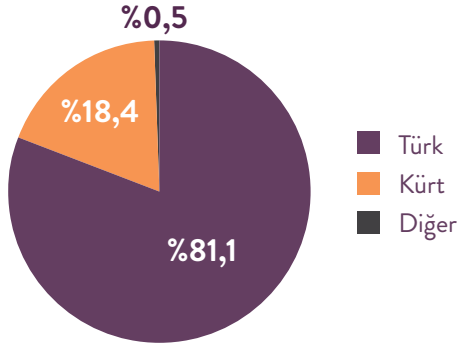
ŞEKİL 2: YAŞ DAĞILIMI

(N: 1.636)

ŞEKİL 3: ETNİSİTE

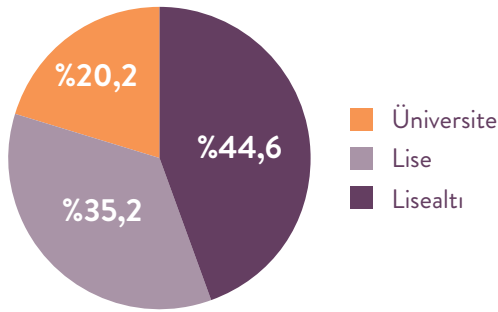
(N: 1.636)

Katılımcıların etnik dağılımı incelendiğinde ülke geneline paralel olarak Türklerin çoğunlukta olduğu gözlemlenmektedir (yüzde 81,1). Kürtlerin İstanbul örneklemindeki payı yüzde 18,4'tür.

ŞEKİL 4: EĞİTİM DURUMU

(N: 1.636)

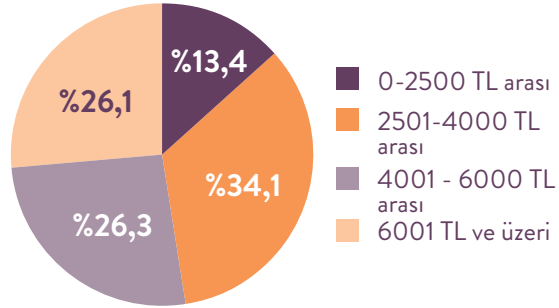

1636 katılımcıya en son bitirdiği okul sorularak ölçülen eğitim düzeyine göre yüksekokul ve üniversite mezunları üniversite mezun grubunda, lise mezunları lise grubunda, ilkokul, ortaokul, ilköğretim mezunları ile herhangi bir okul bitirmeyenler lise altı grubunda değerlendirilmiştir.

Bu üç grup arasında en büyük paya sahip olan grubun lise altı grubu (yüzde 44,6) olduğu görülmektedir. Lise mezunları örneklemin yüzde 35,2'sini, üniversite mezunları ise yüzde 20,2'sini oluşturmaktadır. İstanbul'da üniversite mezunu olmayanlar yüzde 79,8'lik büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Örnekleme göre İstanbul'da tamamlanan ortalama eğitim yılı 9,4'tür. Diğer

ŞEKİL 5: HANE GELİR SEVİYESİ

(N: 1.454)

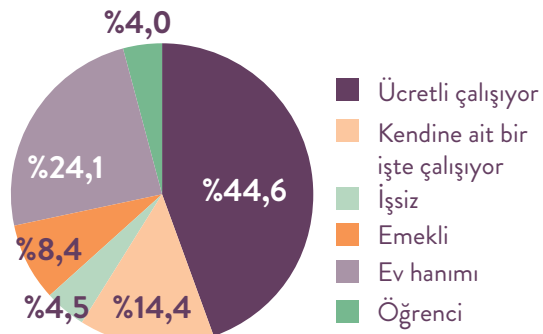

bir ifadeyle ortalama bir İstanbullunun 9,4 sene okula gitmiş olduğu görülmektedir. Bu da lise 1-lise 2 düzeyine karşılık gelmektedir.

Katılımcılar toplam hane gelir düzeyine göre alt gelir grubu (0-2500 TL arası), alt-orta gelir grubu (2501-4000 TL arası), orta-üst gelir grubu (4001-6000 TL) ve üst gelir grubu olarak (6001 TL ve üzeri) dört gruba ayrılmıştır. Ortalama yaşam maliyeti yüksek olan İstanbul'da asgari ücret civarı ve aşağısı düzeyde hane gelirine sahip olan kitlenin payı görece azdır (yüzde 13,4). İstanbul'da en geniş kitleyi hane geliri 2501-4000 TL arasında değişen alt-orta gelir grubu oluşturmaktadır. Bu grubun payı yüzde 34,1'dir. Üst-orta gelir grubu ve üst gelir grubunun payları ise birbirine çok yakındır (yüzde 26,3 ve 26,1). Buna göre İstanbul'da hanehalkının yüzde 47,5'i alt ve alt-orta gelir grubunda, yüzde 52,5'i orta-üst ve üst gelir gruplarında bulunmaktadır.

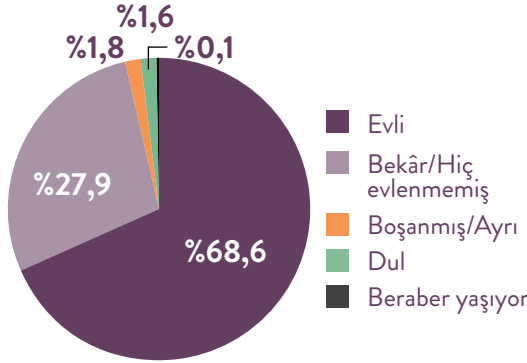
ŞEKİL 6: İŞ DURUMU

(N: 1.633)

ŞEKİL 7: MEDENİ DURUM

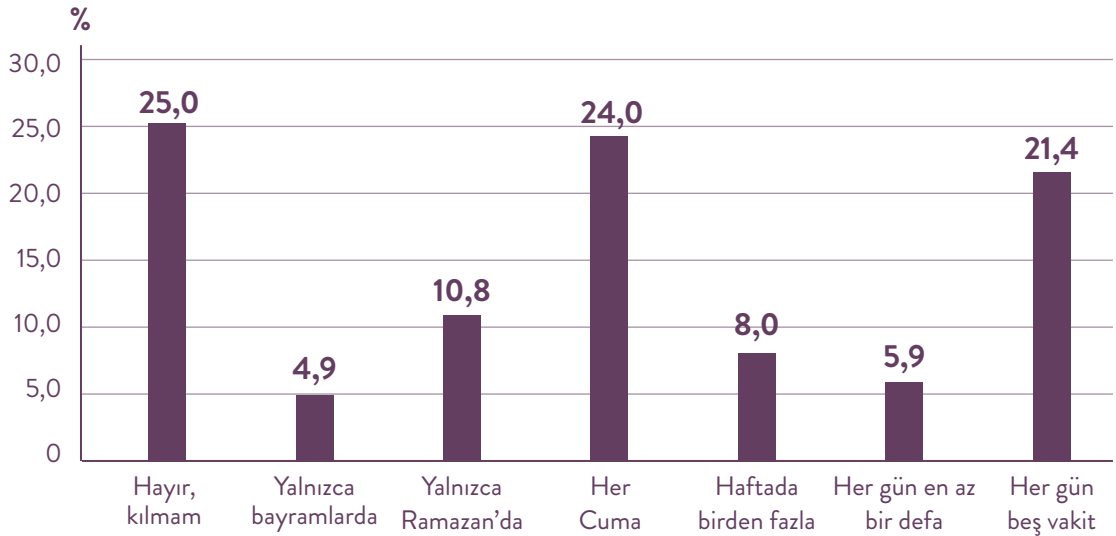
(N: 1.634)

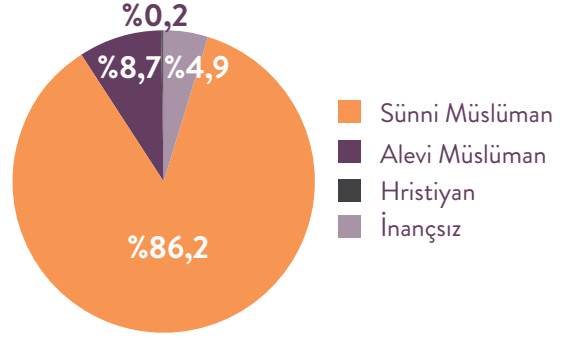
Katılımcıların iş durumu ele alındığında en kalabalık grubun ücretli çalışanlar olduğu görülmektedir (yüzde 44,6). Gençlerin ve dolayısıyla istihdamda olabilecek nüfusun fazla olduğu şehirde bu bulgu beklentileri karşılamaktadır. Ev hanımları katılımcıların neredeyse dörtte birini oluşturmaktadır (yüzde 24,1). Kendine ait bir işi olanlar yüzde 14,4 seviyesindedir. Emekliler yüzde 8,4 olarak ölçülürken, işsizler yüzde 4,5; öğrenciler yüzde 4 seviyesindedir. İstanbul'da çalışan kesim yüzde 59'a ulaşırken, işsizler haricinde geriye kalan yüzde 36,5'lik kitlenin istihdam dışında olduğu görülmektedir.

ŞEKİL 9: İBADET SIKLIĞI

(N: 1.505)

ŞEKİL 8: DİNİ İNANÇ

(N: 1.621)

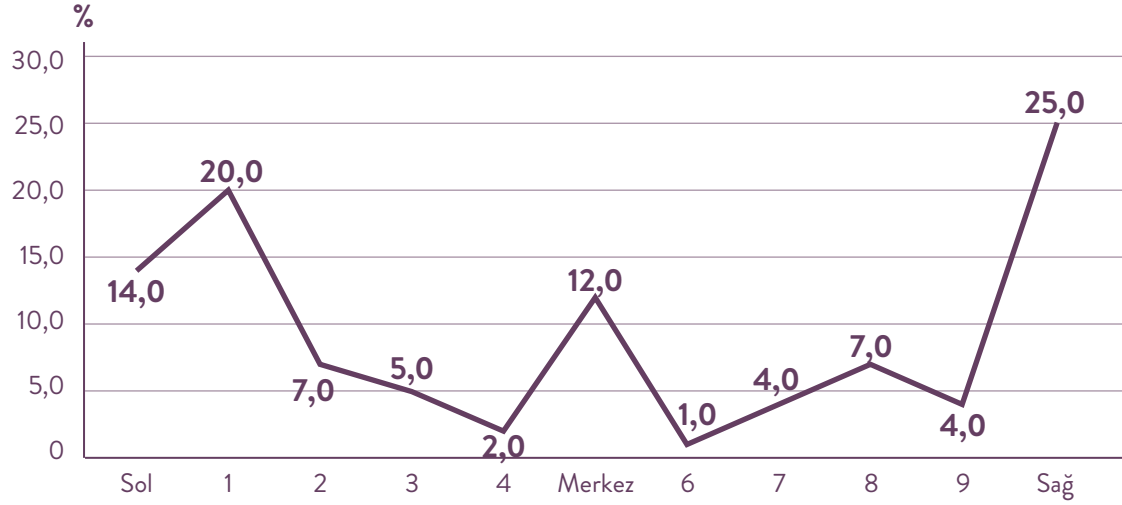

İstanbul'da katılımcıların üçte ikisinden fazlası (yüzde 68,6) evli olduğunu belirtmiştir. Yüzde 1,8'lik kesim boşandığını, yüzde 1,6'lık kitle ise eşini kaybetmiş (dul) olduğunu beyan etmiştir. Bekarlar yüzde 27,9'a ulaşırken, beraber yaşayanlar yüzde 0,1 seviyesindedir.

Katılımcıların dini inançlarına göre dağılımları incelendiğinde Türkiye geneline paralel olarak Sünni Müslümanların çoğunlukta olduğu görülmektedir (yüzde 86,2). İstanbul'da Alevi Müslümanların ve inançsızların oranı görece yüksek (yüzde 8,7 ve 4,9). Hristiyanların payı yüzde 0,2'de kalmaktadır.

ŞEKİL 10: İDEOLOJİK DAĞILIM (SOL-SAĞ SKALASI)

(N: 1.504)

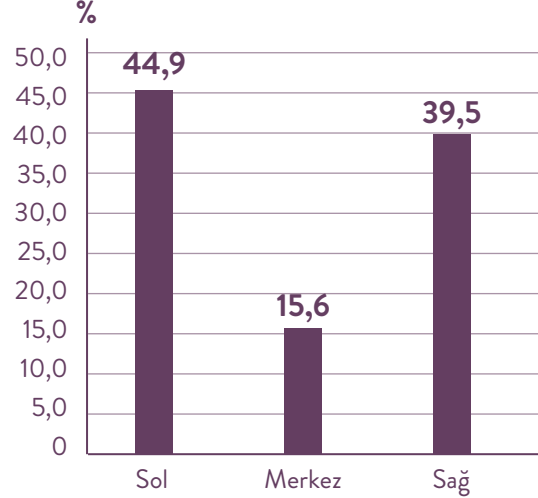

Katılımcıların ibadet sıklığına göre dağılımını incelemek için ne sıklıkla namaz kıldıkları sorulmuştur. Hiç namaz kılmayanlar yüzde 25 seviyesinde kalırken, yalnızca bayramlarda namaz kılanlar yüzde 4,9; yalnızca Ramazan'da kılanlar yüzde 10,8'lik paya sahiptir. Cuma namazına gittiğini belirtenler yüzde 24 seviyesindedir. Haftada birden fazla namaz kılan yüzde 8, her gün en az bir defa namaz kılanlar yüzde 5,9'dur. Yüzde 21,4'lük kesim ise her gün beş vakit namaz kıldığını ifade etmiştir.

Anket çalışmasında bireylerin ideolojik konumlarını öğrenmek için kendilerini 0-10 aralığındaki sol-sağ ideoloji cetvelinde bir noktada konumlandırmaları istenmiştir. Sonuçlara göre dindarlıkta olduğu gibi ideolojik dağılımda da katılımcılar en uçlar ve ortada toplanmaktadır. En sol konum olan 0'da yüzde 14, 1'de ise yüzde 20'lik kitleler bulunmaktadır. Buna göre katılımcıların yüzde 34'ü sol uçta toplanmaktadır. Merkezde bulunan katılımcı oranı yüzde 12'de kalırken, katılımcıların dörtte biri (yüzde 25) en sağ olan 10'da yer almaktadır.

ŞEKİL 11: İDEOLOJİK KONUM

(N: 1.621)

İdeoloji cetvelinde 0-3 arası sol, 4-6 arası merkez, 7-10 arası sağ olarak düşünüldüğünde katılımcıların yüzde 44,9'unun solda, yüzde 15,6'sının merkezde, yüzde 39,5'inin ise sağda yer aldığı görülmektedir. İstanbul'da yerel seçimlerde kendini gösteren siyasal kutuplaşmayla birlikte merkezde bulunan katılımcı oranının düşük olması dikkat çekmektedir.

SURİYELİLERE YÖNELİK TUTUM VE DAVRANIŞ EĞİLİMLERİ ÜZERİNDE ETKİLİ İKİ FAKTÖR: PARTİZANLIK VE TEMAS

PARTİZANLIK VE SURIYELİLERE YÖNELİK TUTUMLAR

Katılımcıların Suriyelilere yönelik tutumlarını değerlendiren, en önemli kırılma noktalarından bir tanesinin partizan kimlik olduğu iddia edilebilir. Türkiye gibi kutuplaşmış bir ülkede partizanlık, tutumlarda ayrışmaya ve/veya tutumların derecesinde farklılaşmaya yol açabilecek önemli bir faktördür.²⁵

Partizan aidiyet birey kimliğinin öncül boyutlarından biridir. Bireyler herhangi bir siyasi durumda partilerinden aldığı sinyalle düşünüp karar verme eğilimindedir. Dolayısıyla partizan kimliği bireylerin siyasal algılarını belirleyen ve onları yönlendiren önemli bir etkidir.²⁶ Siyasi gelişmeleri uzmanlar kadar takip etmeyen bireyler için ait olduğu partilerin pozisyonları ve elitlerin açıklamaları siyaseti basitleştiren birer araçtır.²⁷ Partizan kimlik üzerinden elitler farklı konularda oluşturdukları söylem ve yargıları kitlelere aktarabilmektedir.²⁸ Göçmenlere yönelik tutumlar gibi daha karmaşık konularda seçmenler aidiyet hissettikleri partinin elitlerinin görüşlerini olduğu gibi almaya yatkındır.²⁹

Partizanlık siyasal rekabet ve kutuplaşma artınca daha da önem kazanmaktadır.³⁰ Nitekim kutuplaşmanın

Genellikle sağ partiler ve seçmenlerinin daha çok göçmen karşıtı olmaya eğilimli oldukları bilinmektedir. Bu noktada Türkiye’yi partizanlık ve göçmen karşıtlığına dair literatüre özgün bir vaka olarak sunabilecek farklı bir durum söz konusudur.

yüksek olduğu Türkiye, Karşılaştırmalı Seçim Sistemleri Çalışması (Comparative Study of Electoral Systems – CSES) verilerine göre yüzde 77 partizan seçmen oranıyla 46 ülke arasında en yüksek partizanlık oranına sahip üçüncü ülkedir.³¹ Nitekim araştırmamızda da katılımcıların yüzde 86’sı kendini herhangi bir partiye

yakın gördüğünü bildirirken, yüzde 87,3'ü parti tercihi belirtmiştir.

Duyguların ön plana çıktığı kutuplaşmayla birlikte partizanlık, tehdit algıları, önyargılar, siyasal tercihler ve oy verme davranışı üzerinde etkisini göstermektedir.³² Dış gruba yönelik tutumlara dair literatürde partizanlık önemli bir faktör olarak ele alınsa da, göçmenlerle ilgili çalışmalarda genelde ihmal edilen bir değişkendir.³³ Bununla birlikte farklı gruplara yönelik yapılan çalışmalarda, partiye bağlılık ve partiye bağlılığın derecesinin göçmen karşıtı tutum ve davranış eğilimleri üzerinde ayrıştırıcı bir etkisinin olduğu iddia edilebilir.³⁴

Toplam mülteci sayısı beş milyona yaklaşan Türkiye'de 2011 yılından bu yana gelen göç dalgasıyla birlikte 3.6 milyon Suriyelinin bulunması bu konuyu kutuplaşma ve partizanlığın konusu haline getirmektedir. Dolayısıyla vatandaşların Suriyelilere yönelik tutum ve davranış eğilimlerin araştırmak önem kazanmaktadır.

Genellikle sağ partiler ve seçmenlerinin daha çok göçmen karşıtı olmaya eğilimli oldukları bilinmektedir.³⁵

Bu noktada Türkiye'yi partizanlık ve göçmen karşıtlığına dair literatüre özgün bir vaka olarak sunabilecek farklı bir durum söz konusudur.³⁶

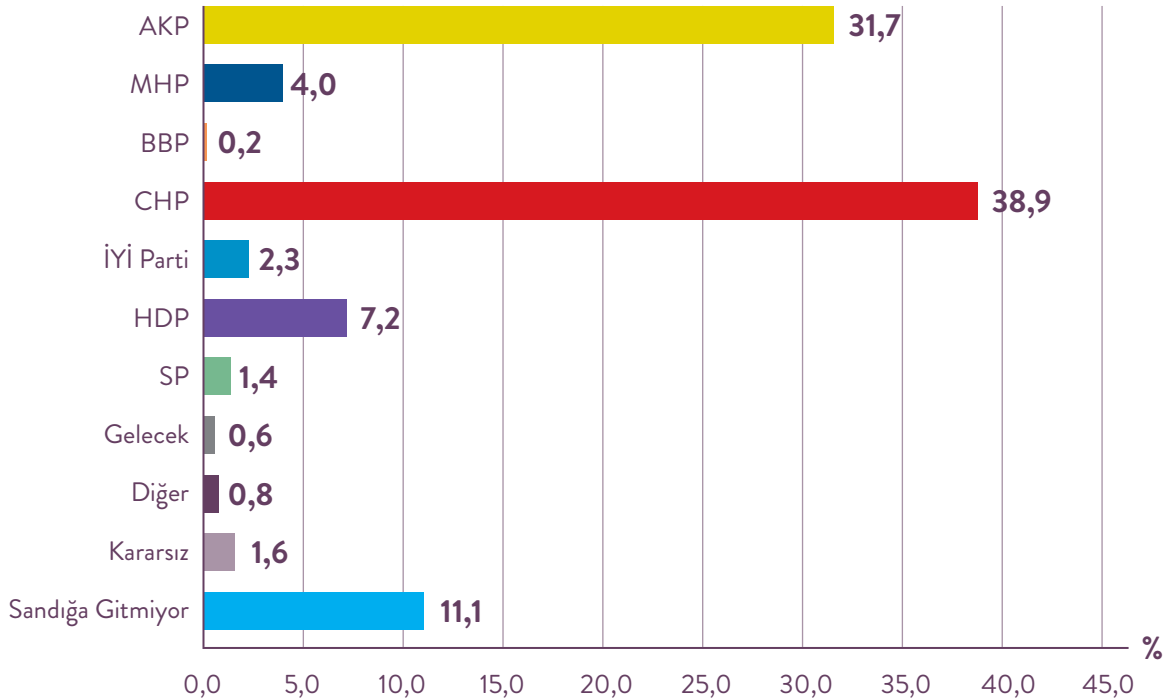
Daha sağda bulunan Cumhuriyet İttifakı parti elitlerinin daha solda bulunan partilere karşı Suriyelilere daha toleranslı bir yaklaşım geliştirmiştir. AKP hükümetleri Suriyelileri "Müslüman kardeşler" ve "Muhacirler" olarak takdim edip seçmenlerinin "Ensar" kimliğiyle Suriyelilerle uyum içinde yaşamalarını talep etmiştir.³⁷ Buna karşılık AKP'den daha seküler olan ve daha solda yer alan CHP ve daha merkezde yer alan İYİ Partili siyasetçiler Suriyelilere dair tehdit algılarına odaklanmaktadır.³⁸

Bu çerçevede vatandaşların Suriyelilere yönelik ilişkileri, tutumları ve davranış eğilimleri incelenirken, parti kırılımları da değerlendirilecek ve her bir boyutta ayrı ayrı ele alınacaktır. Böylelikle muhalefet parti seçmenleri ve AKP seçmenleri arasında ayrışma olup olmadığı anlaşılacaktır.

1635 kişiyle yüz yüze yapılan görüşmelerle gerçekleştirilen İstanbul araştırmamızda parti tercihi belirten seç-

ŞEKİL 12: PARTİ OY DAĞILIMI (KARARSIZLAR DAĞITILMADAN)

(N: 1.636)

menlerin ezici çoğunlukta olduğu görülmektedir. 1635 katılımcının yüzde 87,3'ü olası bir genel seçimde partilerden birine oy vereceğini söylemiştir. Bu oran Türkiye geneli seçimlere katılım oranının 3 puan üzerindedir. Dolayısıyla İstanbul'un daha partizan bir şehir olduğunu söylemek mümkündür.

Parti tercihlerine bakıldığında Cumhuriyet İttifakı'nın Millet İttifakı'nın gerisinde kaldığı anlaşılmaktadır. AKP yüzde 31,7'ye ulaşırken, MHP oy oranı yüzde 4'te ve BBP yüzde 0,2'de kalmıştır. Böylece Cumhuriyet İttifakı'na oy vereceğini söyleyen katılımcıların oranı kararsızlar dağıtılmadan yüzde 35,6 seviyesinde olarak saptanmıştır.

31 Mart ve 23 Haziran 2019'da yapılan seçimlerde İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ni kazanan CHP'nin bu trendi sürdürdüğü araştırmamızda görülmektedir. CHP oy oranı yüzde 38,9 seviyesini yakalarken, İYİ Parti oy oranı yüzde 2,3 olarak ölçülmüştür. Millet İttifakı'nın toplam oy oranı yüzde 41,2'yi bulmuştur.

Kararsızlar dağıtılmadan HDP yüzde 7,2'de kalırken, Saadet Partisi yüzde 1,4 ve Gelecek Partisi yüzde 0,6

seviyesinde seçmen desteği elde etmiş gözükmektedir. DEVA Partisi araştırmanın yapıldığı tarihte henüz resmi olan kuruluşunu gerçekleştirmediği için bu analizde yer almamıştır. Diğer partilere yönelen seçmenler katılımcıların yüzde 0,8'ini teşkil etmektedir.

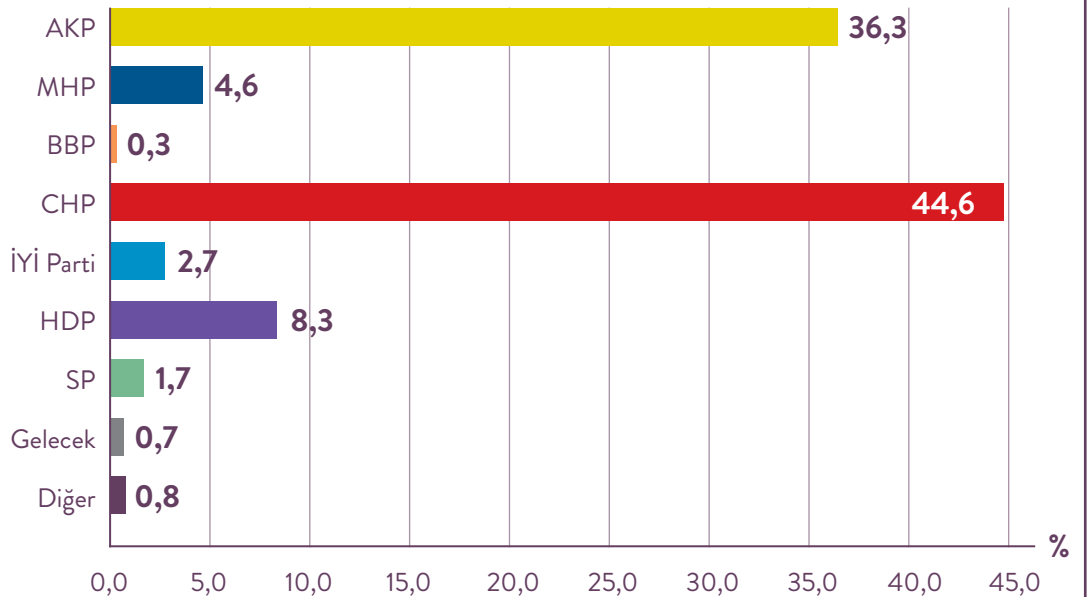
Parti tercihi belirtmeyenlerin çoğunluğunun sandığa gitmeyen seçmen grubu olması dikkat çekmektedir. Yüzde 11,1'lik kitle herhangi bir partiye oy vermek için sandığa gitmeyeceğini belirtmiştir. Kararsızların sadece yüzde 1,6 seviyesinde olması da kutuplaşmış bir şehir olan İstanbul'da oy verme davranışının ne derece kalıplaşmış olduğunu yansıtmaktadır.

Kararsızlar dağıtıldığında oluşan tabloda CHP yüzde 44,6; AKP yüzde 36,3; HDP yüzde 8,3; MHP yüzde 4,6; İYİ Parti yüzde 2,7; Saadet Partisi yüzde 1,7, Gelecek Partisi yüzde 0,7 ve BBP yüzde 0,3 seviyesine ulaşmaktadır.

Parti seçmen gruplarının Suriyelilere bakışında nasıl ayrıştıklarına giriş yapmadan önce katılımcılara göre Türkiye'nin ve İstanbul'un en önemli sorunlarını ne olduğuna bakmak gerekmektedir.

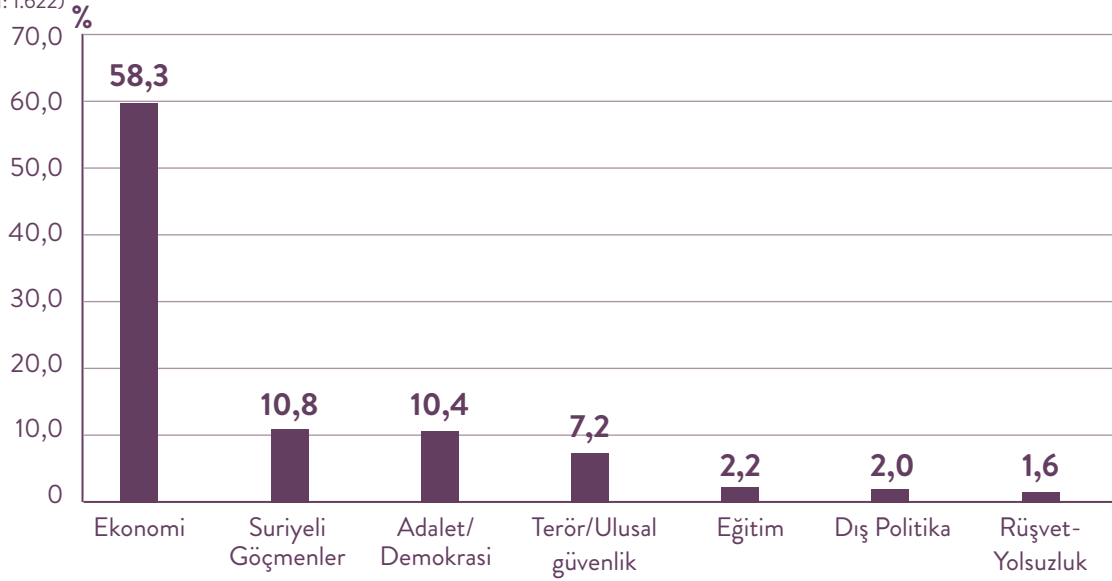
ŞEKİL 13: PARTİ OY DAĞILIMI (SADECE OY TERCİHİ BELİRTENLER)

(N: 1.427)

ŞEKİL 14: TÜRKİYE'NİN EN ÖNEMLİ SORUNU

(N: 1.622)

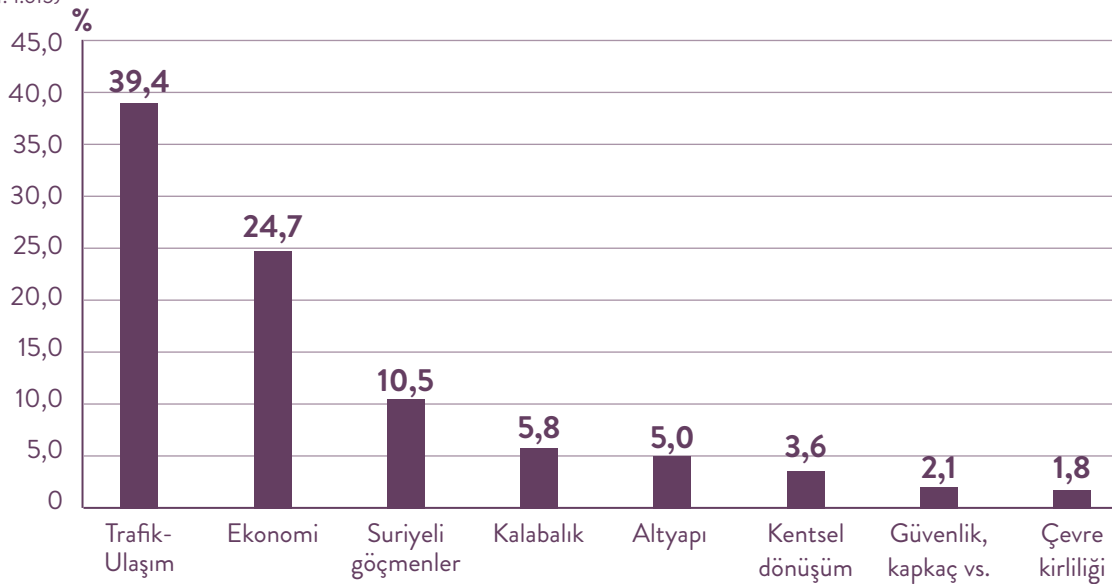

Ocak 2020'de yapılan araştırmada Türkiye'nin en büyük sorunu olarak ekonomi bariz bir biçimde öne çıkmıştır. 2018 yazından beri TL'nin yüzde 25 değer kaybettiği ve fiyatların yüzde 30 arttığı, işsizliğin yüzde 10 seviyesinden yüzde 14'e dayandığı ve her dört gençten birinin işsiz kaldığı şartlarda Türkiye'nin en büyük sorunu olarak ekonomiyi işaret edenlerin yüzde 58,3'e ulaşması beklenen bir sonuçtur.

Suriyeli göçmenleri ülkenin en büyük sorunu olarak görenlerin oranının adalet ve demokrasiyle ilgili sıkıntıları belirtenleri aşması ve ikinci sıraya yerleşmesi kaydadeğer bir bulgudur. 2018'den bu yana artan ekonomik olumsuzluklar, derinleşen siyasal kutuplaşma ve yükselen milliyetçilik Suriyeli göçmenlerin ikinci sırada yer almasını açıklayabilecek faktörlerdir.

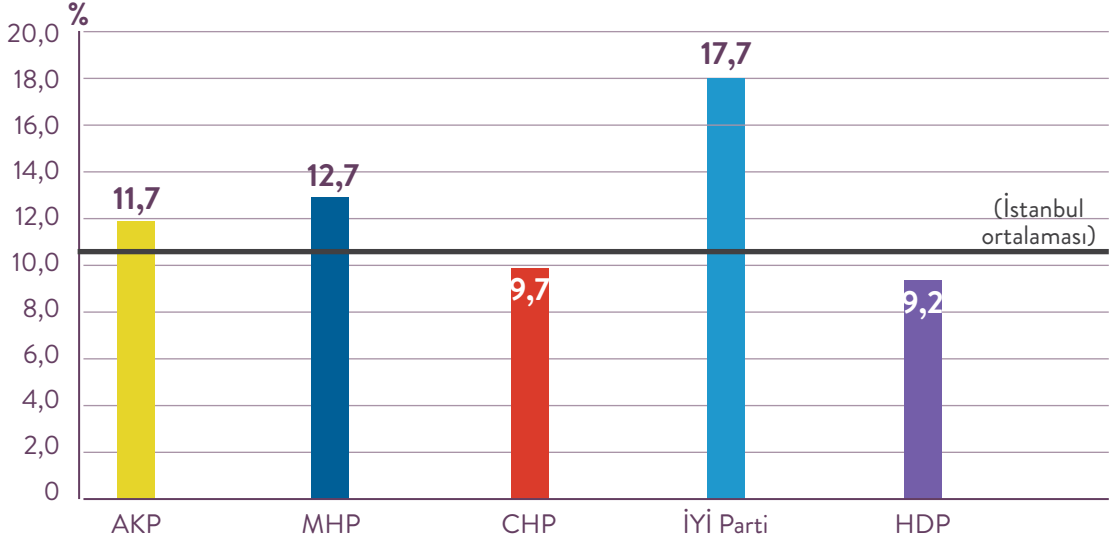
ŞEKİL 15: İSTANBUL'UN EN ÖNEMLİ SORUNU

(N: 1.615)

ŞEKİL 16: İSTANBUL'UN EN ÖNEMLİ SORUNU: "SURIYELİLER" (PARTİ BAZINDA)

(N: 1.615)

İstanbul'un sorunlarına gelindiğinde ise nüfusu 15 milyonun aşan şehirde trafik ve ulaşım problemlerinin en önemli sorun olduğunu söyleyenlerin yüzde 39,4'e ulaştığı görülmektedir. İstanbul gibi yaşam standardının yüksek olduğu ve geçim derdinin daha çok hissedildiği büyük bir metropolde ekonomiyi en büyük problem olarak görenler yüzde 24,7'yi bulmaktadır. Suriyeli göçmenleri sorun olarak görenler Türkiye için yöneltilen sorunun bulgusuna benzer bir seviyeye ulaşmaktadır (yüzde 10,5). Suriyelileri en büyük sorun olarak gösterenlerin oranının altyapı, kentsel dönüşüm, güvenlik ve çevre kirliliği gibi konuları öncelikli olarak sayanlarınkinden fazla olması İstanbul'da vatandaşların Suriyelilere yönelik tutum ve davranış eğilimlerini incelemenin ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Parti seçmen grupları içinde İstanbul'un en önemli sorunu olarak Suriyeli göçmenleri görenlerin oranları karşılaştırıldığında muhalefet ve iktidar bloklarında sol-sağ ideoloji cetveline paralel sonuçlar görülmektedir.

İktidar blokunu oluşturan Cumhuriyet İttifakı partilerinde daha sağda yer alan MHP'de Suriyelileri en büyük problem olarak işaret edenler AKP'den 1 puan fazla (yüzde 12,7) ve İstanbul ortalamasından yüksektir.

İdeoloji cetvelinin en solunda yer alan HDP seçmenleri arasında Suriyelileri en büyük sorun olarak görenler

ise yüzde 10,5'lik İstanbul ortalamasından düşüktür (yüzde 9,2). Benzer şekilde CHP seçmenleri arasındaki oran da genel ortalamanın altında olduğu görülmektedir (yüzde 9,7).

Muhalefet partileri arasında en sağda yer alan İYİ Parti'de Suriyelileri en büyük sorun olarak belirtenlerin oranı tüm partiler arasında en yüksek oran olarak dikkat çekmektedir (yüzde 17,7). Milliyetçi, daha az dindar ve sağcı bir tabana sahip olan İYİ Parti'nin Suriyelileri daha çok gündemine alması da bu bulguyu açıklayabilecek önemli bir faktördür.

TEMAS

Temas, grup üyelerinin birbirleriyle karşılaşmalarını, aynı yerleşim yerinde birlikte yaşamalarını ve birbirleriyle diyalog kurmalarını kapsayan geniş bir kavram olarak gruplar arası ilişkiler ve sosyal uyum konularında incelenen önemli bir fenomendir. Temasın dış gruba yönelik tutumları ve davranış eğilimleri üzerinde belirleyici bir etkisinin bulunduğu genel kabul gören bir önermedir. Günlük karşılaşmalar grup üyelerinin diğer grup hakkında fikir edinmesini ve zihninde hikayeler birikmesini beraberinde getirmektedir. Diğer grup üyeleriyle kurulan ilişkiler üyelerin mensup olduğu grup hakkındaki yargılarını şekillendirmekte veya yeniden üretebilmektedir.³⁹

Göçmenler genellikle farklı bir kültürden geldiği için yerli nüfusun çoğunluğu tarafından en belirgin dış grup olarak görülebilmektedir. Bu nedenle temas ve ikili ilişkilerin göçmenlere yönelik tutum ve davranış üzerindeki etkisini değerlendirmek gerekmektedir.⁴⁰

Gruplar arası temasa dair literatürde, temas arttıkça bireylerin göçmenlerle ilgili önyargı ve tehdit algılarının zayıfladığı, buna paralel olarak göçmenlerin haklarını kısıtlayan politikalara olan desteğin ve göçmenlere yönelik şiddeti destekleme eğiliminin azaldığı düşünülmektedir.⁴¹ Diğer gruptan kaynaklı öfke, nefret, korku ve endişe gibi negatif duygular, tehdit algıları, empati, karşı gruba güven ve yaşam memnuniyeti de temastan etkilenen sonuçlar olarak yorumlanmaktadır.⁴²

Buna karşılık bazı çalışmalar temasın yabancı düşmanlığını bizzatı doğrudan azaltmadığını, bu nedenle temasın daha detaylı olarak incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Gruplar arası tehdit literatürü de yerlilerin yabancılardan kaynaklanan demografik değişiklikleri kendilerine zarar getiren

bir rekabet unsuru olarak gördükleri argümanını ortaya koymaktadır. Yabancı olarak görülen grup üyelerinin daha görünür olması güvenlik ve ekonomi konusunda tehdit algılarının yükselmesini tetiklerken, kültürel çatışmaları da beraberinde getirebilmektedir.⁴³

Bu iki yaklaşım farklı olsa da birbirini dışlamamaktadır. Bu çerçevede temasın sıklığı gruplar arası ilişkilerin daha hoşgörülü olması adına yeterli olmayabilir. Temasın sıklığıyla birlikte temasın niteliği de göçmenlere yönelik tutum ve davranış eğilimleri üzerinde önemli ölçüde etkilidir. Temasın niteliği de grupların karakteristik özelliklerine ve bu özelliklerin birbirleriyle uyumlarına, sosyo-ekonomik şartlara ve politik atmosfere bağlı olarak şekillenebilmektedir.⁴⁴

Araştırmacılar gruplar arası temasın beraberinde tolerans getirmesi için bazı şartlar gerektiğine işaret etmişlerdir. Buna göre grupların sosyo-ekonomik statüsünün benzer olması, ortak değer ve amaçlara sahip olmaları, siyasal kurumların ve yerel otoritelerin gruplar arası ilişkileri desteklemeleri ve gruplar arası işbirliği gerektiren durumların meydana gelmesi bu şartlar arasında sayılabilir.

İletişimin zayıf olduğu şartlarda gruplar arası tutumlar detaylı bilgi olmadan, önyargı ve kalıp yargıları yeniden üreten basit işaret ve sembollerin aracılığıyla şekillenmekte ve gruplar arasında tolerans azalabilmektedir.⁴⁵

Bu çerçevede teması daha detaylı olarak incelemek için temasın sıklığı, temasın gerçekleştiği mekanlar, arkadaşlık ilişkileri gibi pek çok husus değerlendirilmelidir. Herhangi bir diyalog gerçekleşmeden yaşanan karşılaşmalar ve karşılıklı ilişkilerin etkileri

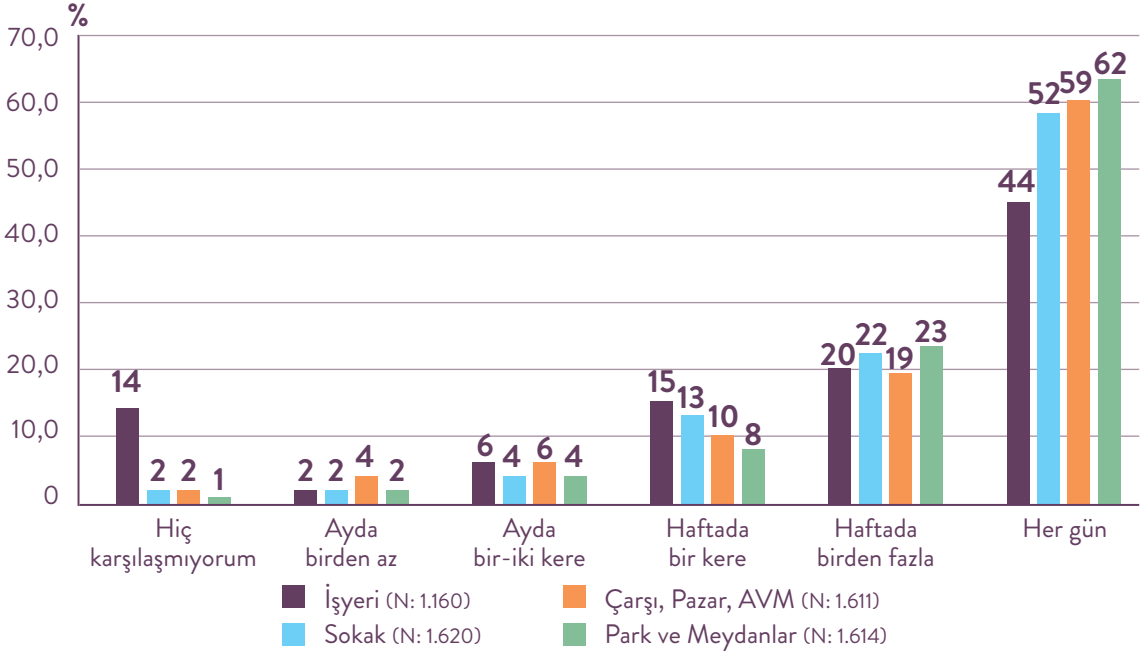
arasında fark olması beklenen bir sonuçtur. Bunun yanında karşı gruba arkadaşlık gibi daha yakın ilişkilerin olumlu etkileri de saptanmıştır.⁴⁶

Bu çalışmada temas başlığı altında karşılaşmaları ve ikili ilişkileri detaylı olarak değerlendirmek için katılımcılara pek çok soru yöneltilmiştir. Suriyelilerle karşılaşma sıklığı farklı mekanlar üzerinden sorulmuştur. Suriyelilerle karşılaşma sıklığı sorulan mekanlar arasında işyeri, sokak, çarşı-pazar-AVM ile park ve meydanlar yer almaktadır.

Temasın sıklığı gruplar arası ilişkilerin daha hoşgörülü olması adına yeterli olmayabilir. Temasın sıklığıyla birlikte temasın niteliği de göçmenlere yönelik tutum ve davranış eğilimleri üzerinde önemli ölçüde etkilidir.

ŞEKİL 17: SURIYELİLERLE KARŞILAŞMA SIKLIĞI

(N: 1.622)

Suriyelilerle karşılaşma sıklığı mekanlara göre incelendiğinde en çok karşılaşılan yerlerin park ve meydanlar ile çarşı-pazar-AVM olduğu görülmektedir. Katılımcıların yüzde 62'si park ve meydanlarda her gün Suriyelilerle karşılaştığını belirtmiştir. Çarşı-pazar-AVM için bu oran yüzde 59 olarak kaydedilmiştir. Ayrıca haftada birden fazla karşılaşanların oranı park ve meydanlar için toplam yüzde 85'i bulurken, çarşı-pazar-AVM'lerde haftada birden fazla ve/veya her gün Suriyelilerle karşılaşanlar katılımcıların yüzde 78'ini oluşturmaktadır. Bu mekanlarda Suriyelilerle hiç karşılaşmayanların oranı ise sırasıyla yüzde 1 ve 2'de kalmaktadır.

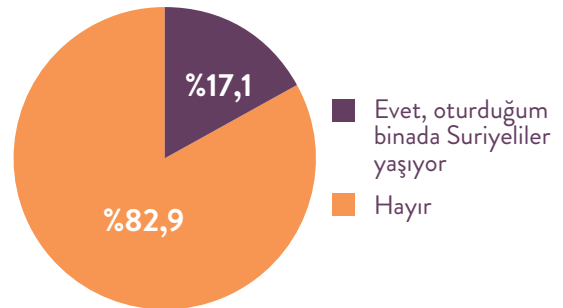
Oturduğu sokakta Suriyelilerle her gün karşılaşanların oranı yüzde 52 olarak gözlemlenmiştir. Buna göre İstanbul'da yaşayanların yarısından fazlasının yaşadığı sokakta Suriyeliler hayatlarını sürdürmektedir. Sokakta haftada birden fazla karşılaşanlar yüzde 74 seviyesindedir. İstanbul nüfusunun dörtte üçü yaşadığı sokakta Suriyelilerle haftada en az bir kere karşılaştığını aktarmaktadır. Yaşadığı sokakta Suriyelilerle hiç karşılaşmayanların oranı yalnızca yüzde 2'dir.

Çalıştığı iş yeri ve çevresinde Suriyelilerle karşılaşanlar ise azınlıktadır (yüzde 44). Haftada birden çok kar-

şılaşanların oranı yüzde 64 olarak ölçülmüştür. Çalışan nüfusun neredeyse üçte ikisi işyeri ve çevresinde Suriyelilerin bulunduğunu düşünmektedir. Çalışanlarda Suriyelilerle hiç karşılaşmayanların oranı diğer mekanlara göre birkaç kat yüksektir (yüzde 14).

ŞEKİL 18: SURIYELİLERLE AYNI BİNADA YAŞAYANLAR

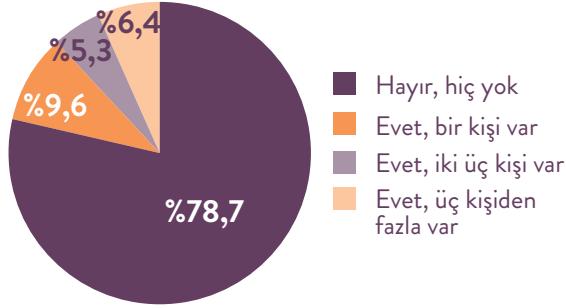
(N: 1.624)

Katılımcılara oturdukları binalarda Suriyelilerin olup olmadığı sorulduğunda katılımcıların yüzde 17,1'i oturdukları binada Suriyelilerin yaşadığını ifade etmektedir. Buna göre İstanbul'da her 6 kişiden biri Suriyelilerle aynı binada yaşamaktadır.

ŞEKİL 19: SURIYELİLERLE İLETİŞİM (KİŞİ SAYISI)

(N: 1.634)

Temasın niteliğini belirleyen en önemli faktörlerin başında öteki grup üyeleriyle kurulan iletişim gelmektedir. Bu çerçevede katılımcılara Suriyeliler arasında iletişime geçtikleri kişi ya da kişiler olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu (yüzde 78,7) herhangi bir Suriyeliyle iletişim kurmadığını belirtmiştir. Sadece bir kişiyle iletişim kuranlar yüzde 9,6 seviyesindedir. İki ya da üç kişiyle görüşenler yüzde 5,3; görüştüğü Suriyeli kişi sayısı üç kişiden fazla olanlar yüzde 6,4 seviyesindedir.

İstanbul örnekleminde katılımcıların yüzde 95'inden fazlası kamuya açık mekanlarda Suriyelileri en az ayda bir gördüğünü belirtse de her beş İstanbulludan sadece birinin Suriyelilerle iletişim kurması temasın genellikle karşılaşma seviyesinde kaldığını ve gruplar arası ilişkilerin henüz gelişmediğini göstermektedir.

Suriyelilerin öteki grup olarak görülmesi, dil ve kültür farklılıkları ve kişilerarası güvenin düşük olması vatan-daşlar ve Suriyeliler arasında canlı ilişkilerin gelişmesine neden olan faktörler arasında sayılabilir. Ayrıca Türkler ve Suriyeliler arasında kültürel ve dilsel-sem-bolik farklılıkların gözle görülür olması da ilişkileri olumsuz etkileyen bir faktör olabilir. Farklı çalışmalarda grup üyelerinin öteki grubun varlığını simgeleyen sembollere karşı olumsuz reaksiyon verme eğiliminde olduğu ve bunun dış gruba yönelik toleransı azalttığı ifade edilmiştir.⁴⁷

Sonuç olarak gruplar arası temas, ötekiye yönelik tutum ve davranış eğilimleri üzerinde başat bir etkiye sahiptir. Temasın sıklığı ve niteliği de temasın etkisini şekillendirmektedir. Bu nedenle çalışmada Suriyelilere yönelik tutumlar değerlendirilirken katılımcılar temas seviyelerine göre gruplandırılarak temasın etkisi değerlendirilecektir.

SURİYELİLERE YÖNELİK TUTUM VE DAVRANIŞ EĞİLİMLERİ

TEHDİT ALGILARI

Yabancılar, göçmenler ve azınlıklarla ilgili algılar, tutumlar ve davranış eğilimleri ile ilgili yapılan çalışmalarda tehdit algıları ayrımcılığın arka planında yer alan esas faktörlerden biri olarak gösterilmektedir. Çoğunluğun ait olduğu grubun istikrarını ve düzenini değiştiren aktörler olarak algılanan dış gruba mensup kişiler tehdit unsuru olarak görülebilmektedir. Bu çerçevede göç, statükonun karşısında değişimi ifade etmektedir. Dolayısıyla göçmenler vatandaşlarca sıklıkla mevcut düzene yönelik bir tehdit olarak algılanmaktadır.⁴⁸

Tehdit algılarını kültürel/sembolik, ekonomik ve güvenlik konularıyla ilgili olmak üzere üç kategoriye ayırmak mümkündür. Kültürel/sembolik tehdit algıları yaşam biçimi ve ulusal kimliğin bütünlüğü ile ilişkili iken, ekonomik tehdit algıları bireylerin hane gelirleri ve ülke ekonomisiyle ilgili zarar endişelerini yansıtmaktadır. Güvenlik tehdit algıları ise aile ve ülkenin huzurunun bozulmamasına ilişkin düşüncelere işaret etmektedir.⁴⁹

Toplumsal kimlik ve grup rekabet kuramları öteki grupla ilgili tehdit algılarını açıklayan en temel iki yaklaşımdır. Toplumsal kimlik kuramı gruplar arası ilişkilerin sosyo-psikolojik tarafına odaklanırken, grup rekabet kuramı demografik ve sosyo-ekonomik değişimlerin etkisine vurgu yapmaktadır.⁵⁰

Toplumsal kimlik kuramına göre aile ve toplum içinde doğan bireyler kaçınılmaz bir şekilde çevreleriyle

iletişime girerler ve bu iletişim ağları içinde kendilerini konumlandırırlar. Bu toplumsallık içinde birey kendini bir gruba ait hisseder ve bu grup kimliği yardımıyla öteki gruplara mensup diğer bireyleri ayırt eder ve kategorize eder. Neticede bu süreç “öteki”nin “biz”den ayrıştırılmasına yol açar. Bu ayrıştırma süreci beraberinde dışlamayı da getirir.⁵¹

“Öteki” olarak tanımlanan dış gruba mensup olan kişilerin tamamen iç gruptan ayrı olarak görülmesi, söz konusu dış grubun varlığının en temelde iç gruptaki bütünlük, düzen ve istikrara aykırı olduğu algısını beraberinde getirmekte ve dış grup bir tehdit unsuru olarak algılanmaktadır. İç gruba aidiyet ve bu tehdit algısının şiddeti arasında pozitif bir ilişkiden söz etmek mümkündür.⁵²

İç gruba aidiyetle birlikte bireyler iç gruba mensup diğer kişileri çok benzer olarak görmeye yatkın olur ve iç grubu tek tipleşmiş bir grup olarak algılar. Bu algı ise dış grupların “öteki” olarak ayrıştırılmasına ve bu gruba yönelik tehdit algılarının, önyargıların ve kalıp yargıların kolayca yerleşmesine yol açar.⁵³ İç gruba bağlılık arttıkça ayrımcı tutum ve davranışları sergileme ihtimali yükselir.⁵⁴ Böylece dış gruba mensup kişiler iç gruba yönelik kriterler yerine tehdit algıları, kalıp yargı ve önyargılar gibi genellemelerle ötekileştirilir.⁵⁵

Toplumsal kimlik kuramına göre, etnik ve kültürel farklılıklar daha çok hissedildiğinde mülteciler gibi dış grupların ulusal bütünlüğe yönelik bir tehdit olduğuna

dair algılar yaygınlaşır ve şiddeti artar. İç gruba üye olan bireyler dış grubun norm ve değerlerinin kendi gruplarına uyumsuz olduğunu algıarlarsa, dış gruba yönelik dışlayıcı sosyal ve siyasal tercihlerini benimsemeye meylli olurlar. Ayrıca iç gruba aidiyet derecesi arttıkça dış gruba yönelik negatif tutumların şiddetinin arttığı da iddia edilmektedir.⁵⁶

Türkiye’de ulusal grup aidiyetinin güçlü olduğu ve vatandaşlar arasında kültürel farklılıklara karşı tolerans seviyesinin düşük olduğu gözlemlenmektedir.⁵⁷ Bu teori önemli bir başlangıç noktası sunsa da Türkiye’de iç gruba aidiyet genel olarak güçlü olduğu için Suriyelilere yönelik tutumların hem bireyler arasında hem de farklı zamanlarda değişimini araştırmak için farklı faktörlere odaklanmak gerekmektedir. Ayrıca Kürtler ve Aleviler gibi farklı etnik ve dini gruplarda da Suriyelilere yönelik negatif algıların yaygın olması farklı etkenlere odaklanılması gerektiğine işaret etmektedir.⁵⁸

Grup rekabet teorisine göre göçmenler gibi dış gruplar iç grup tarafından sınırlı kaynaklara erişim ve bu kaynakları paylaşım konusunda bir tehdit unsuru olarak algılanmaya açıktır. Bu nedenle göçmenler özellikle iş bulma konusunda yerli halk tarafından doğrudan rakip olarak görülebilirler. Ayrıca göçmenlere yönelik sosyal yardımlar da ülke ekonomisine zarar veren bir gelişme olarak yorumlanabilmektedir.⁵⁹

Grup rekabet teorisi çerçevesinde yayınlanan çalışmalar daha önceden makro düzeyde değişkenlere odaklanarak, ülke veya bölge gelir seviyesi, göçmen nüfusu ve nüfusa oranı ile göçmen nüfus artışı gibi faktörlerin etkisini araştırmışlardır.⁶⁰ Buna göre nüfusları artarak belirli bir seviyeye ulaştığında göçmenler, yerliler tarafından sınırlı kaynaklara erişim, siyasal güç, güvenlik ve sosyal statü konularında tehdit unsuru olarak algılanmaktadır.⁶¹ Makro değişkenlerin yanı sıra bireysel düzeydeki tehdit algılarının önemi de literatürde kendine önemli bir yer bulmaktadır.⁶² Tehdit algıları kişilerin farklılaşan düşünce ve inançlarıyla şekillenmekle birlikte medya, siyasal elitler, siyasal kutuplaşma, grup aidiyetleri ve sosyal çevrenin etkilerine de açıktır.⁶³

Tehdit algıları bireysel ve ulusal iki eksenle kategorize edilip tipolojik bir kavramsal çerçeve oluşturulabilmektedir.⁶⁴ Bireysel düzeyde tehdit algıları, kişilerin

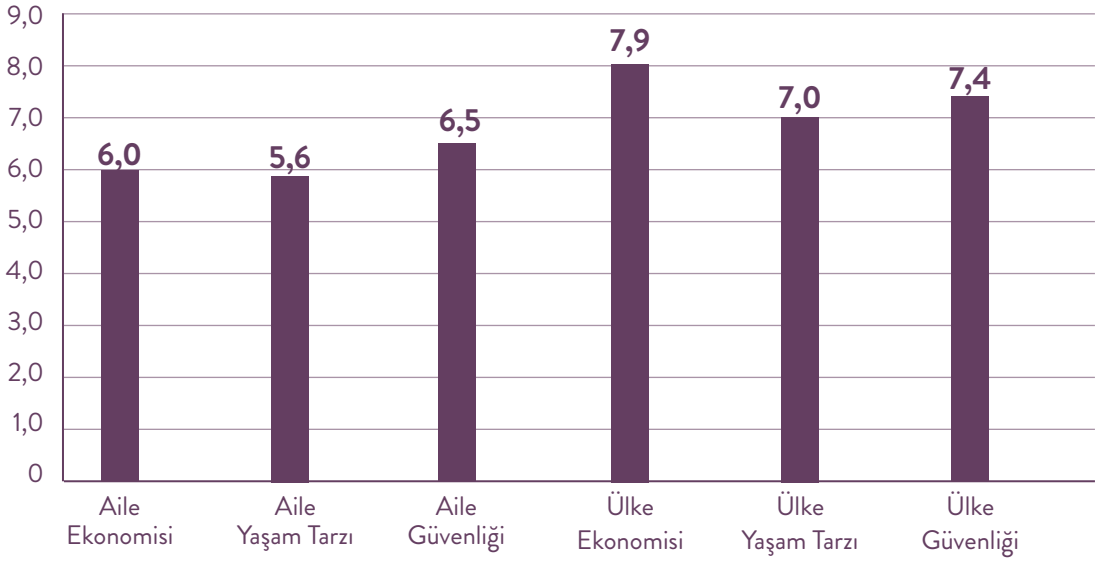
göçmenlerin kendilerine ve ailelerine doğrudan olumsuz etki getirdiğine yönelik yargılarına işaret etmektedir. Ulusal düzeyde tehdit algıları ise vatandaşların göçmenleri ait oldukları ulusa ve ülkeye zarar getiren aktörler olarak görmeleriyle ilişkilidir. Buna göre vatandaşlar göçmenlerin kendilerine veya ailelerine doğrudan bir tehdit oluşturmadığını ifade etseler bile onları ülkenin ulusal birliğine, güvenliğine ve ekonomisine yönelik bir tehdit unsuru olarak algılayabilmektedirler. Türkiye gibi ülkelerde milli aidiyetin güçlü olmasıyla birlikte ulusal düzeydeki tehdit algılarının göçmenlere yönelik tutum ve davranışlar üzerinde son derece etkili olduğu iddia edilebilmektedir.⁶⁵

Bu iki boyutla birlikte tehdit algıları üç ayrı alanda kavramsallaştırılabilir. **Ekonomik tehdit algıları** göçmenlerin ülke ekonomisine ve kişilerin aileleriyle birlikte geçirdiği maddi değişimlere işaret etmektedir. **Güvenlik tehdit algıları** ise göçmenlerin ulusal güvenlik ve kişilerin kendi çevrelerindeki sosyal düzen ve toplumsal huzur konularında negatif yönde bir değişiklik getirip getirmediğine dair algıları yansıtmaktadır. Son olarak **kültürel tehdit algıları** göçmenlerden kaynaklı olarak ülkenin ulusal bütünlüğünün ve milli kültürünün olumsuz etkilendiğine ve bireylerin yaşam tarzının göçmenlerden ötürü ne derece tehdit altında olduğuna dair algıları yansıtmaktadır.⁶⁶

Bu çerçevede çalışmada katılımcılara ekonomik, kültürel ve güvenlik konularıyla ilgili olmak üzere bireysel (Suriyeli göçmenler benim ve ailemin maddi durumunu olumsuz etkiledi; Suriyeli göçmenler benim ve ailemin yaşam tarzını olumsuz etkiledi; Suriyeli göçmenler benim ve ailemin güvenliğini olumsuz etkiledi.) ve ulusal (Suriyeli göçmenler ülke ekonomisini ve işsizliği olumsuz etkiledi; Suriyeli göçmenler ülkenin kültürünü ve yaşam tarzını olumsuz etkiledi; Suriyeli göçmenler ülkenin güvenliğini ve huzurunu olumsuz etkiledi) düzeyde üçer tane tehdit algısı sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu sorulardaki ifadelerine ne derece katılıp katılmadıklarını, 0’ın “hiç olumsuz etkilemedi” ve 10’un “tamamen olumsuz etkiledi” anlamına geldiği bir cetvel üzerinden bir sayı vererek değerlendirmeleri istenmiştir.

ŞEKİL 20: TEHDİT ALGILARI

(N: 1.634)

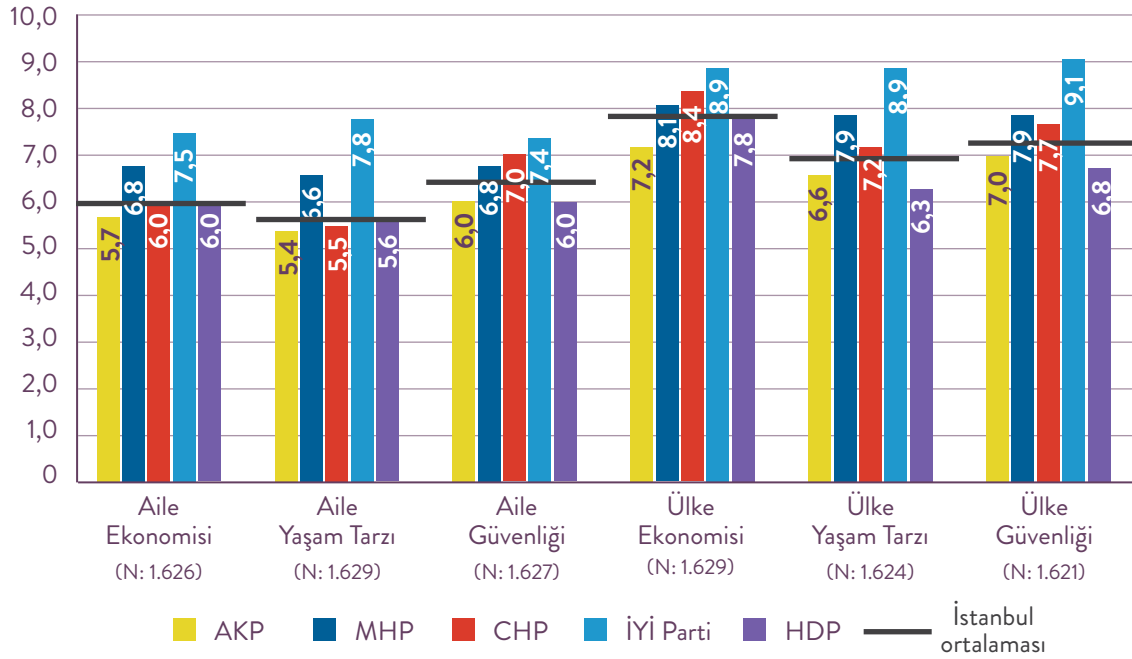
İstanbul'daki katılımcıların Suriyelilere ilişkin tehdit algıları incelendiğinde ülkeyle ilgili tehdit algılarının (7-7,9 arası) aileyle ilgili tehdit algılarından (5,6-6,5 arası) daha yüksek olduğu görülmektedir. Yaşam tarzına yönelik tehdit algılarının ortalaması her iki düzeyde de ekonomi ve güvenlik tehdit algılarından daha düşük seviyededir. Suriyelilere dair maddi tehdit algılarının şiddeti kültürel tehdit algılarından daha büyük görünmektedir. Bir yandan Suriyeliler meselesinin siyasileşmesi bir yandan da ülkede yaşanan ekonomik kriz ve süregelen güvenlik endişeleri bu konuların daha ön planda olmasına zemin hazırlamışa benzerdir.

Sonuçlar tehdit tiplerine göre incelendiğinde en düşük düzeydeki tehdit algısı-

nın yaşam tarzına dair tehdit algısı olduğu gözlemlenmiştir (aile düzeyi 5,6; ülke düzeyi 7,0). Bu konudaki endişelerin daha düşük olması, Suriyelilerin çoğunluğunun Sünni Müslüman olması ve aile düzenine dayalı dindar-muhafazakar yaşam tarzlarıyla açıklanabilir. Öte yandan Suriyelilerin farklı bir etnik grup olması ve sayılarının kalabalık olarak algılanması ülke yaşam tarzı konusundaki tehdit algılarının 5 ve üzerinde gerçekleşmesini açıklayan faktörler olarak değerlendirilebilir.

Güvenlik ve ekonomiye dair algılar ele alındığında ise aile düzeyinde güvenlik endişesinin ekonomik tehdit algılarından daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (6,5 ve 6,0). Yabancı olarak görülen Suriyelilerin kalabalık gruplar halinde hareket etmeleri ve

İstanbul'daki katılımcıların Suriyelilere ilişkin tehdit algıları incelendiğinde ülkeyle ilgili tehdit algılarının (7-7,9 arası) aileyle ilgili tehdit algılarından (5,6-6,5 arası) daha yüksek olduğu görülmektedir.

ŞEKİL 21: TEHDİT ALGILARI (PARTİLERE GÖRE)

medyada gruplar arasında yaşanan kavgalarla gündeme gelmeleri ise güvenlik tehdit algılarının daha yüksek seviyede gerçekleşmesiyle sonuçlanmış gözükmektedir. Ülke düzeyinde ise ekonomik kaygılar güvenliğinin önündedir (7,9 ve 7,4). Yaşanan ekonomik krizle beraber artan işsizlik bu bulguyu açıklayan en önemli neden olarak sayılabilir. Ayrıca Suriyelilerin iş piyasasında daha çok kayıt dışı çalışması ve iş gücü rekabetinde avantaj elde etmesi de ekonomik tehdit algılarının yükselmesinde rol oynayan faktörlerden biridir.

Seçmenler oy verme eğiliminde oldukları partilere göre gruplandırıldığında sağcı-milliyetçi İYİ Parti ve MHP seçmenlerinin İstanbul ortalaması üzerinde tehdit algılarına sahip oldukları görülmektedir. İktidar partisi AKP ile HDP seçmenlerinin ortalaması genel ortalama-dan daha düşük seviyededir. CHP seçmenlerinin tehdit algıları ise İstanbul ortalamasına yakındır. Tüm parti gruplarında ülkeye dair tehdit algıları aile düzeyinden daha üst seviyede gerçekleşmiştir.

Aileye yönelik ekonomik tehdit algıları incelendiğinde aile ekonomisine yönelik endişeler konusunda İYİ Parti 7,5 ortalama ile öne çıkmaktadır. İYİ Parti'yi MHP takip ederken (6,5), HDP ve CHP ortalaması genel or-

Seçmenler oy verme eğiliminde oldukları partilere göre gruplandırıldığında sağcı-milliyetçi İYİ Parti ve MHP seçmenlerinin İstanbul ortalaması üzerinde tehdit algılarına sahip oldukları görülmektedir.

talama seviyesindedir (6,0). AKP seçmenleri en düşük tehdit algısına sahip gruptur (5,7).

Aile yaşam tarzı kaygıları konusunda İYİ Parti ve MHP seçmen gruplarında tehdit algıları daha yüksektir (7,8 ve 5,6). Diğer üç partinin tehdit algı ortalaması İs-

tanbul ortalamasından düşüktür (HDP 5,6; CHP 5,5; AKP 5,4). Daha seküler-milliyetçi bir parti olan CHP'nin destekçilerinin HDP seçmenlerine kıyasla daha az yaşam tarzı endişesi ortalamasına sahip olması Suriyelilerle daha az temas kurmalarıyla ilişkili görünmektedir.

Aile güvenliği konusunda Millet İttifakı partileri ilk iki sıradadır (İYİ Parti 7,4; CHP 7,0). MHP seçmenleri 6,8 puanla ortalamanın üzerindedir. AKP ve HDP seçmenlerinin ortalaması 6 olarak İstanbul genelinden aşağıda gerçekleşmiştir. Aileyle ilgili tehdit algıları incelendiğinde İYİ Partililerin orta-üst düzeyde, diğer parti seçmenlerin ise orta düzeyde tehdit algılarına sahip oldukları görülmektedir.

Ülke ekonomisine yönelik tehdit algıları Millet İttifakı partilerinde çok üst düzeydedir (İYİ Parti 8,9; CHP 8,4). MHP seçmenleri de ortalama üstünde ve çok üst düzeyde bir tehdit ortalamasına sahiptir (8,1). HDP seçmenlerinin tehdit algısı ise İstanbul ortalaması düzeyinde gerçekleşmiştir (7,8). Fakat bu sayının oldukça yüksek bir tehdit algısını yansıttığı eklenmelidir. AKP seçmenleri arasında da yüksek bir ülke ekonomisine yönelik tehdit algısı gözlemlenmiştir (7,2). Kısacası tüm parti seçmen gruplarında ekonomik tehdit algıla-

rının yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

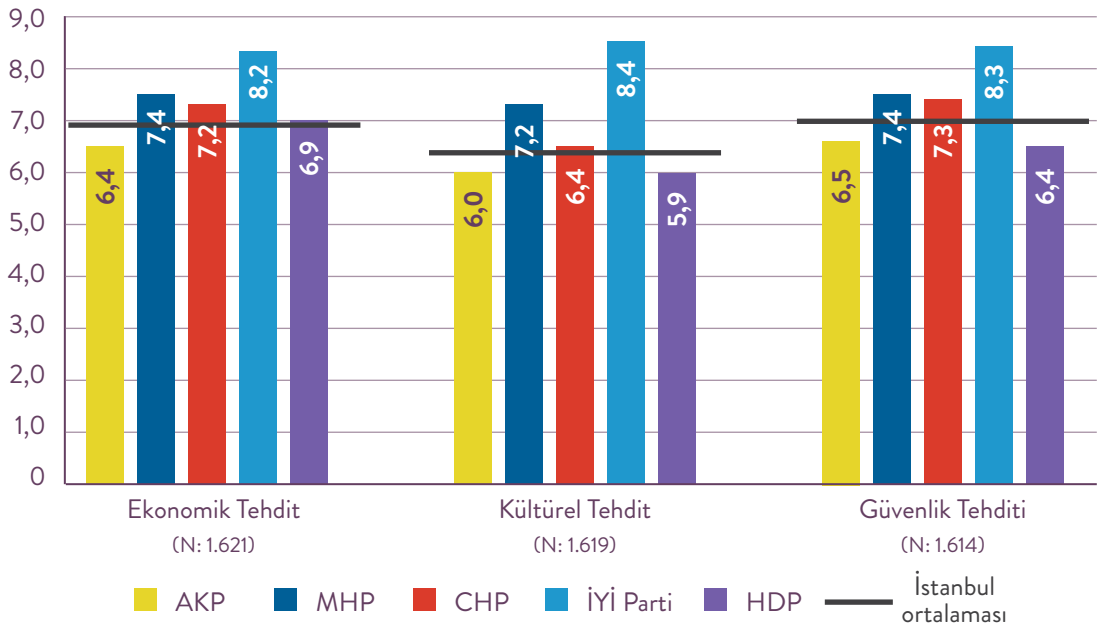
Ülke yaşam tarzına yönelik tehdit algıları ele alındığında milliyetçi partiler ilk sıradadır (İYİ Parti 8,9; MHP 7,9). CHP'nin ortalaması İstanbul ortalaması düzeyindedir (7,2). CHP'yi AKP takip etmektedir (6,6). Son sırada ise HDP seçmenleri bulunmaktadır (6,3).

Ülke güvenlik endişelerinde de aynı sıralama gerçekleşmiştir. İYİ Parti 9,1; MHP 7,9; CHP 7,7; AKP 7,0 ve HDP 6,8 ortalamaya sahiptir. Yaşam tarzı ve güvenlik konularında daha eğitimli ve milliyetçi seçmene sahip partiler olan İYİ Parti, MHP ve CHP'de tehdit algılarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. İktidar partisi AKP ile HDP seçmenlerinde ortalamalar genel ortalamanın aşağısında kalsa da 6'nın üzerindedir.

Parti tercihi ve tehdit tipleri arasındaki ilişki incelendiğinde ekonomik tehdit konusunda İYİ Partililerin tehdit algısının epey yükseldiği (8,2); MHP (7,4) ve CHP'lilerin (7,2) tehdit algısının ise yine yüksek olduğu görülmektedir. HDP seçmenleri ortalama düzeyde bir tehdit algısına sahipken (6,9), AKP'lilerin ortalaması genel ortalamanın yarım puan aşağısındadır (6,4).

Kültürel tehdit konusunda milliyetçi partiler ön plana

ŞEKİL 22: TEHDİT ALGILARI - EKONOMİK, KÜLTÜREL, GÜVENLİK (PARTİLERE GÖRE)

çıkılmaktadır. İYİ Partililerin tehdit skoru 8,4 seviyesini bulurken, MHP'lilerde bu sayı 7,2 olarak gerçekleşmiştir. CHP'lilerin kültürel tehdit algısı ortalama düzeydedir (6,4). AKP'lilerin skoru 6, HDP'lilerin ise 5,9 olarak gözlemlenmiştir.

Güvenlik konusunda İYİ Partililer en çok tehdit hissedilen gruptur (8,3). MHP ve CHP'lilerin ülke güvenliği konusunda üst düzeyde bir tehdit algısına sahip oldukları anlaşılmaktadır (7,4 ve 7,4). AKP'lilerde bu oran 6,5; HDP'lilerde ise 6,4 olarak gözlemlenmiştir.

İYİ Parti ve MHP'liler tehdit tipine bakılmaksızın yüksek düzeyde olumsuz algılara sahip gözükmemektedir. CHP'lilerin maddi tehdit algıları (ekonomi ve güvenlik) kültürel tehdit algılarına göre daha yüksektir. HDP'lilerde de aynı örüntü gözlemlenmektedir. Bu-

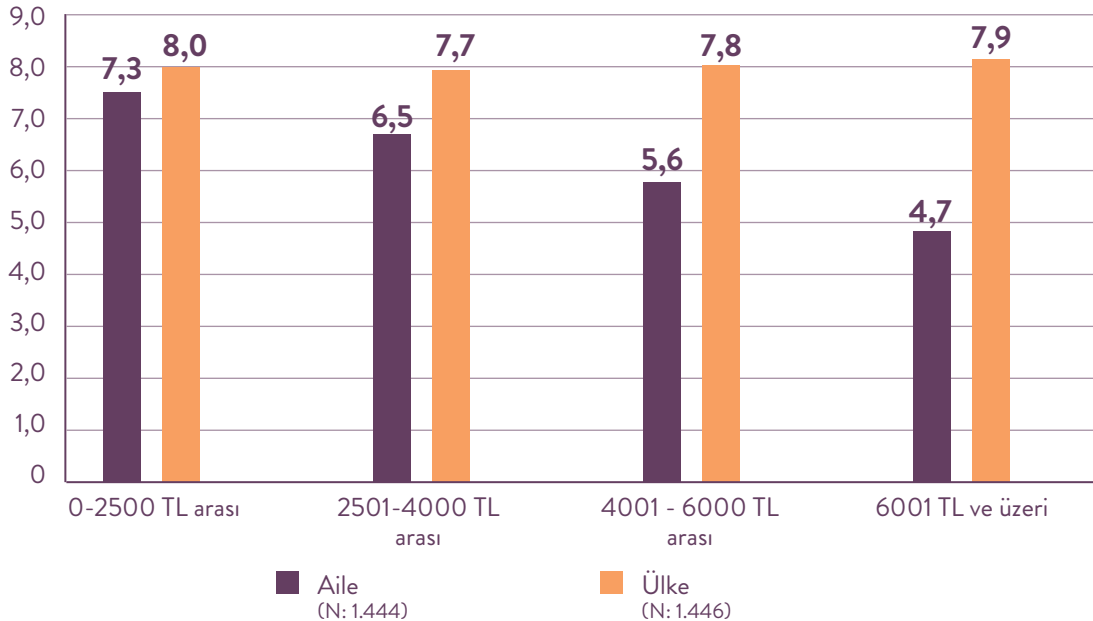
nunla birlikte ekonomik tehdit algıları daha yüksektir. AKP'lilerde de benzer bir değişim görülse de güvenlik tehdit algılarının daha ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

Gelir seviyesi ve ekonomik tehdit algıları arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Ekonomik açıdan dezavantajlı olan kesimler göçmenleri rakip olarak görebilmekte ve tehdit unsuru olarak algılayabilmektedir.⁶⁷ Bununla birlikte gelir düzeyinin aile ve ülke düzeyinde tehdit algıları üzerindeki etkilerinin benzer olamayabileceğini de eklemek gerekir. Gelir düzeyi yükseldikçe hane halkına yönelik tehdit algıları azalırken, ülke ekonomisine yönelik değerlendirmelerde belirgin

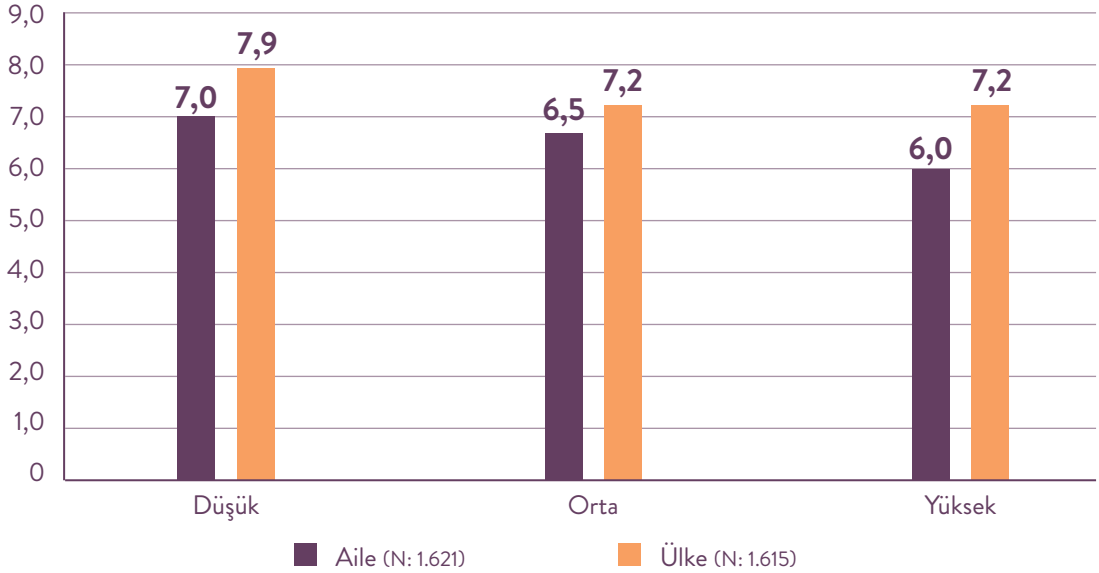
bir farklılaşma gözlemlenmeyebilir. Ayrıca gelir düzeyi yüksek bireyler göçmenlerin kendileriyle rekabet ede-

***CHP'lilerin maddi
tehdit algıları
(ekonomi ve güvenlik)
kültürel tehdit
algılarına göre daha
yüksektir. HDP'lilerde
de aynı örüntü
gözlemlenmektedir.***

ŞEKİL 23: AİLE VE ÜLKE EKONOMİK TEHDİT ALGILARI (GELİR DÜZEYİNE GÖRE)

ŞEKİL 24: AİLE VE ÜLKE GÜVENLİK TEHDİT ALGILARI (MAHALLE GÜVENLİK ALGISI DÜZEYİNE GÖRE)

bilecek donanıma sahip olduklarını düşünmediği için bu gruplarda tehdit algıları birey ve aile düzeyinde daha düşük olabilir.⁶⁸

Bu çalışmada katılımcılar alt, alt-orta, orta-üst ve üst gelir grubu olmak üzere dört gelir grubuna ayrılmış ve ekonomik tehdit algıları iki farklı düzeyde karşılaştırılmıştır (aile ve ülke ekonomik tehdit algıları). Beklendiği gibi gelir seviyesi arttıkça aile tehdit algıları ortalaması azalmıştır. Alt gelir grubunda 7,3 olan tehdit ortalaması, alt-orta gelir grubunda 6,5; üst-orta gelir grubunda 5,6 ve üst gelir grubunda 4,7'ye gerilemiştir. Buna karşılık ülke ekonomik tehdit algıları tüm gruplarda benzer seviyededir. İstanbul genelinde gelir düzeyi ve aileye yönelik ekonomik tehdit algıları arasında bir ilişkidir söz edilebilse de ülke tehdit algıları için bundan bahsetmek mümkün gözükmemektedir.

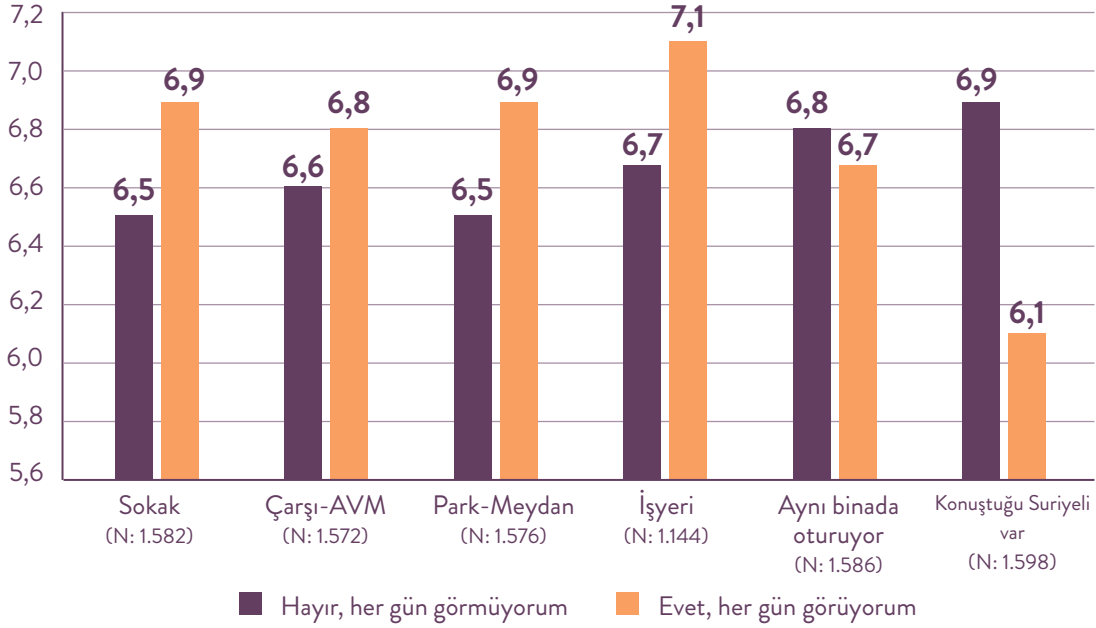
Bireylerin güvenlik tehdit algıları farklı düzeylerde birbirinden farklılaşabilmekte, bireysel, ulusal ve küresel tehdit algıları ayrı yollarla şekillenebilmektedir. Bununla birlikte mahalle güvenliği de bu algılar üzerinde değişen etkiler getirebilmektedir.⁶⁹

Bu çalışmada oturdukları mahallede kendilerini ne derece güvende hissettiklerine göre bireyleri üç kategoriye

ayrılmış ve Suriyelilere yönelik güvenlik tehdit algıları aile ve ülke düzeyinde karşılaştırılmıştır. Mahalle güvenliği algısı arttıkça aile düzeyinde tehdit algısı 0,5 puan azalmıştır. Ülke güvenliğine dair kaygılar mahalle güvenliği en düşük olan grupta en yüksektir (7,9). Fakat ülke güvenliğine yönelik tehdit algısı ortalaması orta ve yüksek gruplarda aynıdır (7,2). Bulgular mahalle güvenliği algısı ve Suriyelilere dair güvenlik tehdit algıları arasında kısmi bir ilişkinin olabileceğini göstermektedir.

Çalışmada temas ve tehdit arasındaki ilişkiye değinebilmek için katılımcılar farklı mekanlarda Suriyelilerle her gün karşılaşanlar ve karşılaşmayanlar, aynı binada oturan ve oturmayanlar ve Suriyelilerden konuştuğu kişi olup olmayanlar olarak ikiye ayrılmıştır. İki boyut ve üç tipten oluşan tehdit algılarının ortalaması alınarak genel bir tehdit ölçeği oluşturulmuştur.

Gruplar arası temasın tehdit algılarını azaltacağı iddia edilse de araştırmacılar iletişim kurulmayan karşılaşmaların bunun için yeterli olamayabileceğinin altını çizmişlerdir.⁷⁰ Bu çalışmanın bulguları da buna paralel sonuçlar yansıtmaktadır. Sokakta, çarşı-AVM, park-meydan ve işyerinde her gün Suriyelilerle karşılaşanların tehdit algısı ortalamalarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

ŞEKİL 25: SURIYELİLERLE KARŞILAŞANLARIN TEHDİT ALGILARI

Sokakta, çarşı-AVM, park-meydan ve işyerinde her gün Suriyelilerle karşılaşanların tehdit algısı ortalamalarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Öte yandan, aynı binada oturanlar ve oturmayanlar arasında neredeyse fark olmaması dikkat çekerken, Suriyeli kişi ya da kişilerle iletişimi olanların olmayanlardan 0,8 puan daha düşük bir ortalamaya sahip olması altı çizilmesi gereken bir bulgu niteliği taşımaktadır. Özetle bu bulgular İstanbul örnekleminde günlük karşılaşmaların tehdit algılarını artırdığı ve gruplar arası iletişimin tehdit algılarını azalttığına dair test edilmesi gereken önemli bir hipotezi ortaya koymaktadır.

HÜKÜMETİN SURIYELİLERE VE VATANDAŞLARA KARŞI TUTUMU

Dış grup kaynaklı olarak algılanan kolektif mağduriyet ve adaletsizlik algıları, kişilerin ait oldukları grup kimli-

ği dolayısıyla yaşadıkları olumsuz tecrübelerle şekillenmektedir.⁷¹ Söz konusu algılar bir yandan grup aidiyetini kuvvetlendirirken, diğer yandan dış gruba ve/veya bu olumsuz tecrübeye aracı olan kurumlara yönelik olumsuz tutum ve davranış eğilimlerini tetiklemektedir. Ayrıca mağduriyet ve adaletsizlik algıları dış gruba yönelik dışlayıcı ve şiddet içeren davranışların da meşru görülmesine yol açmaktadır.⁷²

Göçmenler ve yerli grup arasındaki ilişkilerde kurumların gruplara karşı tutumları da adaletsizlik algıları üzerinde belirleyici bir role sahiptir. Hükümet ve kurumların bireylerin kimliğine bakılmaksızın eşit davrandığına dair inancın kuvvetli olmasıyla birlikte adaletsizlik algıları azalmakta ve grupların birbirine olan karşılıklı güveni artma eğilimi göstermektedir.⁷³

Buna karşılık yerli grup üyeleri arasında hükümetin göçmenlere daha iyi davrandığına dair algıların yaygın olması hem hükümete tepkiye hem de göçmenlere yönelik hoşgörüsüzlüğe yol açabilmektedir. Bu algılarla birlikte ev sahibi topluluğa üye bireyler göçmenlere sunulan hakların kısıtlanması yönünde bir tutum edinebilmektedir.⁷⁴

Öte yandan hükümetin gruplar arasında adaleti sağlamaması grup üyelerinin çatışmalarının önüne geçememekte ve çatışma anlarında bireylerin “adaleti kendi ellerine alarak” diğer grup üyelerine karşı kolektif şiddet eylemde bulunmasına zemin hazırlamaktadır.⁷⁵ Bunun yanında Suriyelilere dair yanlış bilgiler kamuoyunda geniş yankı bulmaktadır. Örneğin Suriyelilerin çoğuna vatandaşlık ve oy hakkı verildiği, Suriyelilerin üniversitelere sınavsız girebildiği, Suriyelilerin hastane sıralarında ve randevularda öncelikle olduğu gibi asılsız iddialar oldukça yayılmıştır.⁷⁶ Bu nedenle Türkiye kamuoyunda hükümetin Suriyelilere karşı tutumunun

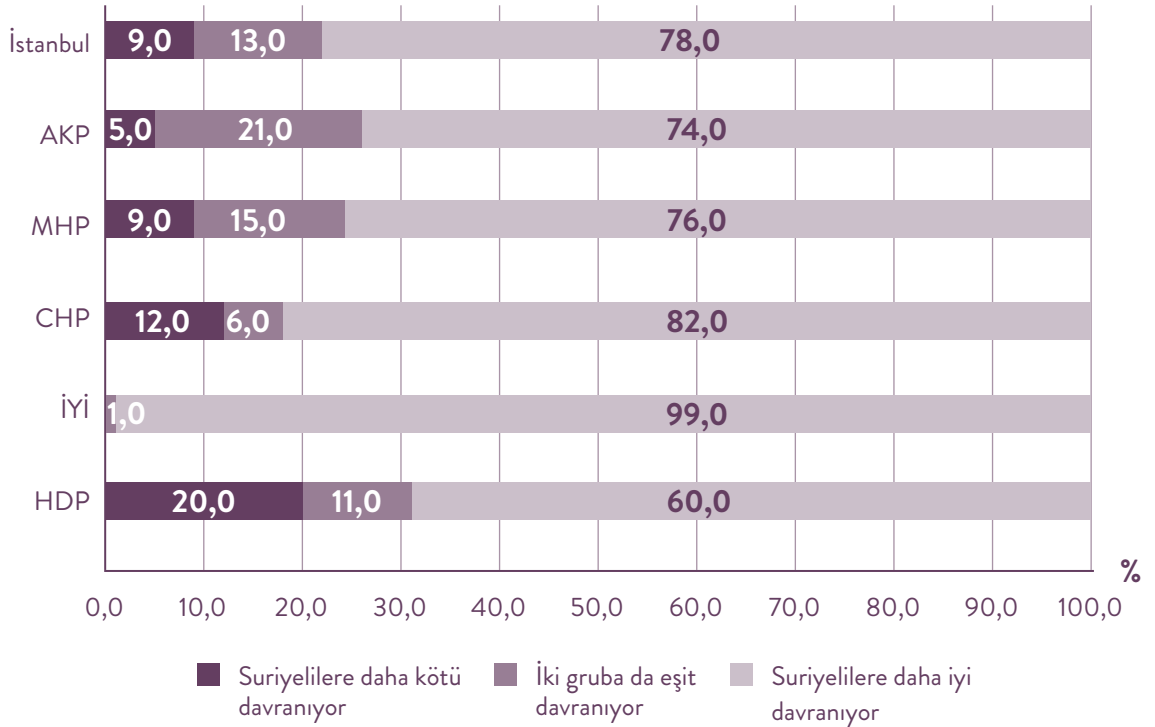
karşılaştırmalı olarak nasıl algılandığı sorusu büyük önem taşımaktadır.

Araştırmada katılımcılardan hükümetin Suriyeli göçmenlere Türkiye vatandaşlarına kıyasla nasıl davrandığına ilişkin görüşlerini, 0'ın “Suriyeli göçmenlere Türkiye vatandaşlarına davrandığından çok daha kötü davranıyor”, 5'in “iki gruba da eşit davranıyor”, 10'un ise “Suriyeli göçmenlere Türkiye vatandaşlarına davrandığından çok daha iyi davranıyor” anlamına geldiği bir cetvel üzerinden 0-10 arası bir puan vererek belirtmeleri istenmiştir.

Sonuçlar incelendiğinde İstanbul'da katılımcıların büyük çoğunluğunun (yüzde 78) hükümetin Suriyelilere Türk vatandaşlarına davrandığından daha iyi davrandığını düşündüğü anlaşılmaktadır. Eşit davranıyor diyenlerin oranı yüzde 13'te kalırken, hükümetin vatandaşlara daha iyi davrandığını düşünenler ise sadece yüzde 9 seviyesindedir.

ŞEKİL 26: HÜKÜMETİN SURIYELİLERE VE VATANDAŞLARA KARŞI TUTUMU

(N: 1.571)

Partilere göre sonuçlar değerlendirildiğinde “Suriyelilere daha iyi davranılıyor” algısı en yaygın olarak Millet İttifakı partileri seçmenleri arasında gözlemlenmektedir. İYİ Partilerin neredeyse tamamı (yüzde 99) bu fikirdedir. CHP’lilerin yüzde 82’si hükümetin Suriyelilere daha iyi davrandığını dile getirirken, iki gruba eşit davranıyor diyenler sadece yüzde 6 seviyesindedir. Yüzde 12’lik bir kısım vatandaşlara daha iyi davranıldığını söylemektedir.

Cumhur İttifakı partileri MHP ve AKP arasında benzer bir dağılım görülmektedir. Hükümetin Suriyelilere daha iyi davrandığını ifade edenler sırasıyla yüzde 76 ve yüzde 74 olarak ölçülmüştür. AKP seçmenleri arasında eşit davranıldığını düşünenlerin oranı MHP’dekinden fazladır (yüzde 21’e karşılık yüzde 15). Vatandaşlara daha iyi davranıldığını öne sürenler ise MHP’de yüzde 9, AKP’de yüzde 5 olarak gerçekleşmiştir.

HDP seçmenleri arasında Suriyelilere daha iyi davranıldığı görüşüne katılanların oranı diğer partilere göre düşük olsa da her 5 HDP’liden 3’ünün bu kanaatte olduğu anlaşılmaktadır (yüzde 60). İki tarafa da eşit davranılıyor diyenler yüzde 11, vatandaşlara daha iyi davranılıyor diyenler yüzde 20 olarak ölçülmüştür.

Özetle CHP ve İYİ Parti’de Suriyelilere daha iyi davranıldığını düşünenlerin oranı İstanbul ortalamasının üzerindedir. Cumhuriyet İttifakı partilerinde bu oranlar ortalama düzeyinin çok az aşağısındadır. HDP seçmenlerinde bu görüşe katılanlar İstanbul ortalamasının 18 puan aşağısındadır. HDP seçmenleri arasında dezavantajlı gruba yönelik empatinin daha yüksek olduğunu ve bunun değerlendirmelere yansımaları söylemek mümkündür.

SURİYELİLER – VATANDAŞLAR GRUPLARININ STATÜSÜ ALGISI FARKI

Kolektif göreceli yoksunluk; bir grubun üyelerinin grubun mevcut toplumsal statüsü ile hak ettiğine inandıkları toplumsal statü arasında negatif yönde bir eşitsizlik durumu algılamaları halinde yaşanmaktadır.⁷⁷ Bu yaklaşıma göre grubun diğer gruplara göre objektif durumu ve grup üyelerinin kişisel durumu yerine subjektif algıları öne çıkmaktadır. Grup üyelerinin toplumdaki saygı ve statü beklentisi ile mevcut durumdaki statüsü

arasında algılanan mesafe büyüdükçe kolektif öfke meydana gelmekte ve grup üyelerinin toplu eylemlerde bulunma olasılığı artmaktadır.⁷⁸

Ayrıca grup üyeleri, gruplarının mevcut toplumsal statülerini dış grubun mevcut durumuyla kıyaslama eğilimindedir.⁷⁹ Gruplar arasında rekabet yaşandığına işaret eden tehdit algıları da grup üyelerinin toplumda kendi gruplarının adaletsiz bir şekilde dış gruptan daha az saygı gördüğüne dair inançlarını pekiştirmektedir.⁸⁰

Dış grup üyelerinin hak ettiklerinden fazlasını elde

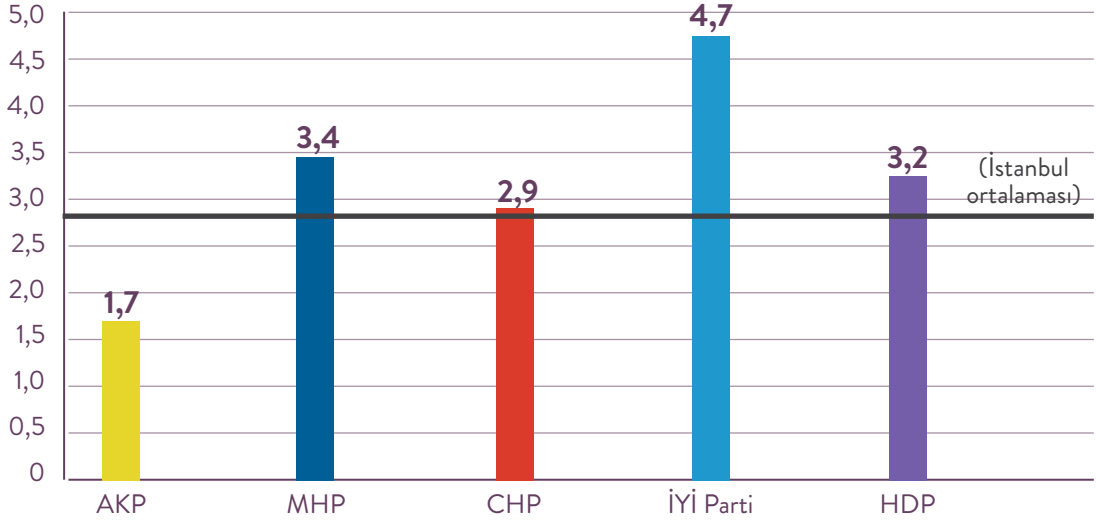
ettiklerine dair olumsuz algılar, bireylerin dış gruba yönelik dışlayıcı tutumları daha kolay benimsemesine neden olmaktadır.⁸¹ Göçmenlerle ilgili tutumlarda, yerli halk arasında kendi gruplarının göçmenlerden maddi ve kültürel kazanım ve imkanlar konusunda geri kaldığına ve göçmenlerin hak ettiğinden fazlasını aldığına dair düşüncelerin yaygınlaşması, göçmenlere yönelik dışlayıcı tutumları, toplu şiddet eylemlerini onaylamayı ve söz konusu eylemlere dahil olmayı beraberinde getirmektedir.⁸²

Çalışmada katılımcıların iç grup ve dış grubun algılarını karşılaştırmalı olarak değerlendirmeleri için kendile-

***İstanbul’da
katılımcıların büyük
çoğunluğunun (yüzde
78) hükümetin
Suriyelilere Türk
vatandaşlarına
davrandığından
daha iyi davrandığını
düşündüğü
anlaşılmaktadır.***

ŞEKİL 27: SURIYELİLER-VATANDAŞLAR GRUP STATÜ ALGISI FARKI

(N: 1.447)

rinden toplumu 10 basamaklı hiyerarşik bir yapı olarak görmeleri ve kendi gruplarının ve Suriyelilerin toplum basamaklarındaki mevcut yerleri ve hak ettikleri yerleri belirtmeleri istenmiştir.

Vatandaşların kendi grup konumları ve Suriyelilerin statüsü hakkındaki değerlendirmelerini karşılaştırmak için önce her bir bireyin kendi gruplarının hak ettiği konum ile algıladığı mevcut konum arasındaki fark hesaplanmıştır. Suriyelilerin bulunduğu statü ve hak ettiği statü arasındaki fark da hesaplanarak her iki grup için adaletsizlik algıları sayılara aktarılmış, Suriyelilerin statüsü için elde edilen değerden vatandaşların kendi gruplarının statüsüne dair verdikleri değer çıkarılarak iki grubun statü kıyaslaması elde edilmiştir.

Elde edilen skorun yüksekliği, Suriyelilerin vatandaşlardan daha üstte olduğuna ve onların bunu hak etmediklerine dair görüşün ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir.

İstanbul ortalaması değerlendirildiğinde genel olarak kamuoyunda Suriyelilerin hak etmediği şekilde vatandaşlardan daha üst pozisyonda olduğuna dair görüşün karşılık bulduğu anlaşılmaktadır. Tüm partilerde Suriyelilerin bulunduğu statü ve hak ettiği statü arasındaki fark, vatandaşların hak ettikleri ve bulundukları statü arasındaki farktan fazladır.

Bu fark İstanbul genelinde 2,8 olarak gerçekleşmiştir.

***Tüm partilerde
Suriyelilerin bulunduğu
statü ve hak ettiği
statü arasındaki fark,
vatandaşların hak
ettikleri ve bulundukları
statü arasındaki farktan
fazladır.***

Parti seçmen grupları kıyaslandığında İYİ Parti'nin 4,7 puanla öne çıktığı görülmektedir. Hem muhalif hem de milliyetçi bir partinin bu konuda ilk sırada yer alması beklentilere ters düşmeyen bir bulgudur. İkinci sırada diğer milliyetçi parti MHP 3,4 puanla yer almaktadır. MHP'nin iktidar partisi AKP ile aynı ittifakta yer alması vatandaşların statü

algıları ve beklentileri arasındaki farkı azaltmaktadır.

Üçüncü sırada HDP gelmektedir. HDP seçmenlerinin kendi mevcut grup statüleri ve beklentileri arasındaki

fark Suriyelilere yönelik değerlendirmelerine yansımış görünmektedir. Sosyo-ekonomik açıdan daha dezavantajlı bir grup olan HDP seçmeninin puanı CHP seçmenlerinden yüksektir (3,2 ve 2,9). İktidar partisi AKP'nin seçmenleri ortalama olarak kendi grup komumundan memnun gözükmemektedir. AKP'lilerin 1,7 puanlık ortalamasına bakıldığında Suriyelilerle vatandaşların toplumda daha eşit bir şekilde saygı gördüğüne dair görüşün bu seçmenler arasında daha yaygın olduğu görülmektedir.

SURIYELİLERE YÖNELİK ÖNYARGILAR

Önyargı bireylerin dış grupla ilgili genelleyici yargılara ne derece katılma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bireyler öteki grup hakkında detaylı bilgi sahibi olmadan halihazırda yaygın olan inanç ve genellemelere dayalı olarak yargıya varmak ve bu yargılarında sabit kalma eğilimindedir.⁸³ Söz konusu genellemeler neticesinde bireyler dış grupta yer alan tüm bireyleri tek tipleştirilmektedir. Bireyin iç gruba aidiyeti arttıkça bu eğilim kuvvetlenmektedir.⁸⁴

Gruplar arasında kültürel ve sosyo-ekonomik farklılık algılarının yükselmesiyle birlikte önyargıların arttığı sıklıkla dile getirilen bir görüştür. Özellikle göçmenler konusunda ev sahibi toplum üyeleri arasında önyargıların daha yaygın olduğu bilinmektedir.⁸⁵ Önyargılar sosyal mesafe, hoşgörüsüzlük ve şiddet eğilimi gibi dış gruba yönelik negatif tutum ve davranışlarla yakından ilişkilidir.⁸⁶

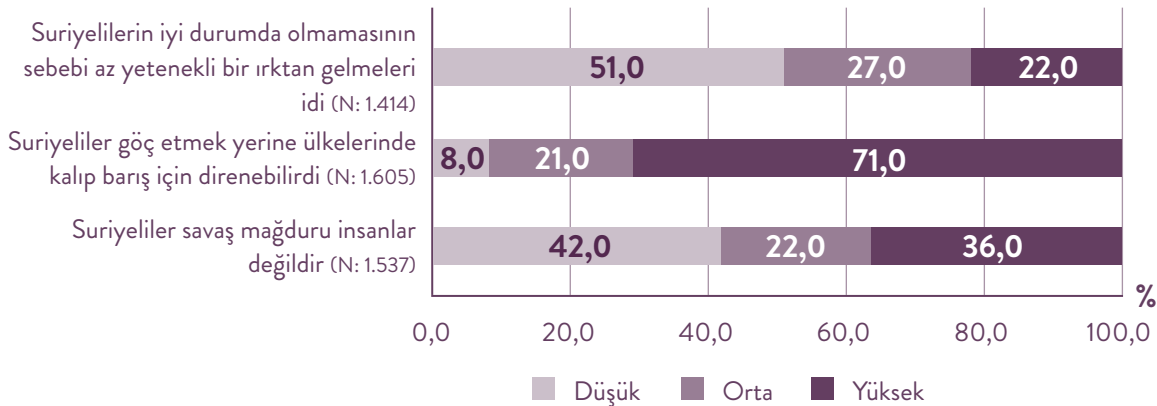
Ayrıca önyargıların gruplar arası ilişkilerin yanı sıra siyasi elitlerin ve kamuoyundaki diğer aktörlerin söylemleriyle şekillendiğini ifade etmek mümkündür. Bilhassa kutuplaşmanın yüksek olduğu ülkelerde vatandaşların mültecilere yönelik tutumu ve partilerinin tutumu arasında bir paralellikten bahsedilebilir.⁸⁷

Türkiye'ye göç etmiş Suriyeliler giderek önyargıların hedefi olmuştur. Suriyelilere yönelik tehdit algıları ve hoşgörüsüz tutumların arkasında bu önyargıların yattığı iddia edilebilir. Suriyelilerin aldığı yardımları hak etmedikleri, Suriyelilerin kültürünün Türk kültürü kadar gelişmiş olmadığı ve kültürel farklılıkların uyumsuzluğa yol açtığı oldukça yaygınlık kazanmış önyargılardır. Bununla birlikte Suriyelilerin mağdur olmadığı ve ülkelerine barış getirmek için mücadele etmek yerine Türkiye'ye sığındığı şeklindeki olumsuz ifadeler de karşılık bulmaktadır.⁸⁸

Bu çerçevede çalışmada katılımcılara Suriyelilere yönelik önyargılara işaret eden ifadelerle ne derece katılıp katılmadıkları sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan bu ifadelerle ne derecede katıldıklarını 0-10 puanlık cevap cetveli üzerinde göstermeleri istenmiştir. Sonuçlar düşük, orta ve yüksek derecede önyargı olarak gruplanmıştır. Söz konusu ifadeler şunlardır:

- “Suriyeli göçmenlerin pek çok Türk vatandaşı kadar iyi durumda olmamasının nedeni onların daha az yetenekli bir ırktan geliyor olmalarıdır.”
- “Suriyeliler göç etmektense ülkelerinde barışı korumak için kalıp direnebilirlerdi.”

ŞEKİL 28: SURIYELİLERE YÖNELİK ÖNYARGI DÜZEYİ

- “Suriyeli göçmenler savaş mağduru insanlar değildir.”⁸⁹

“Suriyeli göçmenlerin pek çok Türk vatandaşı kadar iyi durumda olmamasının nedeni onların daha az yetenekli bir ırktan geliyor olmalarıdır” yargısına katılımcıların çoğunluğu düşük düzeyde destek vermiştir (yüzde 51). Bu yargının açık bir ırkçılığa işaret etmesiyle birlikte katılımcıların çoğunda desteklememe eğiliminin arttığı söylenebilir. Bu yargıya orta ve yüksek düzeyde katılma eğilimi azalsa da (sırasıyla yüzde 27 ve 22) bu oranların yine de ciddiye alınması gereken düzeyde olduğu belirtilmelidir.

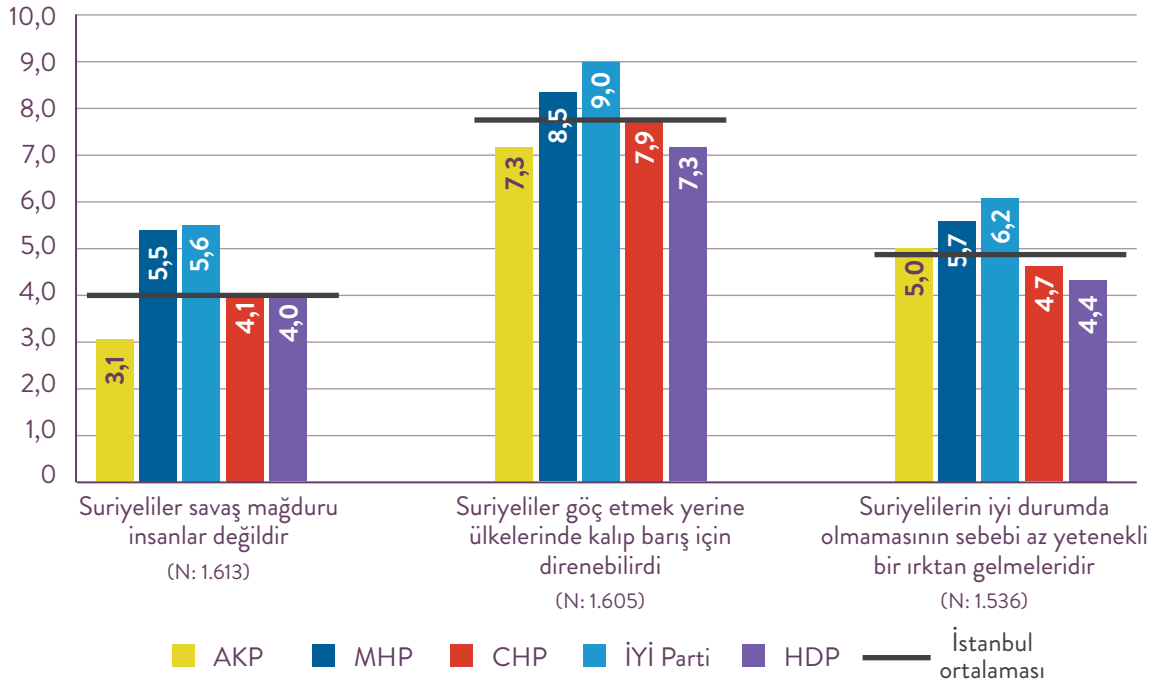
“Suriyeliler göç etmektense ülkelerinde barışı korumak için kalıp direnebilirlerdi” ifadesine verilen yanıtlar incelendiğinde bu ifadenin karşılık bulduğu görülmektedir. Söz konusu yargıya yüksek düzeyde katılanların oranı yüzde 71’e ulaşırken, orta ve düşük düzeyde katılanların oranları oldukça azdır (yüzde 21 ve yüzde 8).

“Suriyeli göçmenler savaş mağduru insanlar değildir” ifadesine verilen yanıtlara bakıldığında ise İstanbul’da katılımcıların üçe bölündüklerini söylemek mümkündür. Bu

ifadeye düşük seviyede katılanlar yüzde 42’yle ilk sırada olsa da Suriyelilerin mağdur olmadığına inananların yüzde 36’yı bulması hem analistlerin hem de yetkililerin dikkatle değerlendirmesi gereken bir bulgudur. Bu görüşe orta düzeyde katılanlar yüzde 22 olarak gözlemlenmiştir. Özetle Suriyelilerin savaş mağduru olmadığını yargısına orta ve üst düzeyde destek verenlerin yüzde 58’e ulaşması toplumsal barış adına olumsuz bir gelişmedir.

Suriyelilerin savaş mağduru olmadığını yargısına orta ve üst düzeyde destek verenlerin yüzde 58’e ulaşması toplumsal barış adına olumsuz bir gelişmedir.

ŞEKİL 29: SURIYELİLERE YÖNELİK ÖNYARGI DÜZEYİ (PARTİLERE GÖRE)

Ayrıca parti seçmen gruplarının yukarıda değerlendirilen önyargılar konusunda nasıl ayrıştığı da merak konusudur. HDP haricinde kalan muhalefet partilerinin söylemleri Suriyelilere yönelik önyargılarla yakından ilişkili gözükmektedir.⁹⁰ Hükümet yetkilileri kardeşliği vurgulamaya devam etse de politikalarda daha kısıtlayıcı bir çizgiye kayıldığı açıktır.⁹¹ Dolayısıyla partilerin tutumlarını kıyaslamalı olarak değerlendirmek önem arz etmektedir.

Seçmenlerin tutumlarını incelemek için bu yargılara, 0 hiç katılmıyor, 10 tamamen katılıyor anlamına gelecek şekilde, 0-10 arasında verdikleri puanların ortalaması alınmıştır. “Suriyeli göçmenler savaş mağduru insanlar değildir” ifadesine verilen yanıtlarda İstanbul ortalaması 4 olarak gerçekleşmiştir. İstanbul kamuoyunda Suriyeli göçmenlerin savaş mağduru olmadığı düşüncesi geniş bir karşılık bulmasa da önemli sayıda destekçisi olduğu önceki grafikte aktarılmıştı. Parti gruplarına baktığında milliyetçi MHP ve İYİ Parti seçmenlerinin ortalaması 5’in üzerinde gerçekleşmiştir (5,5 ve 5,6). Muhalefette bulunan sol partilerin ortalaması genel ortalama düzeyinde kalmıştır (4,1 ve 4). AKP seçmenlerinde ise önyargı genel ortalamanın gerisindedir (3,1).

“Suriyeliler göç etmektense ülkelerinde barışı korumak için kalıp direnebilirlerdi” yargısına verilen yanıtlar değerlendirildiğinde ise bu ifadenin tüm parti seçmen gruplarında üst düzeyde karşılık bulduğu görülmektedir. İYİ Parti ve MHP seçmenleri ortalamanın üzerindedir (9 ve 8,5). CHP ortalaması genel ortalama düzeyinde gerçekleşirken (7,9), AKP ve HDP’de ortalama 7,3 olarak ölçülmüştür.

“Suriyeli göçmenlerin pek çok Türk vatandaşı kadar iyi durumda olmamasının nedeni onların daha az yetenekli bir ırktan geliyor olmalarıdır” ifadesi daha özcü bir yargı olduğu için bu genellemeye katılım eğilimi daha düşüktür. Bu noktada partilerin sol ve sağ olarak iki gruba ayrıldığını söylemek mümkündür. Sağda yer alan İYİ Parti, MHP ve AKP seçmenlerinde ortalamalar İstanbul genel ortalaması (5) ve üzerinde gerçekleşmiştir (6,2, 5,7 ve 5). Buna karşılık daha solda yer alan CHP ve HDP’de ortalamalar İstanbul ortalamasının aşağısındadır (4,7 ve 4,4).

Genel olarak AKP’nin iktidar partisi olmasının yanı sıra Suriyelilerle din kardeşliğine dayalı misafir-göç-

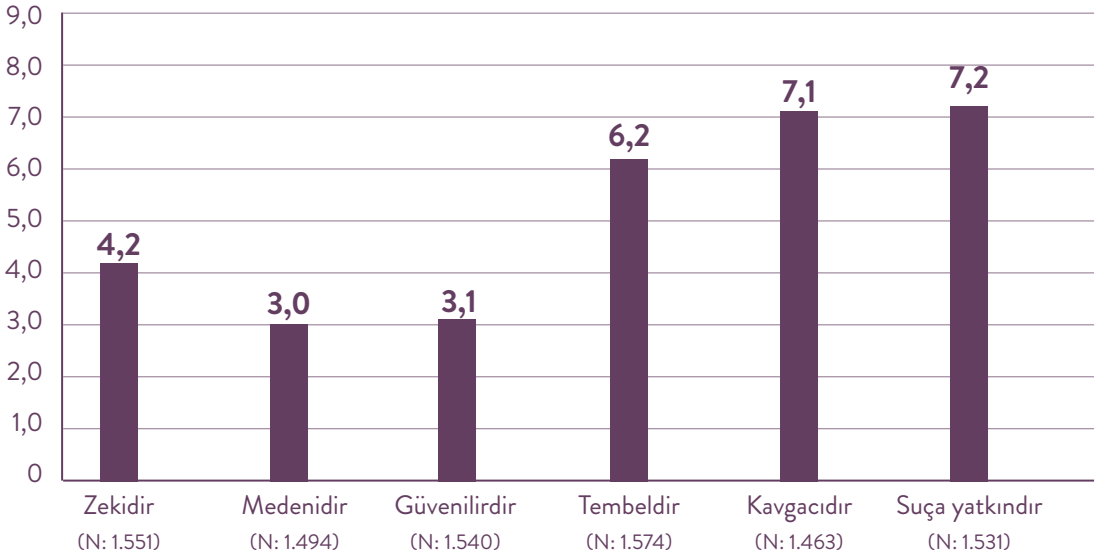
men dayanışması üzerinden geliştirilen “Muhacir-Ensar” söyleminin parti seçmenlerinde karşılık bulduğunu ifade etmek mümkündür. Bunun yanında evrenselci ideolojiye sahip sol partilerde önyargı düzeyinin daha düşük olduğunu belirtmek gerekir. Fakat CHP seçmenlerinde milliyetçiliğin daha güçlü olmasıyla birlikte ortalamalar HDP seçmenlerinden daha yüksektir. Milliyetçi partiler MHP ve İYİ Parti’de ise önyargılar ortalamanın üstünde bir şiddettedir.

SURİYELİLERE YÖNELİK KALIP YARGILAR

Kalıp yargılar (stereotip) dış gruba mensup kişileri ötekileştirme ve ayrıştırma sürecinin en temel parçalarından biridir.⁹² Kalıp yargı, kişilerin iç ve dış gruba ait diğer kişilere yönelik beklentilerine işaret etmektedir. Bu beklentiler söz konusu gruplara mensup bireylerin tutum ve davranışlarının genel olarak ne şekilde gerçekleşeceğiyle ilgilidir. Kalıp yargılar bu beklentilerin belirli genel kalıp ve şemalara oturtulmasıyla ortaya çıkar.⁹³

Dış grup mensuplarıyla kurulan ilişki bu kalıp yargılarla birlikte şekillenmektedir. Kalıp yargıları birçok boyutta ele almak mümkündür. Öteki grubun yetkinliği ve kapasitesi, sıcaklığı ve güvenilirliği ve zararlı olarak algılanıp algılanmaması gruplar arası ilişkilerde hiyerarşiyi ve mesafeyi belirlemektedir. Örneğin yetkin görülmeyen, sıcaklık hissedilmeyen, güvenilir bulunmayan ve zararlı olarak algılanan gruplar eğer bir toplumda azınlık konumundaysa çoğunluk grubu üyeleri tarafından konulan toplumsal bir mesafeyle yüzleşme durumunda kalmaları, dışlanmaları ve hoşgörüsüzlüğe maruz kalmaları oldukça muhtemeldir.⁹⁴

Ayrıca kalıp yargılarla birlikte dış gruptan gelen tüm kişilerin aynı “öze” sahip oldukları ve bu kalıbın dışına çıkmayacakları varsayılmaktadır. Özellikle farklı etnik gruplara mensup bireyler hakkında yaygın olan kalıp yargılarla birlikte söz konusu kişilere yönelik hoşgörüsüzlüğün arttığını söylemek mümkündür.⁹⁵ Bununla birlikte söz konusu kalıp yargılar öteki gruptan olan kişilerin insandışılaştırılmasını kolaylaştırmakta, böylece onlara yönelik dışlama ve şiddet içerikli eylemlerin meşru bir zemine oturmasında pay sahibi olmaktadır. Azınlıkların, örneğin “pis”, “kavgacı” ve “şiddet yanlısı” görülerek dışlanması sık karşılaşılan bir örnektir.⁹⁶

ŞEKİL 30: SURIYELİLERE YÖNELİK KALIP YARGILAR

Türkiye örneğinde Suriyeliler ve vatandaşlar arasında dil engeli ve grup halinde yaşama konularından ötürü iletişim oldukça kısıtlı düzeydedir.⁹⁷ Bu nedenle, çoğunluğun Suriyelilere yönelik tutum ve davranış eğilimleri üzerinde belirleyici olan en önemli etkenlerden biri kalıp yargılardır. Söz konusu genellenebilir yargılar Türkiye vatandaşlarının Suriyelilere karşı algılarını şekillendirmektedir.⁹⁸

Bu kapsamda araştırmada kalıp yargıları ölçmek için Suriyelileri nitelemek için kullanılan bazı özellikler sayılmış ve katılımcılardan bu özelliklerin Suriyeli göçmenler için ne derece doğru bulduklarını 0'ın "kesinlikle doğru değil", 5'in "ne doğru ne değil", 10'un ise "kesinlikle doğru" anlamına geldiği bir cetvele göre 0-10 aralığında puanlayarak göstermeleri istenmiştir.

Suriyeli göçmenlerin yetkinliğine ve kapasitesine yönelik algılar için Suriyelilerin ne derece "tembel" ve

"zeki" olduğuna dair sorular yöneltilmiştir. Ayrıca Suriyelilerin toplumsal uyum noktasında ne derece yetkin olduğuna dair algıları ölçmek için katılımcılara Suriyelileri ne kadar "medenî" ve "güvenilir" buldukları sorulmuştur. Son olarak Suriyelilerin bir grup olarak ne derece "zararlı" algılandığını ölçmek için katılımcılardan Suriyelileri ne kadar "suça yatkın" ve "kavgacı" gördükleri sorusunu yanıtlamaları istenmiştir.

Katılımcıların genel ortalamaları incelendiğinde olumlu kalıp yargıların ortalamasının daha düşük, olumsuzların daha yüksek olduğu görülmektedir. Suriyelilerin yetenekleriyle ilgili değerlendirmelerde

olumsuz tavır daha düşüktür. Örneğin Suriyelilerin zeki olduklarına dair kalıp yargının ortalaması (4,2), medenî (3) ve güvenilir (3,1) olduklarına dair kalıp yargıların ortalamasına göre daha yüksektir. Buna benzer şekilde "Suriyeliler tembeldir" kalıp yargısının ortala-

Türkiye toplumundaki olumsuz kalıp yargılar incelendiğinde, Suriyelilerin medenî ve güvenilir olmayan, kavga ve suça meyilli bir topluluk olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

ması (6,2), kavgacı (7,1) ve suça yatkın (7,2) yargılarından daha düşüktür.

Bu ortalamalara göre Türkiye toplumundaki olumsuz kalıp yargılar incelendiğinde, Suriyelilerin medeni ve güvenilir olmayan, kavgacı ve suça meyilli bir topluluk olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu kalıp yargıların ev sahibi Türkiye toplumu ve Suriyeliler arasında yaşanan toplu şiddet olaylarıyla birlikte yeniden üretilip şiddetlenmekte olduğunu söylemek mümkündür.

SURİYELİLERE YÖNELİK HİSSEDİLEN DUYGULAR

Duygular bir olay, kişi ya da nesnenin bireylerde uyandırdığı anlık izlenim ve tepkilerle oluşmaktadır. Bu mental durumlar genellikle hızlı gelişebilen, kısa vade- li ve yoğun niteliktedir. Ayrıca duygular dış uyarıcıya yöneliktir.⁹⁹ Duyguların önemi bireysel düzeyde değiş- kenlik gösteren siyasal tercih ve davranış eğilimlerini açıklama konusunda öne çıkmaktadır. Son dönemde sosyal medyayla birlikte gündemin hızlanması ve ku- tuplaşmanın artmasıyla birlikte düşünmenin süresi kı- salmış ve bireyler duyguların kısa süreli etkisiyle karar vermeye daha yatkın hale gelmiştir.¹⁰⁰

Duyguların bu denli belirleyici hale gelmesiyle birlik- te duyguların kavramsallaştırılması önem kazanmıştır. Duygular üzerine yapılan çalışmalar bu hususta birkaç gelenek içinde incelenebilir. Bunlardan bir tanesi duy- guların çeşitli tiplere ayrıştırılmadan negatif ve pozitif iki ayrı kutupta değerlendirilmesidir.¹⁰¹ Fakat hem ne- gatif hem de pozitif duyguların değişik şartlarda gelişen bireysel algılamalarda birbirinden ayrı olarak geliştiği bilinmektedir. Örneğin farklı tehdit algıları, dış uyarıcı ile birey ve/veya grubun kapasitesine yönelik değerklen- dirmelerin farklı etkileşimleri beraberinde farklı nega- tif duyguların öne çıkmasını getirmektedir. Bu nedenle bu çalışma, duyguları birbirinden ayırıştırarak ayrı ayrı kavramsallaştıran literatürü esas almaktadır.¹⁰²

Bireylerin dış gruba yönelik dışlayıcı veya kapsayıcı tutumları ne şekilde benimseme eğilimlerinde birbire-

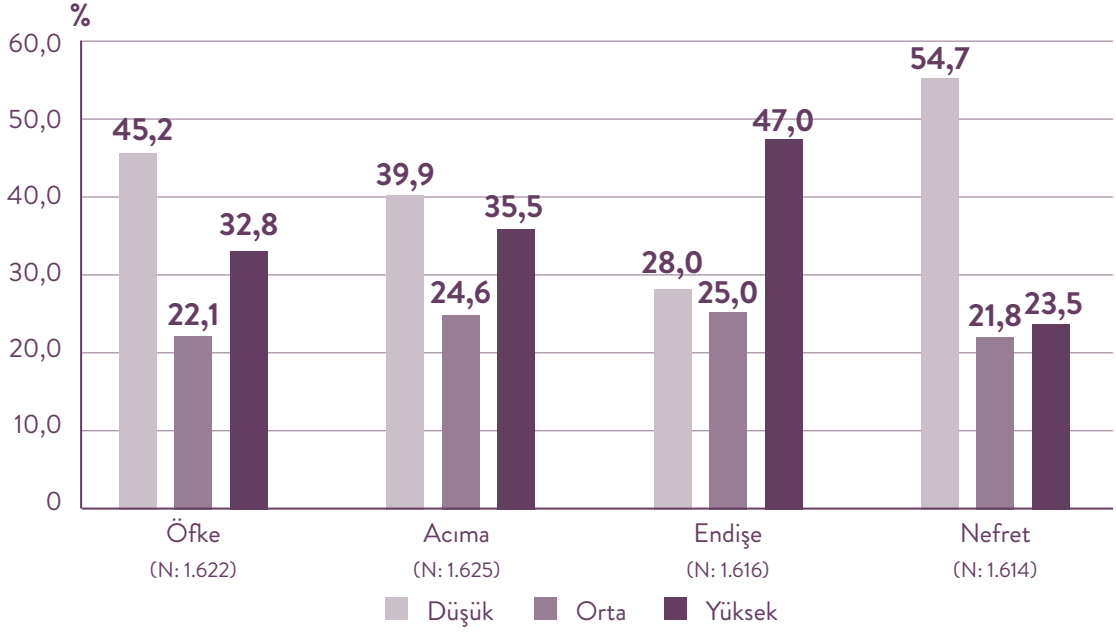
rinden ne şekilde farklılaştığını araştıran çalışmalarda göçmenlere yönelik tutumlar kendine önemli bir yer bulmaktadır. Göçmenlere yönelik dışlayıcı tutumlarda endişe, öfke ve nefret gibi negatif duygular öne çıkar- ken, acıma da en çok ele alınan pozitif duygular arasın- da bulunmaktadır.¹⁰³

Endişe duygusu bireylerin tehdit altında kendilerini veya ait oldukları grubu yetkin olarak görmediği şart- larda daha önceden edindiği düşünce ve inançlarını sorgulamalarına ve farklı tutum ve davranış eğilim- lerine yönelmelerine yol açmaktadır.¹⁰⁴ Ayrıca endişe duygusu bireylerin risk alma olasılığını da azaltmakta ve dışlayıcı ve/veya otoriter politikaları benimsemesini kolaylaştırabilmektedir.¹⁰⁵

Buna karşılık öfke ve nefret duyguları bireylerin hak etmediklerini düşündükleri tehdit durumlarında ağır basan ve bireyleri harekete geçiren duygulardır.¹⁰⁶ Öfke daha kısa süreli hissedilen bir duyguyken, nef- ret daha kalıcı ve etkisi daha büyük olan bir mental durumdur.¹⁰⁷ Endişe gibi kaçınmayı getiren duygular bireysel risk alma olasılığını azaltırken, öfke ve nefret gibi aktive eden duygular şiddet davranışını daha çok açıklayabilmektedir.¹⁰⁸ Güney Afrika gibi göçmenlere yönelik toplu şiddet olaylarının gerçekleştiği bir ülkede öfkenin tehdit ve adaletsizlik algılarını şiddet davranı- şına dönüştürdüğü bulgusuyla karşılaşılmıştır. Öfke bu şartlarda şiddet davranışını normalleştirmektedir.¹⁰⁹

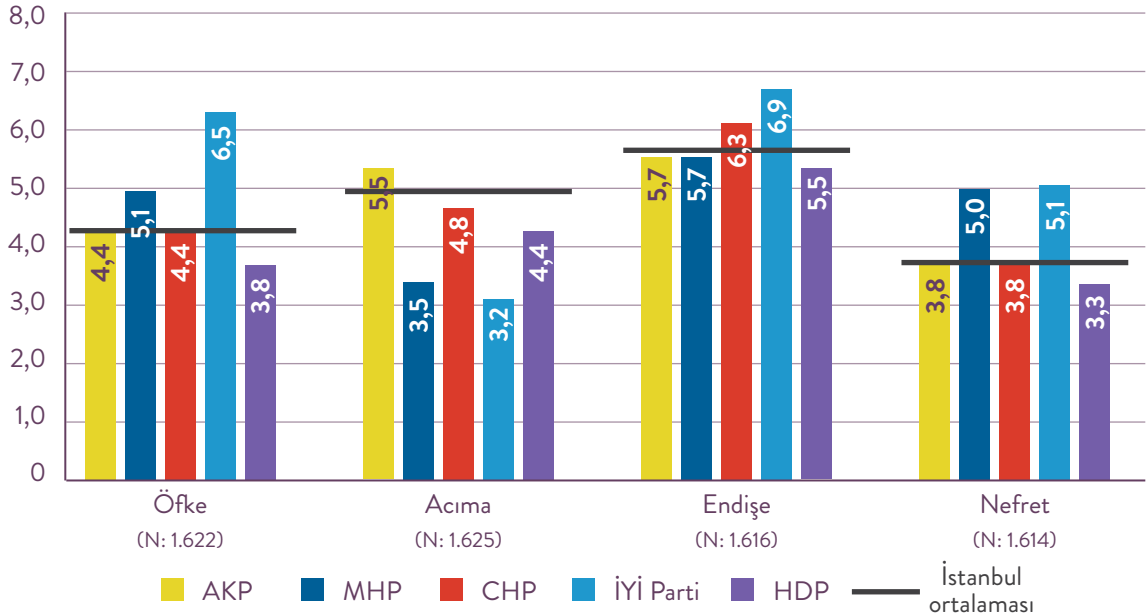
Göçmenlere yönelik tutum ve davranışlar konusunda pozitif duyguların etkisine daha az odaklanılmıştır. Acıma duygusu dış grup üyesi bireylerle özdeşlik kura- bilen ve otoriter eğilimleri görece daha düşük seviyede olan bireyler arasında daha yaygındır.¹¹⁰

Çalışmada hazırlanan anket deneyinin öncesinde ve sonrasında Suriyeli göçmenlerin hangi duyguları his- settirdiğine yönelik hazırlanan soru, 0'ın "kesinlikle hissettirmedir" ve 10'un "kesinlikle hissettirdi" anlamı- na geldiği bir cetvel üzerinden katılımcılara yöneltil- miştir. Bu duygular arasında öfke, acıma, endişe ve nef- ret yer almıştır. Sonuçlar düşük, orta ve yüksek dereceli olarak kategorize edilmiştir.

ŞEKİL 31: SURIYELİLERE HİSSEDİLEN DUYGU DÜZEYİ

Öfke duygusunu düşük düzeyde hissedenler yüzde 45,2, orta düzeyde hissedenler yüzde 22,1 ve yüksek derecede hissedenler yüzde 32,8 seviyesindedir. Suriyelilere karşı öfke duygusunu çok hissedenlerin azınlıkta olsa da katılımcıların üçte birine ulaşması not edilmesi

gereken bir sonuçtur. Acıma duygusunu düşük seviyede hissedenler yüzde 39,9, orta hissedenler yüzde 24,6 ve yüksek düzeyde hissedenler yüzde 35,5'tir. Suriyelilere karşı daha az acıma hissedenlerin yüzde 65'e ulaşması dikkate değerdir. Katılımcılar arasında yüksek düzeyde

ŞEKİL 32: SURIYELİLERE HİSSEDİLEN DUYGU DÜZEYİ (PARTİLERE GÖRE)

endişe hissedenenlerin oranı (yüzde 47), düşük (yüzde 28) ve orta (yüzde 25) düzeyde hissedenenlere göre çok daha yüksektir. Nefret duygusunu düşük düzeyde hissedenenler yüzde 54,7; orta düzeyde hissedenenler yüzde 21,8 ve yüksek düzeyde hissedenenler yüzde 23,5 olarak gözlemlenmiştir. Buna göre katılımcılarda en çok hissedilen duygu endişeyken, en az hissedilen duygu nefrettir. Acıma duygusunun endişenin gerisinde olması dikkate alınması gereken bir bulgudur.

Duygular konusunda verilen yanıtların ortalamaları üzerinden parti kırılımları incelendiğinde öfke duygusunun en yüksek İYİ Partililerde olduğu görülmektedir (6,5). MHP seçmenleri de ortalama üzerindedir (5,1). AKP ve CHP seçmenleri ortalama düzeyindeyken (4,4), HDP seçmenlerinin ortalaması ise ortalamanın altındadır (3,8).

Acıma duygusu ise en yüksek AKP'liler arasında görülmektedir (5,5). AKP'lileri CHP (4,8) ve HDP seçmenleri (4,4) izlemektedir. Milliyetçi parti seçmenlerinin Suriyelilere daha az acıma gösterdiği anlaşılmaktadır. MHP'lilerin ortalaması 3,5; İYİ Partililerin 3,2 seviyesindedir.

Endişe duygusunda parti seçmenlerinin ortalamaları birbirine benzemektedir. Millet İttifakı partileri bu konuda öne çıkmaktadır. İYİ Parti (6,9) ve CHP seçmenleri (6,3), 5,8'lik İstanbul ortalamasının üzerindedir. Cumhur İttifakı partileri AKP ve MHP seçmenlerinin ortalaması yaklaşık İstanbul geneli düzeyindedir (5,7). HDP seçmenlerinin ortalaması kısmen daha düşüktür (5,5).

Nefret duygusunda öfke duygusuna benzer olarak milliyetçi partilerin ortalamaları daha yüksektir. İYİ Parti seçmenlerinin ortalaması 5,1; MHP seçmenlerinin ortalaması 5 olarak gözlemlenmiştir. AKP ve CHP seçmenleri ortalama seviyesindeyken (3,8), HDP seçmen-

lerinin ortalaması ise genel ortalamadan yarım puan düşüktür (3,3).

Genel olarak milliyetçi partilerin Suriyelilere daha olumsuz duygular beslemeye eğilimli olduğu söylenebilir. CHP seçmenlerinin ortalaması öfke ve nefret gibi

şiddet davranışını meşru-
laştırabilecek duygularda genel ortalama düzeyinde olsa da tehdit algılarıyla paralellik arz eden endişe duygusunda yükselmektedir. İktidar partisi AKP ve Türk milliyetçiliğinden uzak olmasıyla bilinen HDP seçmenlerinde genel olarak negatif duyguların ortalaması diğer partilerden daha düşük seyretmektedir. Fakat acıma konusunda HDP'lilerin AKP ve CHP'lilerin gerisinde kalması dikkat çekicidir. Bu durum, daha dezavantajlı bir kitle olan HDP seçmenleri arasın-

daki katılımcıların kendilerini, bu iki parti seçmenine göre kendilerini Suriyelilere acıyabilecek düzeyde toplumun üst pozisyonunda görmemelerinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

SURİYELİLERE YÖNELİK KOLEKTİF EYLEMLER

Kolektif eylemler bir amaç için bir araya gelen ve dayanışma gösteren bireylerin siyasal kurumlara veya belirli bir dış gruba yönelik organizasyonları olarak tanımlanabilir.¹¹¹ Kolektif eylemlerin siyasal bir nitelik kazanabilmesi için ortak kimlik ve ortak amaç ve hedef alınan ortak bir aktörün varlığından söz etmek gerekmektedir.¹¹² Kişilerin içinde bulunduğu grubu temsil edeceğine inanacak kadar bu grubun sosyal kimliğini paylaşması, kolektif eylemlere katılmanın koşullarından biridir.¹¹³ Araştırmacılara göre ortak sosyal kimliğe aidiyet güçlendikçe kolektif eyleme katılım olasılığı artmaktadır.¹¹⁴

İktidar partisi AKP ve Türk milliyetçiliğinden uzak olmasıyla bilinen HDP seçmenlerinde genel olarak negatif duyguların ortalaması diğer partilerden daha düşük seyretmektedir.

Öteki gruba yönelik kolektif eylemleri açıklama noktasında ortak kimlik iç grup üyelerinin nasıl ortak bir amaca sahip olabildiklerini anlamak için yeterli olsa da bu üyelerin dış gruba yönelik eyleme katılabilecek bir motivasyona sahip olduğunu açıklamak için başka kavramlara da atıf yapmak gereklidir. Gurr'un literatüre kazandırdığı görelî yoksunluk terimi iç grup üyelerinin tepkisini anlamak için önemli bir başlangıç noktasıdır.¹¹⁵ İç grup üyelerinin mevcut toplumsal statüsü ile hak ettikleri statü arasındaki fark açıldıkça dış gruba yönelik tepkilerin büyüme ihtimali yükselmektedir.

Eş zamanlı olarak toplumsal statü dış grup üyelerinin statü farklarıyla kıyaslanırsa bu fark daha da derinleşebilir.¹¹⁶ Bu karşılaştırma sadece maddi kıyaslamalarla sınırlı değildir. Grup üyelerinin sosyal kimliklerinin aşağılandığı hissine kapılması dış gruba karşı kolektif eylemlerin oluşmasını ve katılımı kolaylaştırmaktadır.¹¹⁷

Bu kıyaslamalarla birlikte negatif duygular açığa çıkmaktadır. Özellikle dış grup üyelerine hissedilen öfke iç grup üyelerinin daha kolay organize olmasını beraberinde getirmekte ve kolektif eylemlere katılım olasılığını hem tetiklemekte hem de yükselmektedir.¹¹⁸ İç grubun meşru yöntemler aracılığıyla haklarını korumak iddiasıyla ve dış grubun haklarına yönelik kısıtlamalar yapılması talebiyle bir araya gelmesini sağlayan duygunun öfke olduğu deney araştırmaları sonucunda ortaya konulmuştur.¹¹⁹

Göçmen ve mültecilere yönelik tutumlarda ve ev sahibi toplum üyelerinin tepkisinde bu kıyaslamaların önemli rol oynadığı görülmektedir. Siyasilerin ve kurumların göçmenlere vatandaşlardan daha iyi davrandığı algısı iç grup üyelerinin göçmen karşıtı eylemlere katılabilmemesinin önünü açmaktadır.¹²⁰

Grup kimliği, dış grup ve iç grup arasındaki statü kıyaslamaları ve dış gruba yönelik öfkenin yanı sıra eylem tiplerinin birbiri arasında değişen katılım maliyetleri de iç grup üyelerinin toplu eylemlere katılım ihtimalleri konusunda tartışılması gereken bir husustur. Rasyonel kolektif eylem teorileri bu maliyetler üzerinden bireylerin toplu eylemlere katılımlarını açıklamaktadır.¹²¹

Kurumların eylemlere müdahale sertliği derecesi, iç grubun eylem ve sonuç alma kapasitesi ve eylemin ge-

rektirdiği çabanın büyüklüğü eyleme katılım maliyetlerini oluşturan etmenlerdir. Bu hususlara dayalı olarak bireyler eyleme katılım maliyetini ve eylemin getirebileceği sonuçları hesaplayarak birbiriyle kıyaslama eğilimindedir. Eğer sonuçlar ve kazanımlar maliyetlerin önüne geçerse bireylerin eylemlere katılım ihtimali artmaktadır. Eğer maliyetler kazanımlardan daha yüksek olarak algılanırsa katılım ihtimali de azalmaktadır.¹²²

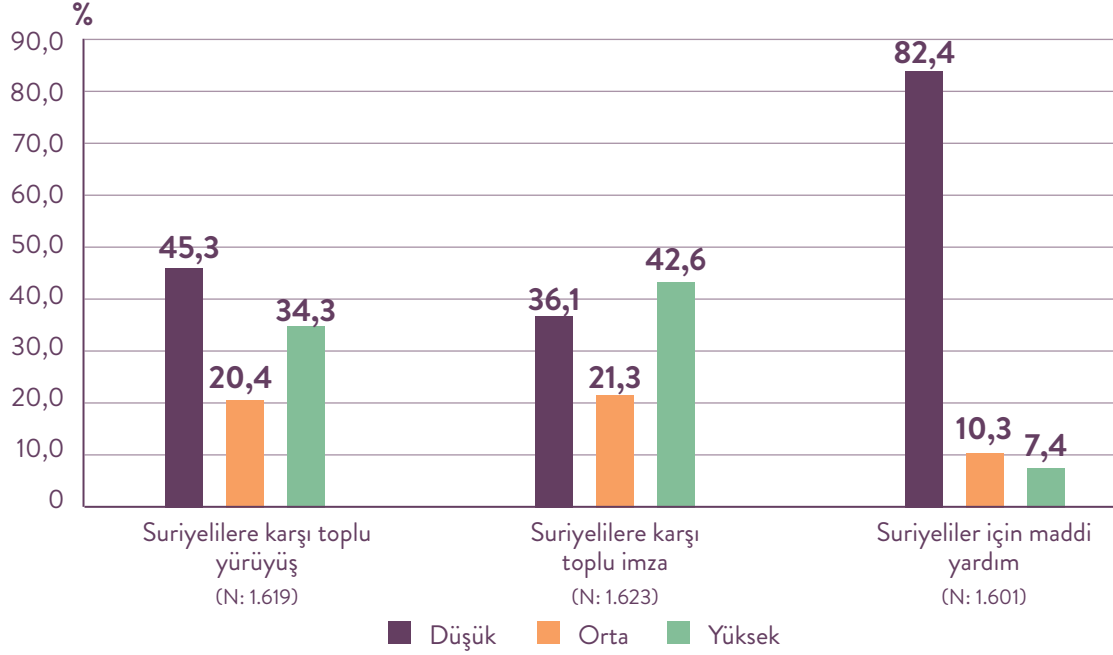
Özetle, öteki gruba yönelik şiddet içermeyen kolektif eylemlere katılım için iç grup kimliğine yönelik aidiyet, iç grup dayanışması ve ortak amaç, grup statü kıyaslamaları sonucunda öteki gruba yönelik tepki ve öfke ile beraber eylem maliyetleri ve getirisi bir bütün olarak bireylerin kolektif eylemlere katılma sürecini açıklayan faktörler arasında sayılabilir.¹²³

Bu çalışmada Suriyelilerle yönelik şiddet içermeyen toplu eylemlere katılma eğilimlerini değerlendirmek için katılımcılara üç soru yöneltilmiştir. Sorularda yer alan üç farklı eylem tipinin ilk ikisi Suriyelilere karşıtlık içerirken, üçüncüsü ise Suriyelilere destek niteliğindedir. "Suriyelilere karşı toplu yürüyüş" ve "Suriyelilere karşı toplu imza" soru olarak katılımcılara yöneltilen karşıt eylemlerdir. "Suriyeliler için maddi yardım" ise destek niteliğindeki kolektif eylem olarak katılımcılara sorulmuştur.

Katılımcılara 0'ın "kesinlikle katılmam", 10'un "kesinlikle katılıyorum" anlamına geldiği bir cetvel üzerinden belirtilen kolektif eylemlere katılma eğilimlerini belirtmeleri istenmiştir. Verilen yanıtları analiz etmek için ise iki yol izlenmiştir. Birincisi, verilen yanıtlar "düşük" (0-3 puan arası), "orta" (4-6 puan arası) ve "yüksek" (7-10 puan arası) olarak gruplanarak üç kategori oluşturulmuştur. İkincisi, her bir soruya verilen yanıtların ortalaması alınarak parti kırılımları değerlendirilmiştir.

"Suriyelilere karşı toplu yürüyüş" eylemine verilen yanıtlarda toplu yürüyüşe düşük katılma eğilimi gösterenler yüzde 45,3, yüksek katılma eğiliminde olanlar yüzde 34,3 seviyesindedir. Orta düzeyde eğilime sahip olanlar yüzde 20,4 olarak gözlemlenmiştir. Katılmama eğiliminin katılma eğiliminden daha yüksek olmasına karşın oranların birbirine yakınlığı dikkat çekmektedir.

"Suriyelilere karşı toplu imza" konusunda düşük seviyede katılma eğiliminde olanlar yüzde 36,1, yüksek düzeyde

ŞEKİL 33: SURIYELİLERE YÖNELİK KOLEKTİF EYLEMLER (KATILMA EĞİLİMİ DÜZEYİ)

Suriyelilere yönelik toplu maddi yardımlara katılma eğilimi değerlendirildiğinde yüzde 82,4'lük büyük çoğunluğun düşük katılım eğiliminde olduğu görülmektedir.

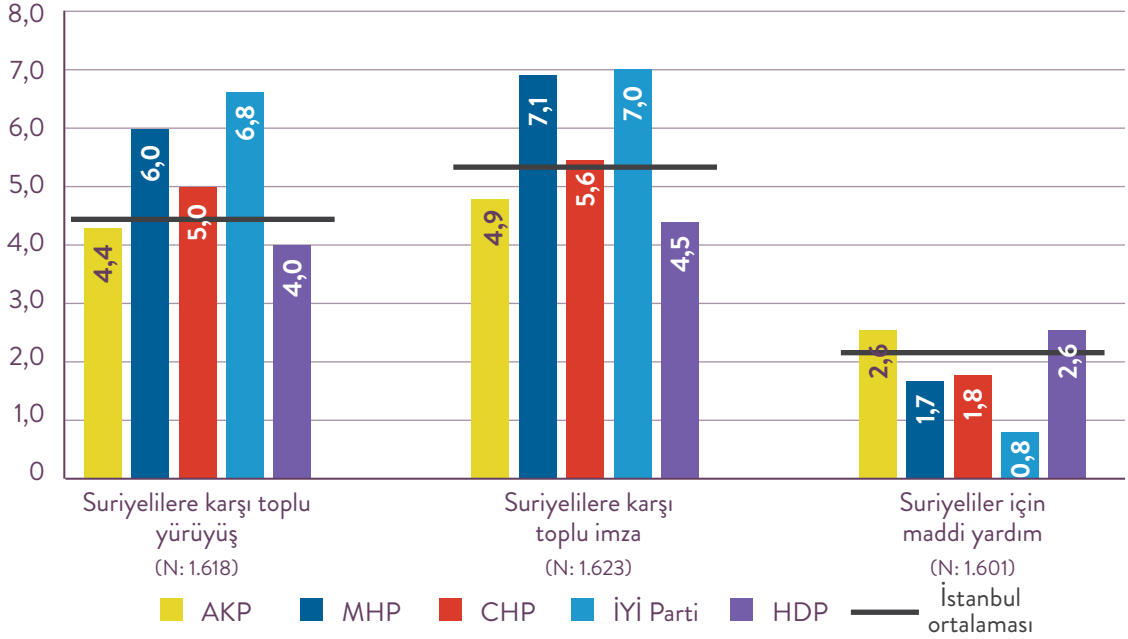
katılım eğilimi gösterenler yüzde 42,6 olarak gerçekleşmiştir. Orta düzeyde yanıt verenler yüzde 21,3'tür. Toplu imzaya desteğin daha güçlü olduğu görülmektedir. Oy kullanma dışındaki siyasal katılım biçimleri çok yaygın olmayan Türkiye'de, toplu yürüyüş toplu imzadan daha maliyetli ve riskli bir eylem olduğu için imzaya yönelik desteğin daha yüksek olması çok şaşırtıcı değildir. Ayrıca karar alıcıların toplu yürüyüşlere kolluk gücüyle tepki vermesi ve toplu imzalarla daha kolay sonuç alınabileceği düşüncesi de bir diğer etken olarak değerlendirilebilir.

Suriyelilere yönelik toplu maddi yardımlara katılma eğilimi değerlendirildiğinde yüzde 82,4'lük büyük çoğunluğun düşük katılım eğiliminde olduğu görülmektedir. Yüzde 10,3'lük kesim orta düzeyde katılma eğilimindeyken, sadece yüzde 7,4'lük çok küçük bir

kitlenin yüksek katılma eğilimi göstermesi kalıp yargılar başlığı altında Suriyelilerin mağdur olarak algılanmadığı bulgusuyla paralellik arz etmektedir.

Parti kırılımlarına bakıldığında ise, "Suriyelilere karşı toplu yürüyüş" eylemine verilen yanıtların ortalamaları incelendiğinde İstanbul ortalamasının (4,2) üzerine çıkan seçmen gruplarının Türk milliyetçiliğine yakın partiler olduğu görülmektedir. İYİ Parti (6,8) ve MHP (6) seçmenlerinde toplu yürüyüşe katılma eğilimi üst düzeye yakın gerçekleşirken, CHP seçmeninde (5) orta düzeydedir. AKP ve HDP seçmenlerinde katılma eğilimi alt-orta düzeyde ve ortalamanın aşağısındadır (4,4 ve 4).

"Suriyelilere karşı toplu imza" başlığında genel katılma eğiliminin güçlendiği görülmektedir (5,6). Milliyetçi

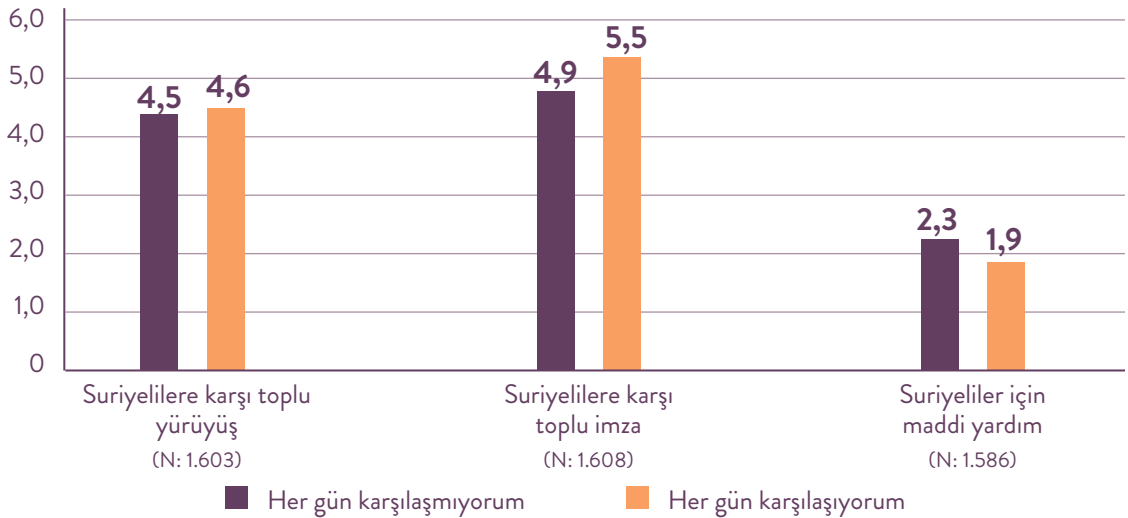
ŞEKİL 34: SURIYELİLERE YÖNELİK KOLEKTİF EYLEMLER (PARTİLERE GÖRE)

partilerde toplu imzaya katılma eğilimi daha yüksektir (MHP 7,1; İYİ Parti 7). CHP'de toplu imza sorularına verilen yanıtların ortalaması genel ortalama düzeyindedir (5,6). AKP ve HDP seçmenlerinin ortalaması genel ortalamanın aşağısındadır (4,9 ve 4,5).

Suriyelilere maddi yardım konusunda tüm partilerde ortalama çok düşüktür. HDP (2,6) ve AKP (2,5) seçmenlerinde ortalama genel ortalamadan (2,3) yüksektir.

Bu partileri CHP (1,8) ve MHP (1,7) izlemektedir. İYİ Parti'de ortalamanın 0,8'de kalması dikkat çekmektedir.

Genel olarak Türk milliyetçiliğine daha yakın partilerde Suriyeli karşıtı toplu eyleme katılma eğilimi daha yüksek iken, Suriyeli yanlısı toplu eyleme katılma eğilimi düşüktür. İYİ Parti ve MHP seçmenlerinde bu eğilimler ortalamanın üzerinde gerçekleşirken CHP seçmenleri bu partileri geriden izlemektedir.

ŞEKİL 35: SOKAKTA KARŞILAŞMA DURUMUNA GÖRE KOLEKTİF EYLEMLER

Dış grupla temas ve karşılaşmanın iç grup üyelerinin toplu eylemlere katılma olasılığını etkilediği bilinmektedir.¹²⁴ Bu nedenle oturduğu sokakta her gün Suriyelilerle karşılaşanlar (yüzde 52) ve karşılaşmayanların (yüzde 48) toplu eyleme ilişkin sorulara verdiği yanıtların ortalamaları alınarak iki grup karşılaştırılmıştır.

Genel olarak Suriyelilerle her gün karşılaşanların karşılaşmayanlara göre Suriyeli karşıtı eylemlere katılma eğiliminin arttığı ve Suriyeli destekçisi eylemlere katılma eğiliminin azaldığı görülmektedir. Suriyelilere karşı toplu yürüyüşe destek konusunda Suriyelilerle karşılaşanların ortalaması (4,6) karşılaşmayanların ortalamasından (4,5) 0,1 puan yüksektir. Suriyelilere karşı toplu imza konusunda ise fark 0,6'ya yükselmektedir (5,5 – 4,9). Suriyelilere maddi yardım konusunda Suriyelilerle karşılaşmayanların ortalaması (2,3) karşılaşanlardan (1,9) 0,4 puan daha yüksektir. Sadece karşılaşma olarak gerçekleşen fakat diyaloga dönüşmeyen temasın tutumlarda pozitif bir değişim getirmedeği anlaşılmaktadır.

SURİYELİLERE YÖNELİK SİYASAL HOŞGÖRÜSÜZLÜK

Siyasal hoşgörüsüzlük bireylerin öteki olarak gördükleri dış grup üyelerinin özgürlük ve haklarına karşı olumsuz tutumlarına işaret eden bir kavramdır. Siyasal hoşgörü farklı grupların bir arada yaşaması için gereken gruplar arası temas ve çatışmasızlığı sağlayan hak ve özgürlüklere yönelik saygıya işaret etmektedir.¹²⁵

Siyasal ve sosyal uyumun anahtarı olan siyasal hoşgörünün olmadığı durumlarda, çoğunluğu oluşturan birey-

lerin azınlıkta kalan dış gruplara karşı eşitsizliğe karşı çıkmamaları ve hatta eşitsizliği körükleyen tutum ve davranışları onaylayıp desteklemeleri muhtemeldir. Bu anlamda siyasal hoşgörünün yoksunluğu gruplar arası çatışmaya zemin hazırlamaktadır.¹²⁶

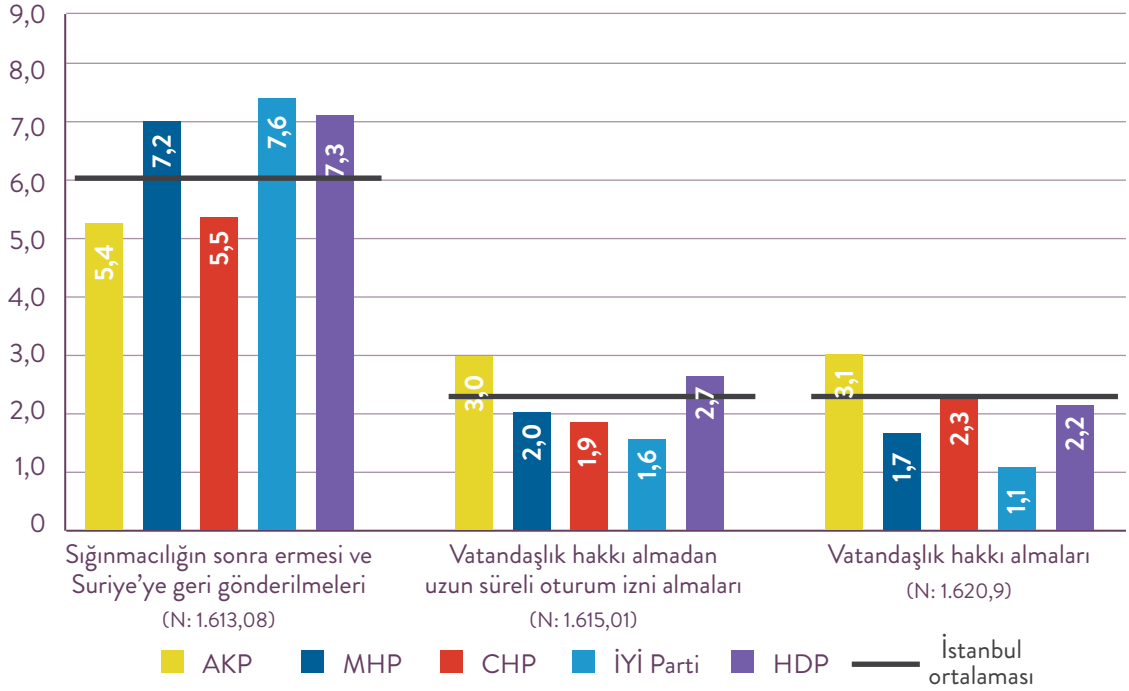
*Genel olarak
Suriyelilerle her
gün karşılaşanların
karşılaşmayanlara göre
Suriyeli karşıtı eylemlere
katılma eğiliminin
arttığı ve Suriyeli
destekçisi eylemlere
katılma eğiliminin
azaldığı görülmektedir.*

Bu çerçevede siyasal hoşgörüsüzlüğü öteki olarak algılanan azınlık gruplarının siyasal ve sosyal hayata katılımlarına dair hak ve özgürlüklerine yönelik tutum ve davranış eğilimleri üzerinden değerlendirmek mümkündür. Siyasal hoşgörüsüzlük kapsamında göçmen karşıtı politika tercihleri ve dışlayıcı tutumlar tehdit ve adaletsizlik algılarının sonucunda ortaya çıkan negatif duygusal tepkilerle şekillenebilmektedir. Bu şartlarda ortaya çıkan siyasal hoşgörüsüzlükle birlikte göçmenlerin sivil ve siyasi haklarına erişiminin

kısıtlanmasına yönelik talepler geniş destek bulabilmektedir.¹²⁷

Göçmenlerin kamu hizmetlerine erişimi, bir araya gelerek örgütlenmeleri ve temsil hakları göçmen karşıtları tarafından tartışma konusu haline dönüştürülmektedir.¹²⁸ 11 Eylül saldırısından günümüze kadar uzanan süreçte ulusal güvenlik ve terör endişeleriyle birlikte göçmen karşıtlığı ve siyasal hoşgörüsüzlük siyasal elitler tarafından normalleştirilmiş ve kitlelere yayılmıştır.¹²⁹ Tehdit algılarıyla birlikte yayılan negatif duygular hoşgörüsüz politikaların desteklenmesine yol açmıştır.¹³⁰ Dolayısıyla ideal demokrasi tanımının en temel parçalarından olan kapsayıcılık siyasal hoşgörüsüzlükten ötürü tehlikeye girmektedir.¹³¹

Türkiye'deki Suriyelilerin siyasal haklarıyla ilgili olarak öncelikli tartışma konusu Suriyelilerin Türkiye'deki kalıcı olup olmayacakları meselesidir. Suriye'deki istikrar-

ŞEKİL 36: SURIYELİLERE YÖNELİK POLİTİKALAR (PARTİLERE GÖRE)

Milliyetçi seçmenin bu hoşgörüsüz tutumu beklentilerle çelişmezken daha önce ele alınan konularda ortalama olarak daha hoşgörülü bir tutum ortaya koyan HDP seçmenlerinin bu konuda milliyetçi partilerin seviyesinde bir hoşgörüsüzlük göstermesi şaşırtıcıdır.

sızlık sürdükçe önceden misafir olarak algılanan Suriyelilerin geleceği iktidar ve muhalefet arasında tartışma konusuna dönüşmektedir.¹³²

Bu çerçevede anket çalışmasında katılımcılara Suriyeli göçmenlerle ilgili olarak sayılacak siyasal hak ve politika önerilerini ne derece bir sorun olarak görüp görmedikleri sorulmuştur. Bu hak ve politika önerileri arasında Suriyelilerin sığınmacılığının sona erdiği söylenerek Suriye'ye geri gönderilmeleri, Suriyelilerin vatandaşlık hakkı almadan uzun süreli oturum izni almaları ve Suriyelilerin vatandaşlık hakkı almaları seçeneklerine yer verilmiştir.

Çalışmada Suriyeli göçmenlerin siyasal hak ve politika önerilerine yönelik değerlendirmeleri, 0'ın "kesinlikle onaylamıyorum" ve 10'un "kesinlikle onaylıyorum" anlamına geldiği bir cetvel üzerinden katılımcılara yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen yanıtların ortalamaları parti seçmen grupları kırılımlarında ele alınmıştır.

Suriyelilerin sığınmacılığının sona erdiği söylenerek Suriye'ye geri gönderilmeleri şeklindeki politika önerisine İstanbul genelinde bir destek geldiğini söylemek mümkündür. Bu ifadeye verilen yanıtların ortalaması 10 üzerinden 6 olarak gerçekleşirken, tüm parti seçmenlerinde 5'in üzerindedir.

Bu dışlayıcı politika önerisi en çok İYİ Parti (7,6), HDP (7,3) ve MHP (7,2) seçmenleri arasında karşılık bulmuştur. Milliyetçi seçmenin bu hoşgörüsüz tutumu beklentilerle çelişmezken daha önce ele alınan konularda ortalama olarak daha hoşgörülü bir tutum ortaya koyan HDP seçmenlerinin bu konuda milliyetçi partilerin seviyesinde bir hoşgörüsüzlük göstermesi şaşırtıcıdır. HDP'lilerin sosyo-ekonomik açıdan daha dezavantajlı bir grup olması ve Suriyelileri bir tehdit unsuru olarak algılamaları bu şaşırtıcı bulguyu açıklayan bir faktör olarak değerlendirilebilir.

AKP ve CHP seçmenleri arasında Suriyelilerin sığınmacılığının sona erdiği söylenerek Suriye'ye geri gönderilmeleri şeklindeki politika önerisine katılım genel ortalamadan düşüktür (5,4 ve 5,5).

Suriyelilerin vatandaşlık hakkı almadan uzun süreli oturma izni almalarına dair değerlendirmeler incelendiğinde genel ortalamanın oldukça olumsuz olduğu göze çarpmaktadır. 0'ın "kesinlikle onaylamıyorum", 10'un "kesinlikle onaylıyorum" anlamına geldiği cetvelde İstanbul ortalaması 2,5 olarak gerçekleşmiştir.

Tüm partilerde belirgin bir şekilde oturma izni hakkına karşıtık söz konusudur. AKP ve HDP seçmenlerinin ortalaması genel ortalamayı aşıya da (3 ve 2,7) oldukça olumsuz bir görüntü ortaya çıkmaktadır. Türk milliyetçiliğine daha yakın olan partilerde ortalama daha düşüktür (MHP 2, CHP 1,9 ve İYİ Parti 1,6).

Oturum iznine yönelik olumsuz tutum vatandaşlık hakkı konusunda da tekrarlanmıştır. İstanbul ortalaması 2,6 olarak gözlemlenirken, sadece AKP seçmenlerinin ortalama üzerinde kaldığı anlaşılmaktadır (3,1). CHP ve HDP seçmenleri AKP'lileri izlemektedir (2,3 ve 2,2). Milliyetçi partiler MHP ve İYİ Parti'de vatandaşlığa onay en düşük seviyedir (1,7 ve 1,1).

Genel olarak değerlendirildiğinde İstanbul'da parti seçmenlerinin tamamında siyasal hoşgörüsüzlüğün yüksek düzeyde gerçekleştiği görülmektedir. Buna karşılık İstanbul'da yüzde 75'lik çoğunluğu oluşturan AKP ve CHP seçmenlerinde Suriyelilerin sığınmacılığını sona erdirilip gönderilmesine dair desteğin yüksek seviyeye ulaşmaması önemli bir husustur.

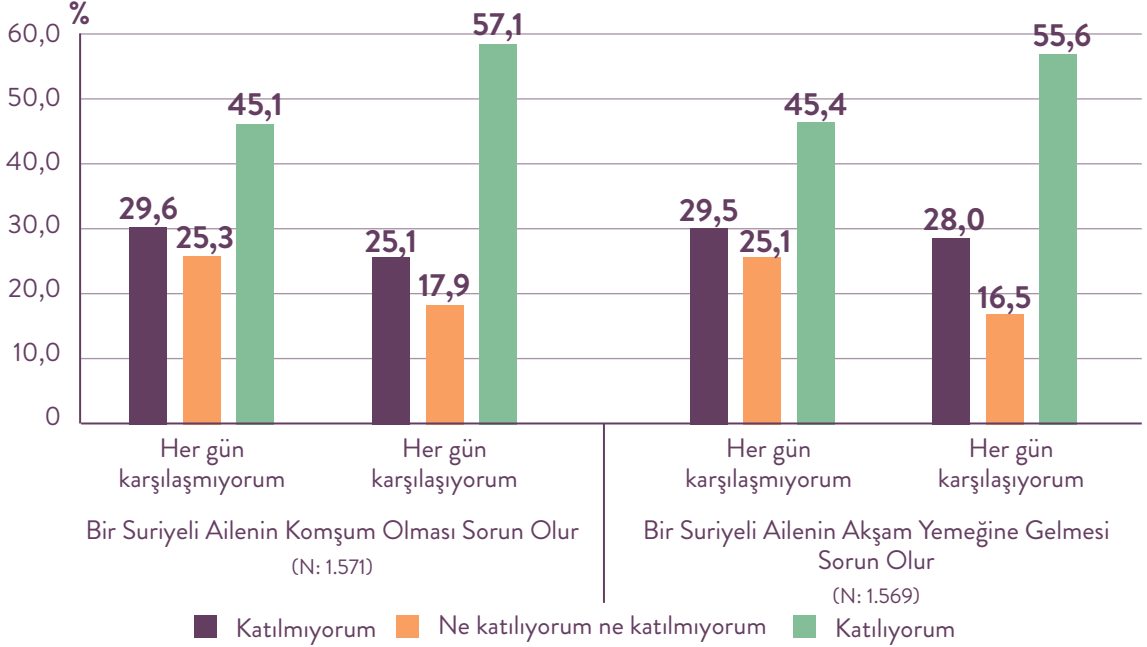
SURİYELİLERE KARŞI SOSYAL MESAFE

Sosyal kimlik kuramına göre bireyler ait oldukları grup üzerinden kendini tanımladıklarından bu grubun dışında kalan öteki gruplara üye bireylere karşı tehdit algıları, önyargılar ve kalıp yargılar geliştirme eğilimindedir. Bunun sonucunda iç grup üyelerinde söz konusu dış grup üyelerine karşı mesafeli tutum ve davranışlar yaygınlaşmakta ve dış gruba yönelik toplumsal mesafe ortaya çıkmaktadır. Sosyal mesafeye etki eden büyük etkenlerden bir tanesi gruplar arası iletişimdir. Gruplar arası iletişim teorisine göre farklı grup üyeleri arasındaki temasın nitelikli olması ve yaygınlaşması bu üyeler arasındaki negatif tutum ve davranış eğilimlerini azaltmaktadır. Fakat sosyal mesafe gruplar arası iletişimin imkanını kısıtlamaktadır.¹³³

Yerliler ve göçmenler arasındaki ilişkiler sosyal mesafenin en sık gözlemlendiği fenomenlerden bir tanesidir. İki grup arasındaki temel kimlik, dil, ırk, renk, din gibi ayrımlar üzerinden grup üyeleri dış gruba karşı kendi gruplarının bütünlüğü korumak için mesafeli bir yaklaşımda bulunmaya yatkındır. Bu kapsamda gelişen tehdit algıları ve negatif yargılar göçmenlerle iletişim kurma, aynı okul ve iş yerinde bulunmak istememe, karşı gruptan komşu, arkadaş edinmeme, iş ve evlilik ilişkisi kurmama gibi dışlayıcı tutum ve davranışların yaygınlık kazanmasına ve normalleşmesine yol açmaktadır. Söz konusu dışlayıcı pratiklerin genel kabul görmesi sosyal mesafenin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

Türkiye'de KONDA araştırması önceki yıllara göre sosyal mesafenin arttığını ortaya koymuştur. 2016 yılında "Suriye'deki sığınmacılarla ilişkiniz hangi seviyede olabilir?", "Sayılan yerlerde bulunabilirler mi?" sorularına yanıt verenlerin yüzde 72,4'ü aynı şehirde, yüzde 57,1'i aynı mahalle, işyeri veya okulda, yüzde 40,8'i komşu veya arkadaş olarak, yüzde 13,7'si ise evde veya aile içinde Suriyelileri kabul etmektedir.

KONDA aynı soruyu üç yıl sonra yeniden sorduğunda çıkan sonuçlar, Türkiye vatandaşlarının Suriyelilerle olan ilişkilere yönelik pozitif tutumlarının yarı yarıya azaldığını göstermektedir. "Aynı şehirde yaşayabilirim" diyenlerin oranı yüzde 72'den yüzde 40'a inmiştir. Suriyelilerle birlikte yaşayabileceğini söyleyenlerin oranının aynı mahallede yüzde 57'den yüzde 31'e, aynı

ŞEKİL 37: SOKAKTA KARŞILAŞMA DURUMUNA GÖRE SOSYAL MESAFE

apartmanda, komşulukta veya arkadaş olarak yüzde 41'den yüzde 21'e, aynı evde ise yüzde 14'den yüzde 7'ye düştüğü görülmektedir.¹³⁴

Bu çalışmada ise Türkiye vatandaşlarına Suriyeli göçmenlerle ilgili olarak kendilerine yöneltilen her bir sosyal pratiği bir sorun olarak görüp görmedikleri sorulmuştur. Bu pratikler arasında Suriyeli bir ailenin kapı komşusu olması ve Suriyeli bir ailenin akşam yemeği için evine misafir olarak davet edilmesi yer almıştır. Katılımcılardan söz konusu pratikleri kendileri için "0" (hiç sorun değil) ile "10" (çok büyük bir sorun) arasında puan vererek değerlendirebileceği bir cetvel üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir.

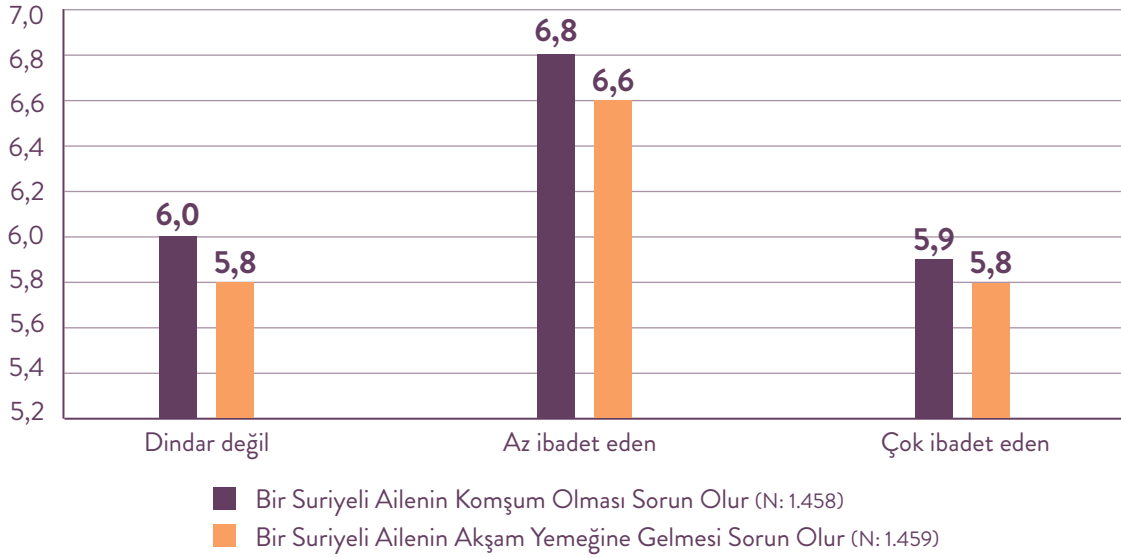
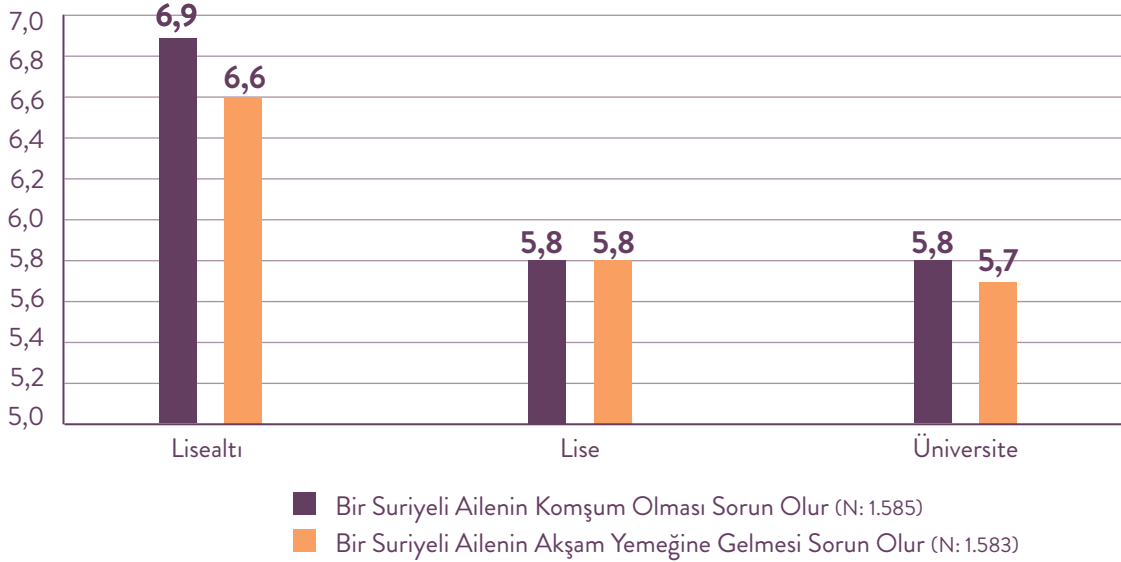
Dış grup üyeleriyle temas ve karşılaşma sıklığı sosyal mesafe eğiliminde etkili olduğu bilinen bir faktördür.¹³⁵ Dolayısıyla oturduğu sokakta her gün Suriyelilerle karşılaşanlar (yüzde 52) ve karşılaşmayanlar (yüzde 48), sosyal mesafe sorularına verdikleri yanıtlara göre karşılaştırılmıştır. Verilen yanıtlar "düşük" (0-3 puan arası), "orta" (4-6 puan arası) ve "yüksek" (7-10 puan arası) olarak gruplanarak üç kategori oluşturulmuştur.

"Suriyeli Bir Ailenin Komşu Olması Sorun Olur" ifadesine yüksek oranda sorun olur cevabı verenlerin ora-

Suriyelilerin savaş mağduru olmadığını yargısına orta ve üst düzeyde destek verenlerin yüzde 58'e ulaşması toplumsal barış adına olumsuz bir gelişmedir.

nı Suriyelilerle her gün karşılaşanlarda daha yüksekken (yüzde 57,1 – yüzde 45,1), düşük oranda sorun olur cevabı verenler her gün karşılaşmayanlarda daha fazladır (yüzde 29,6 – yüzde 25,1).

"Suriyeli Bir Ailenin Akşam Yemeğine Gelmesi Sorun Olur" ifadesine yüksek oranda sorun olur cevabı veren kitlenin oranı Suriyelilerle her gün karşılaşanlarda daha yüksekken (yüzde 55,6 – yüzde 45,4), düşük oranda sorun olur cevabı veren kişilerin oranı her gün karşılaşmayanlarda daha fazladır (yüzde 29,5 – yüzde 28).

ŞEKİL 38: SOSYAL MESAFE VE İBADET**ŞEKİL 39: SOSYAL MESAFE VE EĞİTİM DÜZEYİ**

Daha önce incelenen konu başlıklarında olduğu gibi sosyal mesafe konusunda da bulguların doğrudan ilişkiye dayanmayan temas ve karşılaşmaların beraberinde Suriyelilere yönelik daha olumlu tutum ve davranış eğilimleri getirmediği görüşüne destek sunduğu anlaşılmaktadır.

Dindarlık ve sosyal mesafe arasındaki ilişki de tartışmalı bir araştırma konusudur. ABD’de dindarlık göçmenlere yönelik sosyal mesafeyi azaltırken, Avrupa ülkelerinde yapılan araştırmalarda dindarlığın göçmen

karşıtı tutumları artırdığı bulgusu saptanmıştır.¹³⁶ İstanbul genelinde yapılan araştırmada dindarlığa göre gruplar üçe ayrılmıştır. Bu gruplar dindar olmayan, az ibadet eden ve çok ibadet eden olarak üç ayrı kategori olarak tanımlanmıştır. En az dindar ve en dindar grupların sosyal mesafe konusunda az ibadet edenlere kıyasla daha hoşgörülü olduğu gözlemlenmiştir.

Eğitim düzeyi daha düşük gruplarda göçmen karşıtı tutumların ve sosyal mesafenin daha güçlü olduğu

gözlemlenmektedir.¹³⁷ Bu çalışmada İstanbullular eğitim düzeyine göre üç gruba ayrılmıştır. Lise altı eğitim düzeyine sahip veya hiç okula gitmemiş kişiler arasında sosyal mesafe eğiliminin daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna karşılık lise ve üniversite mezunları arasında bu konuda neredeyse fark bulunmamaktadır.

SURİYELİLERE KARŞI ŞİDDET EĞİLİMİ VE ŞİDDETİ ONAYLAMA

Kolektif şiddet eğilimi bireylerin sosyal düzeni aksattığı düşündüğü olaylarda bu düzeni sağlayan normları ihlal ettiği düşünülen kişi ve gruplara yönelik toplu ve fiziksel müdahalelerini onaylama ve bu müdahalelere katılma olarak tanımlanabilir. Kolektif şiddet yaşanırken kamu görevlileri yerine çevredeki insanların “adaleti sağlamak adına” müdahale etme eğiliminde olduğu ve normları ihlal eden kişiyi olayın hemen akabinde cezalandırmak istedikleri gözlemlenmektedir.¹³⁸

Kolektif şiddet konusu krimonoloji, psikoloji, sosyoloji ve siyaset bilimi gibi pek çok disiplinin ele aldığı önemli bir konudur. Suç korkusu, otoriter eğilimler, sosyal bağlar, ayrımcılık, siyasal kültür gibi pek çok belirleyici faktörün etkisini gösterdiği bu konu gruplar arası ilişkilerle de yakından ilgilidir.¹³⁹ Dış grup üyelerine yönelik olumsuz söylentiler yerli kişilere kıyasla daha kolay tepki çekebilmekte ve hızlı bir biçimde kolektif şiddet olaylarına neden olabilmektedir.¹⁴⁰ Dışlanan gruplar arasında en çok azınlıklar ve göçmenler kolektif şiddet olayı ve linç girişimlerinin tehdidi altındadır.¹⁴¹

Türkiye’de Suriyeli sığınmacılar bu konuda istisna değildir. Uluslararası Kriz Grubu’nun paylaştığı veriye göre 2017’de Suriyeli sığınmacılara yönelik 181 şiddet olayı gerçekleşirken, 35 kişi olaylarda hayatını kaybetmiştir. Ayrıca medyaya yansıyan haberlerde 2011-2019 arasında 146 linç girişimi yaşanmıştır.¹⁴²

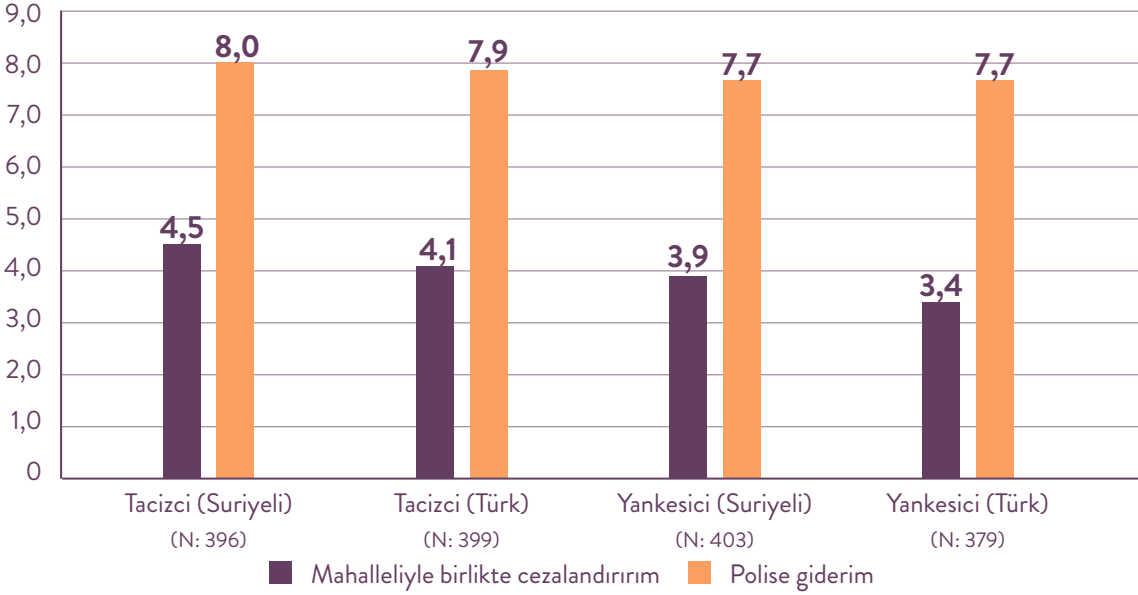
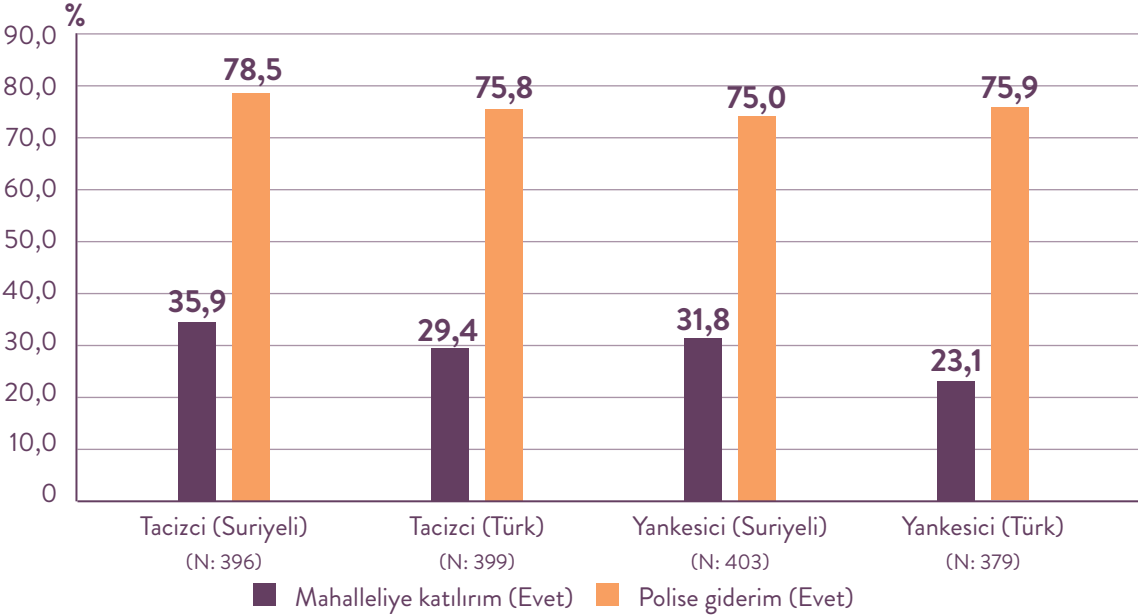
Bu olaylarla ilgili haber öykülerinin analizi ve olayların gerçekleştiği mahallelerde muhtarlarla mülakatların sonucunda Suriyelilerin mahalle düzeyinde sosyal normları ihlal ettiğine dair haberlerin yayılmasıyla beraber mahallelerdeki kalabalık akraba gruplarının organize olduğu ve diğer mahallelilerin de şiddet olaylarına katılma eğiliminde olduğu görülmektedir. Suriyelilere yö-

nelik linç vakalarının önünü taciz ve tecavüz gibi olaylarla ahlaki normların çiğnendiğine dair söylentiler ve küçük gruplar arasında yaşanan kavgalar açmaktadır.¹⁴³

Göçmenlerin iç grup üyeleri tarafından sosyal bağları zedelediği, sosyal düzeni bozduğu ve suç sayısını artırdığına yönelik algılar, gruplar arasında yaşanan herhangi bir söylenti veya sürtüşmenin kolayca göçmen karşıtı toplu şiddet olaylarına dönüşmesine zemin hazırlayabilmektedir. Öte yandan göçmenlerin geldikleri toplumun kurallarına uymadıklarını ve sosyal yaşamda işleyen normları ihlal ettiğine dair yaygın görüşler de dış gruba yönelik toplu şiddet eylemlerine katılım ve onaylama eğilimini artırmaktadır. Hem adi suçların arttığına yönelik algılar hem de ahlaki kural ve normların çiğnenmesi dış grup üyelerine yönelik düşmanlığı körüklese de hangi faktörün daha ağır bastığı sorusu tartışmalara yol açan önemli bir araştırma konusudur. Bu nedenle kolektif şiddet eylemine yol açan suçlamaların niteliğinin ne olduğu önem taşımaktadır.¹⁴⁴

Bu çalışmada anket deneyi yapılarak kişilerin toplu şiddet eğilimleri araştırılmıştır. Deneyde mahalleli bir gencin mahalleli bir genç kıza karşı taciz veya yankesicilikle suçlandığı durumlarda şiddete uğradığı aktarılırken, katılımcılardan bu suçlamalara ne derece inandığını, bu olaylarda nasıl bir tavır takınacağı ve mahallelinin şiddet davranışını ne derece onayladıkları sorulmuştur. Suçun niteliğinin ve suç işlediği iddia edilen gencin etnik kimliğinin kolektif şiddet eylemine katılımı etkileyen önemli faktörler olduğu varsayımından hareketle, katılımcılar suç tipi (taciz/yankesicilik) ve suç isnat edilen gencin kimliğine göre dört gruba ayrılmıştır. Dört farklı deney senaryosunda iki farklı olay tipinde suçlanan kişi “Suriyeli Farid” veya “Mahalleli Hakan” olarak aktarılmıştır. Katılımcıların rastgele ve eşit sayıda dağıtıldığı dört deney grubu “taciz-Suriyeli”, “taciz-mahalleli”, “yankesicilik-Suriyeli”, “yankesicilik-mahalleli” olarak adlandırılmıştır.

Deneyden sonra katılımcılara iki davranış biçiminden hangisine ne derece katılma eğiliminde oldukları sorusu 0’ın “kesinlikle katılmam”, 5’in “ne katılıyorum ne katılmam”, 10’un “kesinlikle katılıyorum” anlamına geldiği bir soru cetveli üzerinden yöneltilmiştir. Katılımcılar verdikleri cevaplara göre katılmama (0-4 arası), ortada (5) ve katılma (6-10 arası) eğiliminde olmak üzere üç

ŞEKİL 40: TOPLU ŞİDDET: MAHALLELİYE KATILIRIM/POLİSE GİDERİM**ŞEKİL 41: TOPLU ŞİDDET: MAHALLELİYE KATILIRIM/POLİSE GİDERİM**

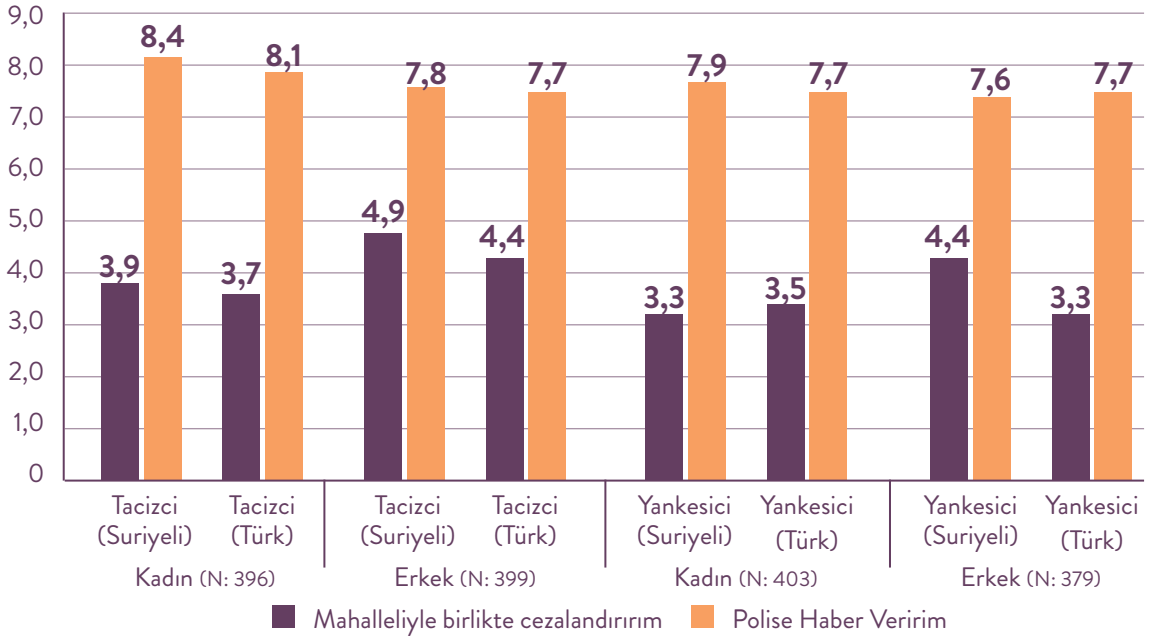
gruba ayrılmıştır. Ayrıca analizlerde bu sorulara verilen yanıtların ortalaması da değerlendirilmiştir.

Katılımcı gruplarının ortalamalarına bakıldığında suç isnat edilen kişiye toplu şiddet uygulama eğiliminin senaryolar arasında farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Toplu şiddete katılma eğilimi gösterenlerin oranı en çok suçlanan kişinin Suriyeli olarak tanıtıldığı iki olayda yüksektir.

Suriyeli kişinin suçlandığı taciz senaryosunda toplu şiddete katılım diyenler yüzde 35,9, yankesicilik senaryosunda yüzde 31,8 seviyesindedir. Bu oranlar mahallelinin suçlandığı senaryolarda taciz için yüzde 29,4, yankesicilik için yüzde 23,1'e gerilemektedir.

Ayrıca taciz olaylarındaki şiddet eğiliminin yankesicilik senaryosuna kıyasla daha yüksek oranda olduğu

ŞEKİL 42: TOPLU ŞİDDET VE CİNSİYET

gözlemlenmiştir. Şiddet eğilimi gösterenlerin Suriyeli kişinin suçlandığı taciz senaryosunda yüzde 35,9'a ulaşması taciz ya da tecavüz söylentisiyle yaşanan linç girişimlerinin arka planını açıklamakta ve bu olayların ciddiyetini ortaya koymaktadır.

Buna karşılık yaşanan bu olay sırasında polisi çağırırım diyenlerin oranı yüzde 75-79 arasında değişmektedir. Suriyeli kişinin suçlandığı taciz senaryosunda bu oran yüzde 78,5'a ulaşırken, diğer üç senaryoda yüzde 75 olarak gözlemlenmektedir.

Toplu şiddet konusunda cinsiyetin farklılık getirip getirmediği önemli bir araştırma konusudur.¹⁴⁵ Bu çalışmada şiddet konusunda kadınlar ve erkeklerin ortalamalarının değiştiği gözlemlenmiştir. Şiddet konusunda erkeklerin ortalaması kadınlardan yüksektir. Genel olarak şiddet eğilimi iki grupta da düşük olarak gözlemlense de ortalamaların orta düzeye yaklaşması gruplar arası ilişkilerdeki çatışma potansiyeline dair bir uyarı olarak değerlendirilebilir.

Taciz senaryolarında erkeklerin "mahalleliyle birlikte cezalandırırım" ifadesine verilen yanıtların ortalaması Suriyeli kişiye yönelik 4,9 ve mahalleli kişiye yönelik 4,4 olarak ölçülürken, kadınlarda bu oran 3,9 ve 3,7'ye

düşmektedir. Kadınlarda hem şiddet eğilimi hem de Suriyeli ve mahalleliye yönelik cevaplar arasındaki fark azalmaktadır.

Yankesicilik senaryolarında iki grubun da şiddet eğilimi azalsa da, kadınlarda yankesicilikle suçlanan Suriyeli kişiye yönelik şiddet eğilimi erkeklerden düşüktür (3,3'e 3,5). Buna karşılık yankesicilikle suçlanan mahalleli kişiye yönelik şiddet eğilimi erkeklerden daha yüksektir (3,5'a 3,3).

Genel olarak tüm senaryolarda polis haber verme eğilimi yüksektir ve 7,7-8,4 arasında değişmektedir. Kadınlarda erkeklere göre kısmen bu eğilim daha güçlüdür ve taciz senaryolarında bu fark açılmaktadır.

Araştırmada katılımcılara suç isnat edilen kişilerin bu suçu işlemiş olduğuna ne derece inandıkları 0'ın inanmıyorum 10'un inanıyorum anlamına geldiği bir ceterel üzerinden sorulmuştur. Genel olarak suçlanan kişilerin suçu işlediğine dair inanma eğilimi görülmektedir. Dört ayrı senaryoda verilen yanıtların ortalaması 5,7 ve 6,4 arasında değişmektedir.

Çalışmalar, göçmenlere yönelik suçlamalara daha kolay inanıldığını ortaya koymaktadır.¹⁴⁶ Bu çalışmada da

ŞEKİL 43: SUÇ İŞLEDİĞİ İDDİA EDİLEN KİŞİNİN OLAYI GERÇEKLEŞTİRME OLASILIĞI

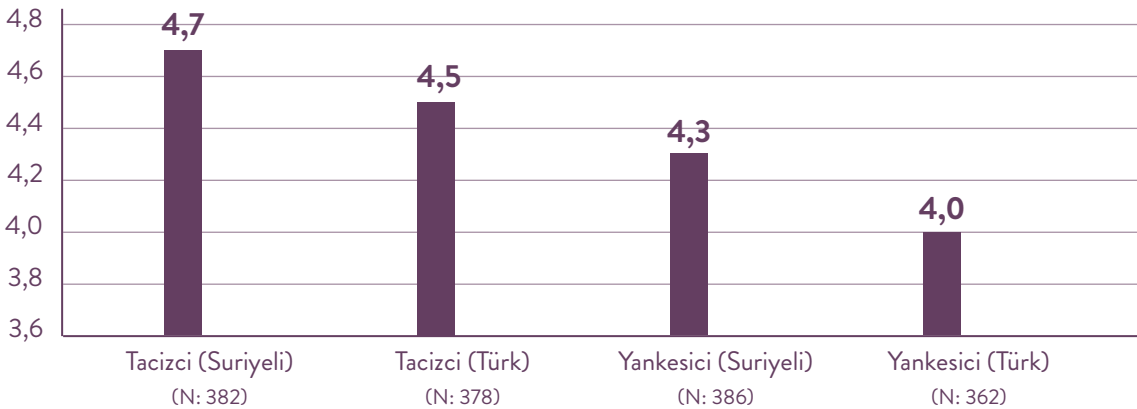
Suçlunun suçu işlediğine dair inancın en yüksek olduğu senaryo taciz ve Suriyeli şüpheli kombinasyonudur (6,4). Yankesici-Suriyeli şüpheli kombinasyonu ikinci sıradadır (6,2).

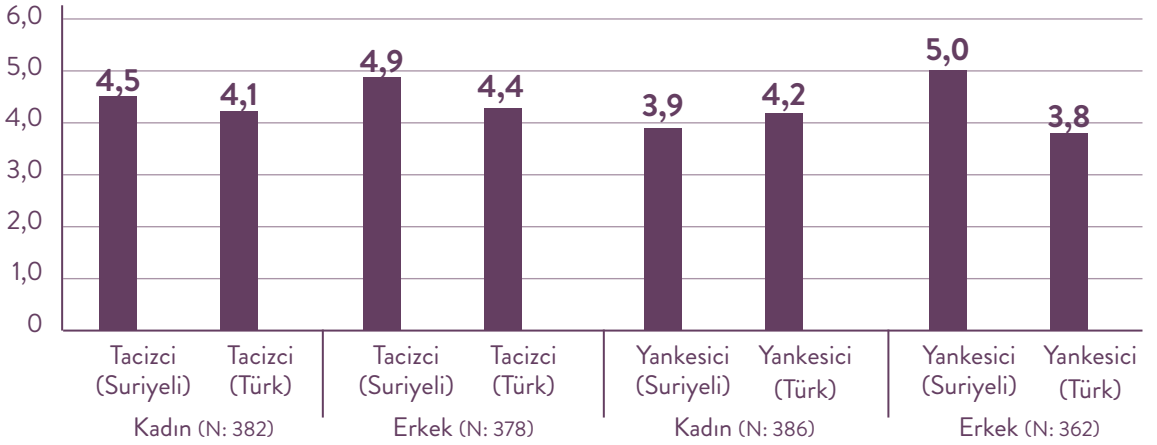
suçlunun suçu işlediğine dair inancın en yüksek olduğu senaryo taciz ve Suriyeli şüpheli kombinasyonudur (6,4). Yankesici-Suriyeli şüpheli kombinasyonu ikinci sıradadır (6,2).

Taciz suçlamasının Türkiye ve dünyada kadına şiddet tartışmalarının da yükselmesiyle birlikte daha çok inandırıcı bulunduğu anlaşılmaktadır. Hem Suriyeli hem de Türk şüpheli senaryolarında tacizle suçlanan kişinin suçu işlediğine yönelik inanç yankesicilik senaryolarından daha yüksektir.

Suçlulara yönelik şiddet onayının norm ihlallerinde ve iç grup üyeleri arasında göçmen bireylere karşı daha yüksek olması beklenir.¹⁴⁷ Çalışmada mahallelinin suç işlediği düşünülen kişilere karşı toplu şiddet eyleminde bulunmasına onay en yüksek taciz senaryolarında ve Suriyeli şüpheliye yönelik olduğu görülmektedir (4,7). Taciz senaryosunda mahalleli şüpheliye şiddet onayın ortalaması 4,5'a düşmektedir. Yankesicilik senaryolarında Suriyeli şüpheliye yönelik şiddet onayı mahalleli kişiye göre yine yüksektir (4,3 ve 4).

ŞEKİL 44: ŞİDDET ONAYI

ŞEKİL 45: ŞİDDET ONAYI VE CİNSİYET

Bu çalışmada taciz senaryolarında kadınlar arasındaki onay erkekler arasında olduğu gibi Suriyeli şüpheliye yönelik daha yüksek olsa da her iki senaryoda da erkeklerden düşüktür. Yankesicilik senaryolarında Suriyeli

şüpheliye yönelik şiddet onayı kadınlarda erkeklerden daha düşük olsa da mahalleli şüpheliye karşı şiddet onayı erkeklerden daha yüksektir (4,2'ye 3,8).

SONUÇ

2011’de başlayan Suriye iç savaşı tarihte en büyük mülteci akınlarından birine neden olmuştur. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin (BMMYK) verilerine göre 5,6 milyon Suriyeli ülkesini terk etmiştir. Ülkelerini terk eden Suriyelilerin yüzde 65’i (3.6 milyon) Türkiye’ye göç etmiştir.

Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin sayısının bu kadar büyük olması ve göçün çok hızlı gerçekleşmesi sosyal, kültürel ve ekonomik tartışmaları beraberinde getirmektedir. Suriyeliler ile Türk vatandaşları arasındaki ilişkilerde sosyal uyum madalyonun bir yüzüyken, diğer yüzü ise sosyal uyumsuzluk ve çatışmalardır.

Dil engeli, kültürel farklılıklar, hızlı değişen nüfus dengeleri, ekonomik rekabet ve güvenlik endişeleriyle beraber Suriyelilere yönelik olumsuz tutum ve şiddet eğilimlerinin konjonktüre bağlı olarak yaygınlaşma riskiyle ortaya çıkmaktadır.

İstanbul, Türkiye genelinde en çok mültecinin ve Suriyelinin yaşadığı şehirdir. İstanbul’da kayıtlı ve kayıtsız toplam 963 bin Suriyeli ve 679 bin diğer ülke vatandaşları olmak üzere 1 milyon 642 bin göçmen yaşamaktadır. Göçmenlerin kiraların düşük olduğu ve ucuz iş gücü gerektiren iş kollarının yoğunlaştığı uzak ve çevre ilçelerde genelde grup halinde ikamet etmesi ve nüfus yapısında değişime yol açmaları İstanbul’da ev sahibi toplumun Suriyeli göçmenlere yönelik tutumlarını önemli bir parametre haline getirmektedir.

İstanbul nüfusunu temsil eden 1636 kişiyle gerçekleştirilen araştırmamızda İstanbulluların Suriyelilerle temas sıklığı ve niteliği incelenmiştir. Katılımcıların yüzde 62’si park ve meydanlarda her gün Suriyelilerle karşılaştığını söylemektedir. Bu oran çarşı-pazar-AVM için yüzde 69,

oturulan sokak için yüzde 52 ve çalıştığı yer için yüzde 44’tür. Katılımcıların yüzde 17’sinin oturduğu binada en az bir Suriyeli yaşamaktadır. Bu yoğun karşılaşma sıklığına rağmen görüşülen İstanbulluların yüzde 78’i herhangi bir Suriyeliyle iletişim kurmadığını belirtmektedir.

İstanbul’un en büyük sorunu olarak Suriyelileri görenler (yüzde 10,5), trafik ve ulaşım (yüzde 39) ile ekonomiyi (yüzde 25) en büyük sorun olarak belirtenlerin ardından üçüncü sırada gelmektedir. Türkiye’de artan kutuplaşmayla birlikte partililerin tutumları da birbirinden ayrılmaktadır. Parti seçmen grupları içinde İstanbul’un en önemli sorunu olarak Suriyeli göçmenleri görenlerin oranları sırasıyla muhalefet ve iktidar bloklarında en sağda bulunan İYİ Parti (yüzde 17,7) ve MHP’de en yüksektir (yüzde 12,7).

Suriyelilerle ilgili tehdit algıları kültürel/yaşam tarzı, ekonomik ve güvenlik konularıyla ilgili olmak üzere üç grupta ve aile ile ülke düzeylerinde değerlendirilmiştir. Sonuçlar tehdit tiplerine göre incelendiğinde en düşük düzeydeki tehdit algısının yaşam tarzına dair tehdit algısı olduğu gözlemlenmiştir (aile düzeyi 5,6; ülke düzeyi 7,0). Suriyelilerin çoğunluğunun Sünni Müslüman olması yaşam tarzı endişelerini hafifleten faktörlerden olabilir.¹⁴⁸

Daha yüksek düzeyde hissedilen güvenlik ve ekonomik tehdit algıları aile ve ülke düzeyinde karşılaştırıldığında

aile düzeyinde güvenlik tehdit algısı ekonomik tehdit algısından daha yüksektir (6,5 ve 6,0). Suriyelilerin kalabalık gruplar halinde hareket etmeleri ve medyada gruplar arasında yaşanan kavgalarla gündeme gelmelerinin bu sonuca yol açtığı söylenebilir. Ülke düzeyinde ise ekonomik kaygılar güvenliğin önündedir (7,9 ve 7,4). Yaşanan ekonomik kriz, artan işsizlik ve iş gücü rekabeti bu bulguyu açıklayabilecek nedenler arasındadır. İYİ Parti ve MHP seçmenlerinin tehdit algıları İstanbul ortalamasının üzerindeyken, tüm parti gruplarında ülkeye dair tehdit algıları aile düzeyinden daha üst seviyede gerçekleşmiştir.

Gelir seviyesine göre ekonomik tehdit algıları incelendiğinde gelir seviyesi arttıkça aile ekonomik tehdit algı ortalaması azalmıştır. Alt gelir grubunda 7,3 olan tehdit ortalaması, alt-orta gelir grubunda 6,5, üst-orta gelir grubunda 5,6 ve üst gelir grubunda 4,7'ye gerilemiştir. Buna karşılık ülke ekonomik tehdit algıları tüm gruplarda benzer seviyededir.

Bireylerin oturdukları mahallede güven hissiyatına göre Suriyelilerle ilgili güvenlik tehdit algıları değerlendirildiğinde mahalle güvenlik algısı arttıkça aile düzeyinde tehdit algısının azaldığı görülmektedir.

Gruplar arası temasın tehdit algılarını azaltacağı iddia edilse de araştırmacılar iletişim kurulmayan karşılaşmaların bunun için yeterli olamayabileceğinin altını çizmişlerdir.¹⁴⁹ Bu çalışmadaki bulgular da sadece karşılaşmaların yeterli olmadığına işaret etmektedir. Sokakta, çarşı-pazar-AVM, park-meydan ve işyerinde

her gün Suriyelilerle karşılaşanların tehdit algısı ortalamaları daha yüksektir. Buna karşılık Suriyeli kişi ya da kişilerle iletişimi olanların tehdit algı ortalaması olmayanlardan düşüktür.

Hükümet ve kurumların bireylerin kimliğine bakılmaksızın eşit davrandığına dair inanç gruplar arası

ilişkilere önemli bir etkide bulunmaktadır. İstanbul'da katılımcıların yüzde 78'i hükümetin Suriyelilere Türk vatandaşlarına davrandığından daha iyi davrandığını düşünmektedir. Eşit davranıyor diyenler yüzde 13, vatandaşlara daha iyi davrandığını düşünenler ise sadece yüzde 9 seviyesindedir.

Partilere göre sonuçlar değerlendirildiğinde "Suriyelilere daha iyi davranılıyor" ifadesine üst düzeyde katılanların oranı Millet İttifakı partileri seçmenleri arasında daha yüksektir. İYİ Parti'de bu oran yüzde 99'a ulaşırken, CHP'de yüzde 82'dir. Cumhuriyet İttifakı partilerinde MHP ve AKP arasında benzer bir dağılım görülmektedir (yüzde 76 ve yüzde 74). HDP seçmenlerinde bu oran yüzde 60 seviyesindedir. Diğer partilere kıyasla bu sonuç partinin Türkiye'deki tüm azınlıkların partisi olma

iddiasıyla bir ölçüde tutarlılık göstermektedir.

Hükümet ve kurumların bireylerin kimliğine bakılmaksızın eşit davrandığına dair inanç gruplar arası ilişkilere önemli bir etkide bulunmaktadır. İstanbul'da katılımcıların yüzde 78'i hükümetin Suriyelilere Türk vatandaşlarına davrandığından daha iyi davrandığını düşünmektedir.

Grup üyeleri, gruplarının mevcut toplumsal statülerini dış grubun mevcut durumuyla kıyaslama eğilimindedir. İstanbul ortalaması değerlendirildiğinde genel olarak kamuoyunda Suriyelilerin hak etmediği şekilde vatandaşlardan daha üst pozisyonunda olduğuna dair görüşün karşılık bulduğu anlaşılmaktadır. Tüm partilerde ada-

letsizlik algısı hakimken, AKP seçmenlerinde diğer parti seçmenlerine kıyasla bu algı daha düşük seviyededir.

Suriyeliler toplumda giderek önyargıların hedefi olmuştur. Suriyelilere yönelik tehdit algıları ve hoşgörüsüz tutumların arkasında bu önyargıların yattığı iddia edilebilir. “Suriyeli göçmenlerin pek çok Türk vatan-daşı kadar iyi durumda olmasının nedeni onların daha az yetenekli bir ırktan geliyor olmalarıdır” yargısına katılımcıların çoğunluğu düşük düzeyde destek vermiş olsa da (yüzde 51), bu yargıya orta ve yüksek düzeyde katılma eğiliminin yüzde 49’u bulması (sırasıyla yüzde 27 ve 22) endişe vericidir. Ayrıca Suriyelilerin savaş mağduru olmadığına inananların yüzde 36’ya varması hem analistlerin hem de yetkililerin dikkatle değerlendirmesi gereken bir bulgudur. Bulgularımız milliyetçi parti seçmenlerinin (İYİ Parti ve MHP) diğer seçmenlere göre daha yüksek düzeyde önyargılı olduğunu göstermektedir.

Kalıp yargılarla birlikte dış gruptan gelen tüm kişilerin aynı “öze” sahip oldukları ve bu kalıbın dışına çıkamayacakları varsayılmaktadır. Suriyelilere yönelik olumsuz kalıp yargılar olumlulardan daha çok destek görmektedir. Bu ortalamalara göre İstanbulluların olumsuz kalıp yargıları incelendiğinde Suriyeliler genel olarak medeni ve güvenilir olmayan, kavga ve suça meyilli bir topluluk olarak değerlendirilmektedir. Bu kalıp yargıların ev sahibi Türkiye toplumu ve Suriyeliler arasında yaşanan toplu şiddet olaylarıyla birlikte yeniden üretilip şiddetlenmekte olduğunu söylemek mümkündür.

Suriyelilerle ilgili hissedilen duygular incelendiğinde katılımcılarda en çok hissedilen duygu endişeyken, en az hissedilen duygu nefrettir. Katılımcıların yüzde 47’si yüksek düzeyde endişe hissederken, yüzde 55’lik çoğunlukta nefret hissi düşük seviyededir. Fakat yoğun

öfke hissedilenler yüzde 33, yoğun nefret hissedilenler yüzde 24’e ulaşmıştır. Acıma duygusunu yoğun hissedilenlerin (yüzde 35) yoğun endişe hissedilenlerin gerisinde olması (yüzde 47) dikkate alınması gereken bir bulgudur.

Tehdit algıları, önyargılar ve negatif duygularla birlikte Suriyelilere yönelik kolektif eylemlere katılma eğilimini incelemenin önemi ortaya çıkmıştır. “Suriyelilere karşı toplu yürüyüş” eylemine yüksek katılma eğiliminde olanlar yüzde 34,3 seviyesindedir. “Suriyelilere karşı toplu imza” konusunda yüksek düzeyde katılım eğilimi gösterenler ise yüzde 42,6 olarak gerçekleşmiştir. Toplu imzaya desteğin daha güçlü olduğu görülmektedir. Oy kullanma dışındaki siyasal katılım biçimleri çok yaygın olmayan Türkiye’de, toplu yürüyüş toplu imzadan daha

maliyetli ve riskli bir eylem olduğu için imzaya yönelik desteğin daha yüksek olması şaşırtıcı değildir. Suriyelilere yönelik toplu maddi yardımlara yüksek derecede katılma eğilimi sadece yüzde 7,4’te kalmaktadır.

Suriyelilere karşı toplu yürüyüş ve toplu imza konusunda MHP ve İYİ Parti seçmenleri öne çıkmaktadır. Suriyelilerle her gün sokakta karşılaşanlarda karşılaşmayanlara göre Suriyelilere karşı toplu imzaya katılma eğiliminin ortalaması daha büyüktür (5,5-4,9). Ayrıca bu seçmenlerde maddi yardım eğilim ortalaması da daha düşüktür (1,9-2,3). İletişim olmadan karşılaşmanın pozitif bir etkisi görülmemektedir.

Suriyelilerin sığınmacılığının sona erdiği söylenerek Suriye’ye geri gönderilmeleri şeklindeki politika önerisine verilen yanıtların ortalaması 10 üzerinden 6 olarak gerçekleşirken, tüm parti seçmenlerinde 5’in üzerindedir. Bu dışlayıcı politika önerisi en çok İYİ Parti (7,6), HDP (7,3) ve MHP (7,2) seçmenleri arasında karşılık

Suriyelilerin savaş mağduru olmadığına inananların yüzde 36’ya varması hem analistlerin hem de yetkililerin dikkatle değerlendirmesi gereken bir bulgudur.

bulmuştur. HDP'lilerin sosyo-ekonomik açıdan daha dezavantajlı bir grup olması ve Suriyelileri ekonomik açıdan bir tehdit unsuru olarak algılamaları bu bulguyu açıklayan bir faktör olarak değerlendirilebilir. Uzun süreli oturma izni ve vatandaşlığa desteğe yönelik verilen yanıtların ortalamasına bakıldığında (2,5) İstanbul'da katılımcıların Suriyelilerin kalıcı olmasını istemediği anlaşılmaktadır.

Vatandaşlar ve Suriyeliler arasında sosyal mesafe temasa göre incelendiğinde "Suriyeli Bir Ailenin Komşum Olması Sorun Olur" ifadesine yüksek oranda katılanların oranının Suriyelilerle sokakta her gün karşılaşanlarda her gün karşılaşmayanlara göre daha yüksek olduğu (yüzde 57,1 – yüzde 45,1) gözlemlenmiştir. "Suriyeli Bir Ailenin Akşam Yemeğine Gelmesi Sorun Olur" ifadesine yüksek oranda sorun olur cevabı veren kitlenin oranı yine Suriyelilerle her gün karşılaşanlarda daha yüksektir (yüzde 55,6 – yüzde 45,4). Hiç ibadet etmeyen ve en çok ibadet edenlerin sosyal mesafe konusunda az ibadet edenlere kıyasla daha hoşgörülü olduğu gözlemlenmiştir. Lise altı eğitim düzeyine sahip veya hiç okula gitmemiş kişiler arasında sosyal mesafe eğiliminin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Kolektif şiddet eğilimi bireylerin dış grup üyelerinin sosyal düzeni aksattığı düşündüğü olaylarda bu gruba yönelik toplu ve fiziksel müdahalelerini onaylama ve bu müdahalelere katılma olarak tanımlanabilir. Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar bu konuda istisna değildir. Uluslararası Kriz Grubu'nun paylaştığı veriye göre 2017'de Suriyeli sığınmacılara yönelik 181 şiddet olayı gerçekleşirken, 35 kişi olaylarda hayatını kaybetmiştir. Ayrıca medyaya yansıyan haberlerde 2011-2019 arasında 146 linç girişimi yaşanmıştır

Çalışmada bireylerin kolektif şiddet eğilimini araştırmak için mahallede gerçekleşen dört toplu şiddet olay senaryosu üzerinden anket deneyi gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar suç tipi (taciz/yankesicilik) ve suç isnat edilen kişinin kimliğine (mahalleli/Suriyeli) göre dört gruba ayrılmıştır.

***Suriyelilerin
sığınmacılığının sona
erdiği söylenerek
Suriye'ye geri
gönderilmeleri şeklindeki
politika önerisine verilen
yanıtların ortalaması
10 üzerinden 6 olarak
gerçekleşirken, tüm
parti seçmenlerinde 5'in
üzerindedir.***

suçlanan kişiye toplu şiddet uygulamasına onay eğilimi taciz senaryolarında daha yüksektir. Ayrıca suçlanan kişinin Suriyeli olması da onay eğilimini artırmaktadır.

Özetle en kalabalık Suriyeli nüfusuna sahip İstanbul'da Suriyelileri tehdit olarak algılama eğilimi yüksektir. Hükümetin Suriyelilere yaklaşımı ve Suriyelilerin mevcut statüsü konularında vatandaşlarda adaletsizlik görüşü hakimdir. Suriyelilere yönelik dışlayıcı politikalar yüksek oranda destek bulurken, negatif duyguların ve şiddet eğiliminin katılımcıların yaklaşık üçte birine varan oranda yaygınlık kazanması gruplar arası ilişkilerin geleceği hakkında bir uyarı niteliğindedir.

Toplu şiddete katılma eğilimi en çok suçlanan kişinin Suriyeli olarak tanıtıldığı iki olayda yüksektir. Ayrıca taciz olaylarındaki şiddet eğilimi yankesiciliğe göre daha fazladır. Suriyeli kişinin suçlandığı taciz senaryosunda yüksek düzeyde şiddet eğilimi gösterenlerin yüzde 35,9'a ulaşması taciz ya da tecavüz söylentisiyle yaşanan linç girişimlerinin ciddiyetini ortaya koymaktadır. Araştırmada katılımcılara suç isnat edilen kişilerin bu suçu işlemiş olduğuna ne derece inandıkları sorulmuştur. Suçlanan Suriyelilerin suçlu olduğuna inanma eğilimi daha fazladır. Taciz senaryosunda bu eğilim artmaktadır. Senaryolarda mahallelilerin

NOTLAR

- 1 <https://www.unhcr.org/sy/internally-displaced-people>
- 2 <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>
- 3 <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeliler-sultanbeyli-ornegi/>
- 4 <https://www.amerikaninsesi.com/a/bm-desa-raporu-turkiyedeki-gocmen-sayisi/5088989.html>
- 5 <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- 6 International Crisis Group (ICG), Turkey's Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions, Europe Report No. 248 (Brussels: International Crisis Group 2018)
- 7 Çirakoğlu, O. C., Demirutku, K., & Karakaya, O. (2020). The Mediating Role of Perceived Threat in the Relationship between Casual Contact and Attitudes towards Syrian Refugees in Turkey. *Journal of Refugee Studies*.
- 8 Quillian, L. (1995). Prejudice as a response to perceived group threat: Population composition and anti-immigrant and racial prejudice in Europe. *American Sociological Review*, 586-611.
- 9 Erdoğan, E., & Semerci, P. U. (2018). Attitudes towards Syrians in Turkey-2017. *Istanbul Bilgi University Center for Migration Research*; Lazarev, E., & Sharma, K. (2017). Brother or burden: An experiment on reducing prejudice toward Syrian refugees in Turkey. *Political Science Research and Methods*, 5(2), 201-219; Saraçoğlu, C., & Bélanger, D. (2019). Loss and xenophobia in the city: contextualizing anti-Syrian sentiments in Izmir, Turkey. *Patterns of Prejudice*, 53(4), 363-383; Çirakoğlu, O. C., Demirutku, K., & Karakaya, O. (2020). The Mediating Role of Perceived Threat in the Relationship between Casual Contact and Attitudes towards Syrian Refugees in Turkey. *Journal of Refugee Studies*; Erişen, C. (2018). Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Karşı Kamusal Tutumların Neden ve Sonuçları. *İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar*, 2(1), 111-139
- 10 Saraçoğlu, C., & Bélanger, D. (2019). Loss and xenophobia in the city: contextualizing anti-Syrian sentiments in Izmir, Turkey. *Patterns of Prejudice*, 53(4), 363-383.
- 11 Altıok, B., & Tosun, S. (2018). How to Co-exist? Urban Refugees in Turkey: Prospects and Challenges. *Policy*; [https://www.independentturkish.com/node/105346/haber/suriyeliler-barometresi-2019-yüzde E2yüzde 80yüzde 9Ctyüzde C3yüzde BCrkiyeyüzde E2yüzde 80yüzde 99den-kesinlikle-gitmemyüzde E2yüzde 80yüzde 9D-diyenlerin-oranyüzde C4yüzde B1](https://www.independentturkish.com/node/105346/haber/suriyeliler-barometresi-2019-yüzde-E2yüzde-80yüzde-9Ctyüzde-C3yüzde-BCrkiyeyüzde-E2yüzde-80yüzde-99den-kesinlikle-gitmemyüzde-E2yüzde-80yüzde-9D-diyenlerin-oranyüzde-C4yüzde-B1)
- 12 International Crisis Group (ICG), Turkey's Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions, Europe Report No. 248 (Brussels: International Crisis Group 2018)
- 13 International Organization for Migration (IOM), Migrants' Presence Monitoring in Istanbul, Baseline Assessment Round II I, Observation Report, May-July 2019: https://displacement.iom.int/system/tdf/reports/IST_Baseline_Assessment_Phase5_ENG_29012020.pdf?file=1&type=node&id=7733
- 14 <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi-haziran-2019/>
- 15 <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

- 16 International Crisis Group (ICG), Turkey's Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions, Europe Report No. 248 (Brussels: International Crisis Group 2018)
- 17 Kaya, A. (2017). İstanbul, mülteciler için cennet mi cehennem mi? Suriyeli mültecilerin kentsel alandaki hal-leri. *Toplum ve Bilim*, 140, 42-68.
- 18 Çoban, B. (2018). Türkiye'de işsizlik profili bağlamında Suriyeli gençlerin İstanbul işgücü piyasasına katılım sorunları. *Çalışma ve Toplum*, 56(1), 193-216.
- 19 International Crisis Group (ICG), Turkey's Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions, Europe Report No. 248 (Brussels: International Crisis Group 2018)
- 20 http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059
- 21 Tanulku, B. (2018). The formation and perception of safety, danger and insecurity inside gated communities: two cases from İstanbul, Turkey. *Journal of Housing and the Built Environment*, 33(1), 151-173.
- 22 Erdoğan, E. (2019). Turkey's Local Elections: What We Know and What We Do Not Know. The German Marshall Fund of the United States, (8).
- 23 Öz, Ö., & Eder, M. (2018). 'Problem Spaces' and Struggles Over the Right to the City: Challenges of Living Differentially in a Gentrifying İstanbul Neighborhood. *International Journal of Urban and Regional Research*, 42(6), 1030-1047.
- 24 Altındağ, O., & Kaushal, N. (2020). Do refugees impact voting behavior in the host country? Evidence from Syrian refugee inflows to Turkey. *Public Choice*, 1-30.
- 25 Altındağ, O., & Kaushal, N. (2020). Do refugees impact voting behavior in the host country? Evidence from Syrian refugee inflows to Turkey. *Public Choice*, 1-30.
- 26 Campbell, A. (1960). *The American voter*: University of Chicago Press.
- 27 Zaller, J. R. (1992). *The nature and origins of mass opinion*: Cambridge university press.
- 28 Jerit, J., Kuklinski, J. H., & Quirk, P. J. (2009). Strategic politicians, emotional citizens, and the rhetoric of prediction. *The political psychology of democratic citizenship*, 100-124
- 29 Hellwig, T., & Kweon, Y. (2016). Taking cues on multidimensional issues: the case of attitudes toward immigration. *West European Politics*, 39(4), 710-730.
- 30 Leeper, T. J., & Slothuus, R. (2014). Political parties, motivated reasoning, and public opinion formation. *Political Psychology*, 35, 129-156.
- 31 Çakır, S. (2019). Polarized partisanship, over-stability and partisan bias in turkey. *Turkish Studies*, 1-27.
- 32 Erişen, C., & Erdoğan, E. (2018). Growing perceived threat and prejudice as sources of intolerance: evidence from the 2015 Turkish general elections. *Turkish Studies*, 1-25; Huddy, L., Mason, L., & Aarøe, L. (2015). Expressive partisanship: Campaign involvement, political emotion, and partisan identity. *American Political Science Review*, 109(1), 1-17.
- 33 Hainmueller, J., & Hopkins, D. J. (2014). Public attitudes toward immigration. *Annual Review of Political Science*, 17.
- 34 Gravelle, T. B. (2018). Partisanship, local context, group threat, and Canadian attitudes towards immigration and refugee policy. *Migration Studies*, 6(3), 448-467.
- 35 Bakker, B. N., Rooduijn, M., & Schumacher, G. (2016). The psychological roots of populist voting: Evidence from the United States, the Netherlands and Germany. *European Journal of Political Research*, 55(2), 302-320; Canetti-Nisim, D., Ariely, G., & Halperin, E. (2008). Life, pocketbook, or culture: The role of perceived security threats in promoting exclusionist political attitudes toward minorities in Israel. *Political Research Quarterly*, 61(1), 90-103; Claassen, C. (2016). Group entitlement, anger and participation in intergroup violence. *British Journal of Political Science*, 46(1), 127-148; Gravelle, T. B. (2018). Partisanship, local context, group threat, and Canadian attitudes towards immigration and refugee policy. *Migration Studies*, 6(3), 448-467.

- 36 Erişen, C. (2018a). *Political Behavior and the Emotional Citizen*: Springer.
- 37 Polat, R. K. (2018). Religious solidarity, historical mission and moral superiority: construction of external and internal 'others' in AKP's discourses on Syrian refugees in Turkey. *Critical Discourse Studies*, 15(5), 500-516.
- 38 Erdoğan, E., & Semerci, P. U. (2018). Attitudes towards Syrians in Turkey-2017. Istanbul Bilgi University Center for Migration Research.
- 39 Pettigrew, T. F., Tropp, L. R., Wagner, U., & Christ, O. (2011). Recent advances in intergroup contact theory. *International journal of intercultural relations*, 35(3), 271-280.
- 40 Schlueter, E., & Scheepers, P. (2010). The relationship between outgroup size and anti-outgroup attitudes: A theoretical synthesis and empirical test of group threat-and intergroup contact theory. *Social Science Research*, 39(2), 285-295.
- 41 Allport, G. (1954). *The Nature of Prejudice*. Cambridge, Massachusetts: Addison-Wesley; Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual review of psychology*, 49(1), 65-85; Tropp, L. R., & Pettigrew, T. F. (2005). Relationships between intergroup contact and prejudice among minority and majority status groups. *Psychological Science*, 16(12), 951-957.
- 42 Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2011). When groups meet: The dynamics of intergroup contact. Philadelphia, PA: Psychology Press.
- 43 Quillian, L. (1995). Prejudice as a response to perceived group threat: Population composition and anti-immigrant and racial prejudice in Europe. *American sociological review*, 586-611; Sides, J., & Citrin, J. (2007). European opinion about immigration: The role of identities, interests and information. *British journal of political science*, 37(3), 477-504.
- 44 Newman, B. J., Hartman, T. K., & Taber, C. S. (2012). Foreign language exposure, cultural threat, and opposition to immigration. *Political Psychology*, 33(5), 635-657.
- 45 Sniderman, P. M., Hagendoorn, L., & Prior, M. (2004). Predisposing factors and situational triggers: Exclusionary reactions to immigrant minorities. *American political science review*, 98(1), 35-49; Brader, T., Valentino, N. A., & Suhay, E. (2008). What triggers public opposition to immigration? Anxiety, group cues, and immigration threat. *American Journal of Political Science*, 52(4), 959-978.
- 46 Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49, 65-85; Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751-783.
- 47 Druckman, J. N., Hennessy, C. L., St. Charles, K., & Webber, J. (2010). Competing rhetoric over time: Frames versus cues. *The Journal of Politics*, 72(1), 136-148.; Hopkins, D. J., Tran, V. C., & Williamson, A. F. (2014). See no Spanish: Language, local context, and attitudes toward immigration. *Politics, Groups, and Identities*, 2(1), 35-51.
- 48 McLaren, L. M. (2003). Anti-immigrant prejudice in Europe: Contact, threat perception, and preferences for the exclusion of migrants. *Social forces*, 81(3), 909-936.
- 49 Hellwig, T., & Sinno, A. (2017). Different groups, different threats: public attitudes towards immigrants. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(3), 339-358.
- 50 Hainmueller, J., & Hopkins, D. J. (2014). Public attitudes toward immigration. *Annual Review of Political Science*, 17, 225-249.
- 51 Billig, M. (1996). Background of Social Identity Theory. *Social groups and identities: Developing the legacy of Henri Tajfel*, 337.
- 52 Tajfel, H. E. (1978). *Differentiation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations*. Academic Press.
- 53 Judd, C. M., & Park, B. (2005). Group differences and stereotype accuracy. *On the nature of prejudice: Fifty years after Allport*, 123-138.

- 54 Branscombe, N. R., Schmitt, M. T., & Harvey, R. D. (1999). Perceiving pervasive discrimination among African Americans: Implications for group identification and well-being. *Journal of personality and social psychology*, 77(1), 135.
- 55 Mummendey, A., & Otten, S. (2001). Aversive discrimination. *Blackwell handbook of social psychology: Intergroup processes*, 112-132.
- 56 Stephan, W. G., & Stephan, C. W. (2017). Intergroup threat theory. *The international encyclopedia of intercultural communication*, 1-12.
- 57 Çelebi, E., Verkuyten, M., Köse, T., & Maliepaard, M. (2014). Out-group trust and conflict understandings: The perspective of Turks and Kurds in Turkey. *International Journal of Intercultural Relations*, 40, 64-75; Sarıgil, Z., & Karakoc, E. (2017). Inter-ethnic (in) tolerance between Turks and Kurds: implications for Turkish democratisation. *South European society and politics*, 22(2), 197-216.
- 58 https://konda.com.tr/wp-content/uploads/2017/11/1602_Barometre62_SURIYELI_SIGINMACILAR.pdf; Saraçoğlu, C., & Bélanger, D. (2019). Loss and xenophobia in the city: contextualizing anti-Syrian sentiments in Izmir, Turkey. *Patterns of Prejudice*, 53(4), 363-383.
- 59 Mayda, A. M. (2006). Who is against immigration? A cross-country investigation of individual attitudes toward immigrants. *The review of Economics and Statistics*, 88(3), 510-530.; Scheve, K. F., & Slaughter, M. J. (2001). Labor market competition and individual preferences over immigration policy. *Review of Economics and Statistics*, 83(1), 133-145.
- 60 Quillian, L. (1995). Prejudice as a response to perceived group threat: Population composition and anti-immigrant and racial prejudice in Europe. *American Sociological Review*, 586-611.
- 61 Gorodzeisky, A., & Semyonov, M. (2016). Not only competitive threat but also racial prejudice: Sources of anti-immigrant attitudes in European societies. *International Journal of Public Opinion Research*, 28(3), 331-354.
- 62 Citrin, J., Green, D. P., Muste, C., & Wong, C. (1997). Public opinion toward immigration reform: The role of economic motivations. *The Journal of Politics*, 59(3), 858-881.
- 63 Noll, J. V. D., Poppe, E., & Verkuyten, M. (2010). Political tolerance and prejudice: Differential reactions toward Muslims in the Netherlands. *Basic and Applied Social Psychology*, 32(1), 46-56.
- 64 Hainmueller, J., & Hopkins, D. J. (2014). Public attitudes toward immigration. *Annual Review of Political Science*, 17.
- 65 Çirakoğlu, O. C., Demirutku, K., & Karakaya, O. (2020). The Mediating Role of Perceived Threat in the Relationship between Casual Contact and Attitudes towards Syrian Refugees in Turkey. *Journal of Refugee Studies*.
- 66 Erisen, C., & Kentmen-Cin, C. (2017). Tolerance and perceived threat toward Muslim immigrants in Germany and the Netherlands. *European Union Politics*, 18(1), 73-97.
- 67 Schneider, S. L. (2008). Anti-immigrant attitudes in Europe: Outgroup size and perceived ethnic threat. *European Sociological Review*, 24(1), 53-67.
- 68 Erisen, C., & Kentmen-Cin, C. (2017). Tolerance and perceived threat toward Muslim immigrants in Germany and the Netherlands. *European Union Politics*, 18(1), 73-97.
- 69 Stevens, D., & Vaughan-Williams, N. (2016). Citizens and security threats: Issues, perceptions and consequences beyond the national frame. *British Journal of Political Science*, 46(1), 149-175.
- 70 Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49, 65-85; Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751-783.
- 71 Bar-Tal, D., Chernyak-Hai, L., Schori, N., & Gundar, A. (2009). A sense of self-perceived collective victimhood in intractable conflicts. *International review of the Red Cross*, 91(874), 229-258.; Cohrs, J. C., McNeill, A.,

- & Vollhardt, J. R. (2015). The two-sided role of inclusive victimhood for intergroup reconciliation: Evidence from Northern Ireland. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 21(4), 634.
- 72 Wohl, M. J., & Branscombe, N. R. (2008). Remembering historical victimization: collective guilt for current ingroup transgressions. *Journal of personality and social psychology*, 94(6), 988.; Claassen, C. (2016). Group entitlement, anger and participation in intergroup violence. *British Journal of Political Science*, 46(1), 127-148.
- 73 Kumlin, S., & Rothstein, B. (2010). Questioning the new liberal dilemma: Immigrants, social networks, and institutional fairness. *Comparative Politics*, 43(1), 63-80.
- 74 Raijman, R., Davidov, E., Schmidt, P., & Hochman, O. (2008). What does a nation owe non-citizens? National attachments, perception of threat and attitudes towards granting citizenship rights in a comparative perspective. *International Journal of Comparative Sociology*, 49(2-3), 195-220.
- 75 Nivette, A. E. (2016). Institutional ineffectiveness, illegitimacy, and public support for vigilantism in Latin America. *Criminology*, 54(1), 142-175.; Bottoms, A., & Tankebe, J. (2012). Beyond procedural justice: A dialogic approach to legitimacy in criminal justice. *The journal of criminal law and criminology*, 119-170.
- 76 <https://multeciler.org.tr/suriyeliler-universitelere-sinavsiz-mi-girecek/>; <https://teyit.org/turkiyede-yasayan-suriyelilerle-iligili-internette-ayilan-22-yanlis-bilgi/>
- 77 Blumer, H. (1958). Race prejudice as a sense of group position. *Pacific sociological review*, 1(1), 3-7.
- 78 Gurr, T.R. (1970). *Why men rebel*, Princeton, NJ, Princeton University Press.
- 79 Zagefka, H., & Brown, R. (2005). Comparisons and perceived deprivation in ethnic minority settings. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(4), 467-482.
- 80 Grant, P. R., & Brown, R. (1995). From ethnocentrism to collective protest: Responses to relative deprivation and threats to social identity. *Social Psychology Quarterly*, 195-212.; Dion, K. L. (2014). Responses to perceived discrimination and relative deprivation. In *Relative deprivation and social comparison* (pp. 171-192). Psychology Press.
- 81 Claassen, C. (2016). Group entitlement, anger and participation in intergroup violence. *British Journal of Political Science*, 46(1), 127-148.
- 82 Halperin, E., Canetti-Nisim, D., & Hirsch-Hoefler, S. (2009). The central role of group-based hatred as an emotional antecedent of political intolerance: Evidence from Israel. *Political Psychology*, 30(1), 93-123.
- 83 Brader, T., Valentino, N. A., & Suhay, E. (2008). What triggers public opposition to immigration? Anxiety, group cues, and immigration threat. *American Journal of Political Science*, 52(4), 959-978.
- 84 Tajfel, H. (Ed.). (1978). *Differentiation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations*. Oxford: Academic Press.
- 85 Shin, H., & Dovidio, J. F. (2017). Cultural differences in the role of economic competitiveness in prejudice toward immigrants and foreign workers. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 17(1), 7-32.
- 86 Ousey, G. C., & Unnever, J. D. (2012). Racial-ethnic threat, out-group intolerance, and support for punishing criminals: A cross-national study. *Criminology*, 50(3), 565-603.
- 87 Hellwig, T., & Kweon, Y. (2016). Taking cues on multidimensional issues: The case of attitudes toward immigration. *West European Politics*, 39(4), 710-730.; Czymara, C. S. (2019). Propagated preferences? Political elite discourses and Europeans' openness toward Muslim immigrants. *International Migration Review*, 0197918319890270.
- 88 Erişen, C. (2015). Causes and Consequences of Public Attitudes toward Syrian Refugees in Turkey. *İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar*, 2(1), 111-139.; Saraçoğlu, C., & Bélanger, D. (2019). Loss and xenophobia in the city: contextualizing anti-Syrian sentiments in Izmir, Turkey. *Patterns of Prejudice*, 53(4), 363-383
- 89 Bu yargı saha araştırmasında "Suriyeli göçmenler savaş mağduru insanlardır" olarak aktarılmıştır. Diğer yargılar olumsuz nitelikte olduğu için bu olumlu yargı da tersten kodlanarak grafikte "Suriyeli göçmenler savaş mağduru insanlar değildir" olarak aktarılmıştır.

- 90 Yanaşmayan, Z., Üstübeci, A., & Kaşlı, Z. (2015). Under the Shadow of Civilizationist Populist Discourses: Political Debates on Refugees in Turkey. *New Diversities*, 17(1), 37.
- 91 <https://www.mei.edu/publications/compassionate-islamism-turkey-first>
- 92 Dovidio, J. F., Hewstone, M., Glick, P., & Esses, V. M. (2010). Prejudice, stereotyping and discrimination: Theoretical and empirical overview. *The SAGE handbook of prejudice, stereotyping and discrimination*, 80, 3-28.
- 93 Cuddy, A. J., & Fiske, S. T. (2002). Doddering but dear: Process, content, and function in stereotyping of older persons. *Ageism: Stereotyping and prejudice against older persons*, 3(1), 26.
- 94 Cuddy, A. J., Fiske, S. T., & Glick, P. (2008). Warmth and competence as universal dimensions of social perception: The stereotype content model and the BIAS map. *Advances in experimental social psychology*, 40, 61-149.
- 95 Bastian, B., & Haslam, N. (2006). Psychological essentialism and stereotype endorsement. *Journal of Experimental Social Psychology*, 42(2), 228-235.
- 96 Haslam, N., & Loughnan, S. (2014). Dehumanization and inhumanization. *Annual review of psychology*, 65, 399-423.
- 97 İçduygu, A., & Şimşek, D. (2016). Syrian refugees in Turkey: Towards integration policies. *Turkish Policy Quarterly*, 15(3), 59-69.
- 98 Çirakoğlu, O. C., Demirutku, K., & Karakaya, O. (2020). The Mediating Role of Perceived Threat in the Relationship between Casual Contact and Attitudes towards Syrian Refugees in Turkey. *Journal of Refugee Studies*.
- 99 Nabi, R. L. (2002). Discrete emotions and persuasion. *The persuasion handbook: Developments in theory and practice*, 289, 308.
- 100 Lecheler, S., Schuck, A. R., & de Vreese, C. H. (2013). Dealing with feelings: Positive and negative discrete emotions as mediators of news framing effects. *Communications*, 38(2), 189-209.
- 101 Druckman, J. N., & McDermott, R. (2008). Emotion and the framing of risky choice. *Political Behavior*, 30(3), 297-321.
- 102 Lazarus, Richard S. 1991. Emotion and Adaption. New York: Oxford University Press.
- 103 Brader, T., Valentino, N. A., & Suhay, E. (2008). What triggers public opposition to immigration? Anxiety, group cues, and immigration threat. *American Journal of Political Science*, 52(4), 959-978.; Cottrell, C. A., Richards, D. A., & Nichols, A. L. (2010). Predicting policy attitudes from general prejudice versus specific intergroup emotions. *Journal of Experimental Social Psychology*, 46(2), 247-254.
- 104 Marcus, G. E., Neuman, W. R., & MacKuen, M. (2000). *Affective intelligence and political judgment*. University of Chicago Press.
- 105 Hetherington, M., & Suhay, E. (2011). Authoritarianism, threat, and Americans' support for the war on terror. *American Journal of Political Science*, 55(3), 546-560.
- 106 Cottrell, C. A., & Neuberg, S. L. (2005). Different emotional reactions to different groups: a sociofunctional threat-based approach to "prejudice". *Journal of personality and social psychology*, 88(5), 770.
- 107 Halperin, E., Russell, A. G., Dweck, C. S., & Gross, J. J. (2011). Anger, hatred, and the quest for peace: Anger can be constructive in the absence of hatred. *Journal of Conflict Resolution*, 55(2), 274-291.
- 108 Mackie, D. M., Devos, T., & Smith, E. R. (2000). Intergroup emotions: explaining offensive action tendencies in an intergroup context. *Journal of personality and social psychology*, 79(4), 602.; Roseman, I. J. (2001). A model of appraisal in the emotion system. *Appraisal processes in emotion: Theory, methods, research*, 68-91.
- 109 Claassen, C. (2014). Who participates in communal violence? Survey evidence from South Africa. *Research & Politics*, 1(1), 2053168014534649.
- 110 Cottrell, C. A., Richards, D. A., & Nichols, A. L. (2010). Predicting policy attitudes from general prejudice versus specific intergroup emotions. *Journal of Experimental Social Psychology*, 46(2), 247-254.

- 111 Crozat, M., et al. (1997). *The social movement society: Contentious politics for a new century*. Rowman & Littlefield Publishers.
- 112 Klandermans, B., & van Stekelenburg, J. (2013). Social movements and the dynamics of collective action. In L. Huddy, D. O. Sears, & J. S. Levy (Eds.), *The Oxford handbook of political psychology* (p. 774–811). Oxford University Press.
- 113 Wright, S. C., Taylor, D. M., & Moghaddam, F. M. (1990). Responding to membership in a disadvantaged group: From acceptance to collective protest. *Journal of personality and social psychology*, 58(6), 994.
- 114 Stürmer, S., & Simon, B. (2004). Collective action: Towards a dual-pathway model. *European review of social psychology*, 15(1), 59-99.
- 115 Gurr, T. R. (2015). *Why men rebel*. Routledge.
- 116 Claassen, C. (2016). Group entitlement, anger and participation in intergroup violence. *British Journal of Political Science*, 46(1), 127-148.
- 117 Van Zomeren, M., Postmes, T., & Spears, R. (2008). Toward an integrative social identity model of collective action: A quantitative research synthesis of three socio-psychological perspectives. *Psychological bulletin*, 134(4), 504.
- 118 Tausch, N., Becker, J. C., Spears, R., Christ, O., Saab, R., Singh, P., & Siddiqui, R. N. (2011). Explaining radical group behavior: Developing emotion and efficacy routes to normative and nonnormative collective action. *Journal of personality and social psychology*, 101(1), 129.
- 119 Van Zomeren, M., Spears, R., Fischer, A. H., & Leach, C. W. (2004). Put your money where your mouth is! Explaining collective action tendencies through group-based anger and group efficacy. *Journal of personality and social psychology*, 87(5), 649.
- 120 Klandermans, B., Van der Toorn, J., & Van Stekelenburg, J. (2008). Embeddedness and identity: How immigrants turn grievances into action. *American Sociological Review*, 73(6), 992-1012.
- 121 Klandermans, B., & van Stekelenburg, J. (2013). Social movements and the dynamics of collective action. In L. Huddy, D. O. Sears, & J. S. Levy (Eds.), *The Oxford handbook of political psychology* (p. 774–811). Oxford University Press.
- 122 Olson, M. (1977). *The logic of collective action: Public goods and the theory of groups*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- 123 Van Zomeren, M., Postmes, T., & Spears, R. (2008). Toward an integrative social identity model of collective action: A quantitative research synthesis of three socio-psychological perspectives. *Psychological bulletin*, 134(4), 504.
- 124 Reimer, N. K., Becker, J. C., Benz, A., Christ, O., Dhont, K., Klocke, U., ... & Hewstone, M. (2017). Intergroup contact and social change: Implications of negative and positive contact for collective action in advantaged and disadvantaged groups. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 43(1), 121-136.
- 125 Zick, A., Küpper, B., & Hövermann, A. (2011). *Intolerance, prejudice and discrimination-A European report*.
- 126 Halperin, E., Canetti-Nisim, D., & Hirsch-Hoefler, S. (2009). The central role of group-based hatred as an emotional antecedent of political intolerance: Evidence from Israel. *Political Psychology*, 30(1), 93-123.
- 127 Crawford, J. T., & Pilanski, J. M. (2014). Political intolerance, right and left. *Political Psychology*, 35(6), 841-851.
- 128 Erisen, C., & Kentmen-Cin, C. (2017). Tolerance and perceived threat toward Muslim immigrants in Germany and the Netherlands. *European Union Politics*, 18(1), 73-97.
- 129 Canetti, D., Snider, K. L., Pedersen, A., & Hall, B. J. (2016). Threatened or threatening? How ideology shapes asylum seekers' immigration policy attitudes in Israel and Australia. *Journal of refugee studies*, 29(4), 583-606.
- 130 Brader, T., Valentino, N. A., & Suhay, E. (2008). What triggers public opposition to immigration? Anxiety, group cues, and immigration threat. *American Journal of Political Science*, 52(4), 959-978.

- 131** Dunn, K., & Singh, S. P. (2014). Pluralistic conditioning: Social tolerance and effective democracy. *Democratization*, 21(1), 1-28.
- 132** Baban, F., Ilcan, S., & Rygiel, K. (2017). Syrian refugees in Turkey: Pathways to precarity, differential inclusion, and negotiated citizenship rights. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(1), 41-57.
- 133** Allport, G. (1954). *The Nature of Prejudice*. Cambridge, Massachusetts: Addison-Wesley; Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual review of psychology*, 49(1), 65-85; Tropp, L. R., & Pettigrew, T. F. (2005). Relationships between intergroup contact and prejudice among minority and majority status groups. *Psychological Science*, 16(12), 951-957.
- 134** <https://www.evrensel.net/haber/383882/kondadan-carpici-arastirma-suriyelilere-bakista-tehlikeli-tirmanis>
- 135** Bastian, B., Lusher, D., & Ata, A. (2012). Contact, evaluation and social distance: Differentiating majority and minority effects. *International Journal of Intercultural Relations*, 36(1), 100-107.
- 136** Portes, A., & Rumbaut, R. G. (2006). *Immigrant America: a portrait*. Univ of California Press.; Heath, A. F., Rothon, C., & Kilpi, E. (2008). The second generation in Western Europe: Education, unemployment, and occupational attainment. *Annu. Rev. Sociol.*, 34, 211-235.
- 137** Jenssen, A. T., & Engesbak, H. (1994). The Many Faces of Education: why are people with lower education more hostile towards immigrants than people with higher education?. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 38(1), 33-50.
- 138** Browning, C. R., Dietz, R. D., & Feinberg, S. L. (2004). The paradox of social organization: Networks, collective efficacy, and violent crime in urban neighborhoods. *Social Forces*, 83(2), 503-534.
- 139** Tilly, C. (2003). *The politics of collective violence*. Cambridge University Press.
- 140** Halabi, S., Statman, Y., & Dovidio, J. F. (2015). Attributions of responsibility and punishment for ingroup and outgroup members: The role of just world beliefs. *Group Processes & Intergroup Relations*, 18(1), 104-115.
- 141** Nir, R., & Sophie, D. W. (2018). Perceived threat, blaming attribution, victim ethnicity and punishment. *International journal of intercultural relations*, 66, 34-40.
- 142** International Crisis Group (ICG), Turkey's Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions, Europe Report No. 248 (Brussels: International Crisis Group 2018)
- 143** International Crisis Group (ICG), Turkey's Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions, Europe Report No. 248 (Brussels: International Crisis Group 2018)
- 144** Unnever, J. D., & Cullen, F. T. (2010). The social sources of Americans' punitiveness: A test of three competing models. *Criminology: An Interdisciplinary Journal*, 48(1), 99-129.
- 145** Browning, C. R., Gardner, M., Maimon, D., & Brooks-Gunn, J. (2014). Collective efficacy and the contingent consequences of exposure to life-threatening violence. *Developmental psychology*, 50(7), 1878.
- 146** Cowan, G., Martinez, L., & Mendiola, S. (1997). Predictors of attitudes toward illegal Latino immigrants. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 19(4), 403-415.
- 147** Smångs, M. (2016). Doing violence, making race: Southern lynching and white racial group formation. *American Journal of Sociology*, 121(5), 1329-1374.
- 148** Erman, T. (2017). Syrian Refugees in a Slum Neighbourhood: Poor Turkish Residents Encountering the Other in Önder Neighbourhood, Altındağ, Ankara. In *Turkey's Syrians: Today and Tomorrow* (pp. 99-130). Transnational Press London.
- 149** Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49, 65-85; Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751-783.

İSTANPOL

İSTANBUL
POLİTİK ARAŞTIRMALAR
ENSTİTÜSÜ

www.istanpol.org [istanpolinst](https://twitter.com/istanpolinst) [istanpolinstitute](https://facebook.com/istanpolinstitute)